

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO V OLOMOUCI
KATEDRA SLAVISTIKY**

KOMENTOVANÝ UMĚLECKÝ PŘEKLAD LITERÁRNÍHO
DÍLA ANNY MATVEJEVOVÉ Z RUŠTINY DO ČEŠTINY

THE TRANSLATION AND THE ANALYSIS OF THE NOVEL BY ANNA MATVEEVA
FROM RUSSIAN INTO CZECH

Vypracovala: Bc. Gordana Mikešová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Zdeňka Vychodilová, CSc.

2017

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité prameny.

V Olomouci dne 12. 04. 2017

Podpis

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat doc. PhDr. Zdeňce Vychodilové CSc., za konzultace a její cenné rady, které mi během psaní diplomové práce poskytla. Rovněž bych chtěla poděkovat samotné autorce povídek Anně Matvejevové za její vstřícný přístup a také PhDr. Vladanovi Pfefferovi za korekturu a jeho připomínky.

Podpis

OBSAH

ÚVOD	6
1 OSOBNOST ANNY MATVEJEVOVÉ.....	8
1.1 BIOGRAFIE	8
1.2 URALSKÝ MAGICKÝ REALISMUS.....	10
1.3 TÉMATA POVÍDEK	13
1.4 POSTAVENÍ AUTORKY NA KNIŽNÍM TRHU	15
2 KOMENTÁŘ K PŘEKLADU	17
2.1 JAZYKOVÁ CHARAKTERISTIKA VYBRANÝCH POVÍDEK	18
2.2 PŘEKLADATELSKÝ POSTUP	20
2.3 PŘEKLAD VLASTNÍCH JMEN	23
2.3.1 POVÍDKA HORSKÝ ŠTÍT	23
2.3.2 POVÍDKA CHYTRÝ CHLAPEC.....	26
2.3.3 ZÁVĚR	29
2.4 PŘEKLAD RUSKÝCH A UKRAJINSKÝCH REÁLÍÍ	30
2.4.1 ZÁVĚR	31
2.5 PŘEKLAD ZKRATEK	32
2.5.1 ZÁVĚR	33
2.6 PŘEKLAD DOBOVÉHO KOLORITU	34
2.6.1 ZÁVĚR	34
2.7 PŘEKLAD DALŠÍCH PROBLÉMOVÝCH JEVŮ	35
2.7.1 POVÍDKA HORSKÝ ŠTÍT	35
2.7.2 POVÍDKA CHYTRÝ CHLAPEC.....	40
2.7.3 ZÁVĚR	41
3 PŘEKLAD POVÍDKY CHYTRÝ CHLAPEC	42
4 PŘEKLAD POVÍDKY HORSKÝ ŠTÍT	56
ZÁVĚR.....	75
РЕЗЮМЕ.....	78
BIBLIOGRAFIE	83
ČESKÁ BIBLIOGRAFIE	83

ČESKÉ INTERNETOVÉ ZDROJE.....	85
RUSKÁ BIBLIOGRAFIE	85
RUSKÉ INTERNETOVÉ ZDROJE	86
OSTATNÍ ZDROJE.....	86
PŘÍLOHY	87
PŘÍLOHA Č.1: ORIGINÁL POVÍDKY CHYTRÝ CHLAPEC.....	87
PŘÍLOHA Č.2: ORIGINÁL POVÍDKY HORSKÝ ŠTÍT	101
PŘÍLOHA Č.3: SEZNAM TVORBY ANNY MATVEJEVOVÉ	122
PŘÍLOHA Č.4: FOTOGRAFIE ANNY MATVEJEVOVÉ.....	123
PŘÍLOHA Č.5: ROZHOVOR S ANNOU MATVEJEVOVOU	124
ANOTACE	126

ÚVOD

Anna Matvejevová zaujímá na ruském knižním trhu pozici populární spisovatelky, jejíž knihy jsou čtenáři vyhledávané a některé z jejích titulů se prodávají již v několikátém vydání. Se svými knihami se autorka rozhodla oslovit i české čtenáře, a především rusisty, během svého turné po českých vysokých školách. Její návštěva katedry slavistiky na Univerzitě Palackého v Olomouci byla pro mne natolik zajímavá a inspirující, že jsem se po seznámení s jejími knihami rozhodla věnovat diplomovou práci právě její tvorbě. To, že by samotné překlady mohly dále posloužit k oficiálnímu překladu celé sbírky povídek, umocnil fakt, že v současné době se překládá v České republice zatím jen několik jejích knih, z nejznámějších alespoň na úvod zmiňme *Перевал Дятлова*, který je očekávanou literaturou faktu a nese rysy magického realismu.

Tématem této diplomové práce je *Komentovaný překlad povídek Anny Matvejevové z ruštiny do češtiny* a jak sám název již předesílá, tato diplomová práce bude obsahovat vlastní komentovaný překlad. Pro překlad jsem si vybrala dvě práce z jejího souboru povídek *Девять девяностых (9/90)* a to povídky s názvem *Horský štít* a *Chytrý chlapec*. Od samotného překladu jednotlivých povídek se bude následně odvíjet komentář k překladu, který by měl zahrnovat typické problematické jevy pro překladatele, překladatelská úskalí, postup překladu, který byl během práce zvolen, a rovněž překladatelská řešení podložená odbornou literaturou.

Jelikož je Anna Matvejevová pro dnešního českého čtenáře ještě zcela neznámou spisovatelkou, bude nutné sepsat její biografii, zmapovat ruský knižní trh společně s českým knižním trhem a definovat tímto způsobem pozici autorky na těchto dvou jazykově odlišných trzích.

S autorkou je rovněž spojován literární směr magický realismus, který se v poslední době v jejím případě definuje jako *uralský* magický realismu. Co se pod tímto termínem skrývá a proč právě Anna Matvejevová je jako jedna z mála autorek řazena k tomuto směru, bude v diplomové práci objasněno také. Cílem práce není detailně analyzovat termín magický realismus, nýbrž pouze upozornit čtenáře na autorčinu příslušnost k uměleckému směru.

Pro práci jsem zvolila analyticko-syntetickou metodu, během níž si nejprve nashromáždím veškeré relevantní zdroje, ze kterých budu čerpat teoretické informace a díky nimž budu schopna rozložit celek práce na jednotlivé úseky a zaměřit se na problematická místa, která by k danému tématu rozhodně měla zaznít. Teoretické informace následně uvedu do praxe v komentáři k překladu. Kromě této metody bude práce obsahovat vlastní rozhovor s autorkou povídek na témata, jež nebudu schopna objasnit z uvedených zdrojů.

Cílem diplomové práce tedy kromě samotného překladu s překladatelským komentářem je zároveň upozornit touto cestou čtenáře na ruskou autorku, jejíž knihy se v Ruské federaci těší velké oblibě a stejně tak by tomu mohlo být i jednou u nás v České republice.

1 OSOBNOST ANNY MATVEJEVOVÉ

1.1 BIOGRAFIE

Anna Alexandrovna Matvejevová se narodila 19. ledna 1972 v tehdejší Sverdlovsku (dnes Jekatěrinburg) v Ruské sovětské federativní socialistické republice do rodiny lingvistů, kteří působili na místní univerzitě. Po ukončení gymnázia a hudební školy začala studovat žurnalistiku na Uralské státní univerzitě, kde zároveň vyučovali i její rodiče. Univerzitu následně ukončila v roce 1994 a její kariéra vedla přes oficiální redakci Sverdlovska, časopis *Столник*, až se stala tiskovou mluvčí banky s názvem *Золото-Платина-Банка*. (Čuprinin 2012; 545)

Své první povídky publikovala v 90. letech postupně v několika časopisech, jako např. *Урал*, *Новый мир*, *Звезда*, *Дружба народов*, *Октябрь*, *Знамя*, *Сноб*. Jak autorka uvedla v rozhovoru s Olgou Nikitinou (2015), dlouho si přála být spisovatelkou, avšak věděla, že ještě nemá o čem psát. Podle A. Matvejevové je důležité k psaní dozrát, zažít i zlé věci, které autora významně formují. Do dnešní doby podle dostupných informací bydlí ve Sverdlovsku – tedy v současném Jekatěrinburgu, společně se svou rodinou. Mezi její literární díla patří romány *Па-де-труа*, *Небеса*, *Есть!* a *Завидное чувство Веры Степиной*, které bylo přeloženo do francouzštiny a překládá se do češtiny. Z jejích novel zmiňme *Сладкая отравка унижений*, *Взятие Бастилии* a *Перевал Дятлова*, který je z nich nejznámější a byl přeložen již do italštiny, francouzštiny, čínštiny, finštiny. V roce 2018 by měl být rovněž přeložen do češtiny ve vydavatelství Akropolis Filipa Tomáše a jeho překladatelkou bude M. Klobásová. V současné době se překladu povídek A. Matvejevové věnují studenti semináře uměleckého překladu na katedře slavistiky Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci pod vedením doc. PhDr. Zdeňky Vychodilové, CSc.. Je třeba výrazně podotknout, že bez obrovské iniciativy paní Veroniky Novoselové z Ruského střediska vědy a kultury v Praze by spolupráce mezi autorkou a jejími překladateli nevznikla.

Tvorba Anny Matvejevové je řazena do tzv. ženské prózy, avšak sama autorka se nejednou v rozhovorech vyjádřila, že o ženskou literaturu se nejedná. V rozhovoru pro *Вслух.ру* A. Matvejevová uvedla (Nikitina 2015), že samotné označení ženská próza nemá ráda, připadá jí, že tento termín zní primitivně a že knihy nepíše pro ženy, ale především sama pro sebe. Nicméně z pohledu čtenáře je třeba si přiznat, že povídky o ženských osudech by asi mužské publikum aktivně a dobrovolně nevyhledávalo.

Závěrem je třeba zmínit, že autorku vypravování příběhů, které jsou často založeny na faktech, vždy fascinovalo, viz její nejznámější kniha *Перевал Дятлова*, kvůli které autorka strávila v archivu jistě spoustu času. Avšak kromě příběhů založených na faktech jde o témata, která se pojí s jejím rodným Jekatěrinburgem, či alespoň s jeho okolím. Několik let totiž po vydání *Девять девяностых* vyšla kniha *Горожане. Удивительные истории из жизни людей города Е.*, ve které se autorka opět tématicky vrací k osudům lidí žijících v tehdejší Sverdlovsku. (Hoření 2017) Z její tvorby tak můžeme usoudit, že má jistě ke svému rodnému místu silný citový vztah a stále své téma nevyčerpala. Čtenáři se v rámci její tvorby tedy mají stále na co těšit.

1.2 URALSKÝ MAGICKÝ REALISMUS

S tvorbou Anny Matvejevové je spojován termín *uralský magický realismus*. Termín magický realismus jako první použil F. Roch v knize *Postexpresionismus. Magický realismus.*, když se vyjadřoval o realistických uměleckých plátnech, která pomocí posunu perspektiv a zkreslení, měla „magické“ naplnění. (Kislicyn 2011; 275) V průběhu let byl termín přenesen do literatur. Nejprve do italské a následně po druhé světové válce do německé. Svou popularitu ale termín, a zároveň i literární směr, nabyl až v letech 1960–1970 díky úspěchu latinskoamerických románů.

V samotném Rusku můžeme najít kořeny magického realismu v realistické próze 19. a 20. století. Souhru reality a něčeho magického nacházíme i v N. Gogolově tvorbě, přesněji v petrohradských povídkách *Portrét, Něvský prospekt, Nos*.

Podle S. Šaršuna (Šaršun 1932; 229) je magický realismus jakousi uměleckou metodou, ve které jsou magické prvky součástí realistického obrazu světa. Podobného názoru je i K. Kislicyn (Kislicyn 2011; 275), jenž uvádí, že magický realismus je založen na snu, halucinacích, bláznovství a tajemstvích. Tato fantastika podle něj dává čtenáři na výběr ze dvou výkladů, a to reálnému a magickému. Děje s nádechem magického realismu jsou často propletené zmizením jednoho z hlavních hrdinů, a jako příklad uvádí K. Kislicyn (Kislicyn 2011; 275) *Pikovou dámu* od A. Puškina nebo povídku *Nos* od N. Gogola.

Hlavními charakteristickými rysy magického realismu jsou podle K. Kislicyna tyto body (Kislicyn 2011; 275):

- Přítomnost dvojí reality, a to té zjevné a skryté. Tyto reality spolu koexistují a vzájemně se ovlivňují.
- Ke zkreslení prostředí dochází často pomocí snu. Autor se zde snaží narušit hranici reálného a nereálného.
- Čas je v magickém realismu subjektivní, a proto dochází k odmítání racionálního myšlení a poetickému pojetí světa.

- Autor systematicky mění svůj nadhled vzdělaného člověka za nadhled primitivního člověka, který infantilně a okamžitě bez jakéhokoliv přemýšlení věří v prvotní a skrytou realitu.
- Magické motivy v textu jsou výsledkem toho, že autor, a tedy často hrdina, je schopen se dívat na realitu z určitého úhlu pohledu a je schopen ji chápat mytologicky, mysticky a realisticky.
- V dílech magického realismu zcela chybí psychologická analýza, jako je tomu například u románů M. Lermontova, F. Dostojevského a L. Tolstého.
- Kromě zmíněných prvků nacházíme i prvky antiutopie.
- Národní, duchovní a historický kontext se stává motivací děje a postav.
- Dominuje zde existenciální chápání světa.

Z těchto informací vycházel i V. Toporov při psaní svého článku *Любовь во время холеры*, ve kterém sám spisovatelku Annu Matvejevovou zařadil do uralského magického realismu a jak potvrzuje sama A. Matvejevová v rozhovoru pro *Pražský telegraf* (Podvlasova 2016, B2), Toporov ji označil za zakladatelku tohoto směru. Podobnou informaci uvedla i v rozhovoru pro UP Žurnál a mimojiné dodala, že právě tyto prvky magična je možné najít v její nejprodávanější knize *Перевал Дятлова*. Sama autorka ale svou tvorbu nerada škatulkuje, a proto tomuto třídění nevěnuje velkou pozornost. (Hainoná 2016)

Nicméně V. Toporov ve článku přidal navíc k termínu magický realismus přívlástek uralský. Autor následně vysvětluje, oč jde v případě uralského magického realismu. Podle něj je to mnohotvárný unikátní jev a literární směr, který je v případě uralského magického realismu veden krajinou, geopolitikou a tím, že samotný Ural je situovaný mezi Asií a Evropou. Jak dále uvádí, stejně tomu tak je v německém magickém realismu – Německo je uprostřed Evropy, v latinoamerickém – Kolumbie s Venezuelou jsou přímo uprostřed Ameriky a v balkánském magickém realismu – Balkán je mezi Západem a Východem. Tento rys A. Toporov (Toporov 2010) označil jako *срединность* a uvádí, že uralský magický realismus vznikl jako samostatný

směr ve dvou posledních desetiletích. Je založen na lokálním, tedy etnickém folkloru a je pro něj charakteristický prvek odhodlání ke smrti, k násilné smrti, která je podle Viktora Toporova (Toporov 2010) znakem uralského magického realismu.

Za předchůdce magického realismu můžeme podle V. Toporovova (Toporov 2010) považovat Vladimíra Makanina a jeho ranou tvorbu, např. dílo *Голос*. K současným představitelům uralského magického realismu patří Alexej Ivanov a Olga Slavnikova.

Podle A. Toporovova má tvorba každého uralského spisovatele tři prvky, které ovlivňují jeho tvorbu (a zřejmě i prodej). Je to PR – styk s veřejností, talent a Ural. Zde sám zařazuje i naši autorku povídek Annu Matvejevovou, avšak sám dodává, že právě ona má problém se složkou PR – není o ní slyšet.

1.3 TÉMATA POVÍDEK

Sborník povídek, z něhož jsou v této diplomové práci přeloženy dvě povídky, nese název *Девять девяностых (9/90)*, v češtině bychom mohli použít název *Devadesátky*. Název sborníku ale není jen závojem, pod kterým chtěla autorka skrýt tajemství, nýbrž tento název zvolila cíleně a každý bystřejší čtenář by jej mohl okamžitě rozluštit. Jedná se o devět povídek z devadesátých let. Samozřejmě, že v některých zemích 90. léta probíhala jako každá jiná, ale naše autorka, jak je předvídatelné, se zaměřuje na 90. léta v Rusku, přesněji na územní oblast Sverdlovska. Lidé se v Rusku v 90. letech kvůli rozpadu Sovětského svazu museli potýkat s kriminalitou, bídou, nezaměstnaností, a hlavně to pro některé z nich bylo bezprizorní období. Autorka ve svých povídkách pro toto období užívá často označení *лихие времена* nebo *дурное время*. Tyto těžké časy poznamenaly každou rodinu v tehdejší Sverdlovsku, jak sami můžeme z autorčiných povídek pochopit. Vypravěči povídek jsou často samotné ženy, které si tímto nepříjemným obdobím musely projít. Právě tehdy v ruské historii na sebe ženy převzaly roli „živitele rodiny“, protože muži nebyli sto vyrovnat se, jak se svou vlastní situací, tak i se situací své vlastní rodiny. Svědectvím nám může být i vyprávění Alky z povídky *Horský štít*, která si sama stěžuje své kamarádce, že doma zastává funkci muže.

Kromě toho, že se ženy musely adaptovat na mužskou roli nejen v rodinách, se setkáváme v povídkách ale i s běžnými beletristickými tématy, jako je například výchova dítěte bez otce, ženská neplodnost, smrt nejbližšího člověka, odpuštění a pochopení, vzpomínky na lepší období. U povídek, ve kterých je hlavním vypravěčem žena, čtenáři často na konci povídky s hrdinkou sice soucítí, ale zároveň ji obdivují, jak obstála těžké situace.

Děj všech povídek se odehrává v tehdejší Sverdlovsku, a čtenář se to většinou často dovídá až ke konci samotné povídky. Všechny povídky jsou po geografické stránce totiž univerzální. Autorka píše o tom, jak se lidé v průběhu let měnili a přežívali. Základem všech povídek je lidská duše, která se s poznáním mění a vyžívá. Například v jedné z povídek sám učitel začíná chápat, že učením nečiní

z žáka chytřejšího člověka, nýbrž hloupějšího a po povinném vyučování začíná dětem vyprávět o světové kultuře. Jak tomu často bývá, tento příběh nekončí zrovna dobře. Na popud rodičů je učitel ze školy vyhozen a najde si práci v cestovní kanceláři, která patří místnímu mafiánovi. Učitel sní o tom, že odjede do zahraničí. Tvrdě pracuje a šetří každou kopějku. Nakonec ale končí v psychiatrické léčebně. Povídka nemá čtenáře ohromit špatným koncem a politováním, nýbrž poukázat na fakt, že neexistuje beznadějně úsilí a že každé špatné období v životě na naší cestě ke snu je jen jakousi přestávkou a je třeba ji přežít. Stejně tomu tak je i ve vybraných povídkách *Horský Štít* a *Chytrý chlapec*, ve kterých obě hlavní hrdinky musí překonat životní úskalí, aby byly konečně šťastné.

1.4 POSTAVENÍ AUTORKY NA KNIŽNÍM TRHU

Podle oficiální zprávy o českém knižním trhu za rok 2014/2015 (2015; 5) bylo přeloženo 34,6 % všech zpracovaných titulů. Z toho překlady z ruského jazyka mají 2,6% podíl. Dominantní je zde samozřejmě angličtina, jejíž podíl je 52,6%, za ní následuje němčina (15,3 %), francouzština (3,9 %) a slovenština (3,1 %). Ač tato čísla nevypadají pro milovníky ruské literatury optimisticky, podle statistik se překlad z ruštiny za posledních pět let více než zdvojnásobil a do pozadí odchází překlady z němčiny a francouzštiny.

Osobním průzkumem nejnavštěvovanějších internetových knihkupectví jako jsou Knihcentrum, Neoluxor (v kamenné podobě Librex), Kosmas, Martinus, Dobrovský jsem zjistila, že žádné z nich nenabízí tituly A. Matvejevové ani v ruském jazyce.

Autorka si znatelně lépe stojí na svém domácím knižním trhu. Je držitelkou několika cen, mezi nimiž najdeme dvakrát cenu *Большой книги*. Tuto cenu získala v roce 2013 za tvorbu *Подожди, я умру — и приду* a v roce 2015 za knihu *Девять девяностых*. Jak uvádí sama autorka v rozhovoru pro *Pražský telegraf* (Podvlasova 2016, B2) současný ruský čtenář hledá knihy, které jsou založené na faktech, deníky a memoáry, dokumentální literaturu a literaturu žánru *non-fiction*. Nejméně se prodává samotná próza, umělecká literatura, která dnešního ruského čtenáře moc nezajímá. Práva na překlady knih A. Matvejevové podle *Pražského telegrafu* (Podvlasova 2016, B2) patří německé agentuře Nibbe&Wiedding, jejíž agenti například zaštiťovali překlad *Перевал Дятлова* do francouzštiny.

Pro český trh je Anna Matvejevová novinkou, která stále čeká na své objevení, jelikož doposud nebylo žádné z jejich děl finálně přeloženo. Z pohledu čtenáře si ale troufám říci, že obrovský úspěch sklídí překlad *Перевал Дятлова*, který kromě mystična a horského prostředí nabízí čtenáři i reálie a výklad toho, co se stalo v roce 1959 v Djatlovově průsmyku.

Co se týče ruského knižního trhu, zde je Anna Matvejevová jednou z mnoha oblíbených a známých spisovatelek. Svědčí o tom její ocenění a rovněž dvě ceny v soutěži *Большая книга*. Sama autorka v našem společném rozhovoru (příloha č. 5) uvádí, že její nejprodávanější knihou je *Перевал Дятлова или Тайна девяти*, který vyšel v roce 2000 a od té doby vyšlo několik jeho vydání. Této knihy se prodalo přes 40 000 výtisků pouze v Ruské federaci. Na ruském knižním trhu spolupracuje A. Matvejevová s redakcí Eleny Šubinové, která je součástí vydavatelství ATC v Moskvě.

2 KOMENTÁŘ K PŘEKLADU

Jak uvádí Zlata Kufnerová v knize *Překládání a čeština*, vytváření komentáře k překladu je starou tradicí již od počátku novověku. „Už v roce 1495 Viktoriin Kornel ze Všehrd opatřil předmluvou svůj překlad knih Jana Zlatoústého a v roce 1513 učinil právě tak Řehoř Hrubý z Jelení u překladu Chvály bláznovství Erasma Rotterdamského.“ (Kufnerová 1994;40) V této tradici se následně pokračovalo celou historií, avšak v současné době tato tendence upadá. Jak uvádí opět Z. Kufnerová, svá díla si například sami komentovali Jaroslav Vrchlický či Eliška Krásnohorská. (Kufnerová 1994;40) Dnes se čtenář s největší pravděpodobností dočká hodnocení překladu například v doslovech, či předmluvách, jejíž autoři jsou často sami překladatelé, ale i tato tendence se stává pomalu výjimkou. Z. Kufnerová je názoru, že „ne každý překladatel má svůj přístup k překládanému literárnímu textu natolik koncepčně promyšlen, aby měl o něm co říci“. (Kufnerová 1994; 40).

Pokud se na literaturu prodávanou na území České republiky podíváme komplexně, můžeme být názoru, že opravdu ne všechny přeložené knihy se řadí k významným literárním dílům a není tedy až natolik nutné, aby překladatelé komentovali své překlady, jelikož komentáře překladu často vznikaly již v historii pouze k opravdu významně literárním dílům. Náš současný knižní trh je přesycen knihami třetí třídy a je to jen důsledkem distribuce účinného knižního marketingu, kdy umění a kvalita knih jsou v pozadí a v popředí je důležitost samotné tržby.

2.1 JAZYKOVÁ CHARAKTERISTIKA VYBRANÝCH POVÍDEK

Samotný styl A. Matvejevové je hravý a nápaditý. V povídce *Horský štít* například učitelka pro své žáky vymýšlí nestandardní úlohy ze stylistiky a gramatiky, aby se naučili správně psát. Viz např.: *Вова скрывался в середине длинных слов, вроде «предчувствОВАВшая» или «долженствОВАть».* Нашел Вову – пиши и не беспокойся, что сделаешь ошибку. Dále oživuje text spojením ruského a anglického výrazu např. *Какая-то старая развалюха. Я думала, будет дом, как у Полинки в Верхней Сысерти. А это какой-то Горный shit.* Výsledným efektem je mimo jiné i vtipný dojem. V textech najdeme i přirovnání jako *Она развернула Александра, малыш смотрел испуганно куда-то в сторону, поджал к животу тоненькие синие ножки. Как будто Нина достала из себя сердце и показывала его, голое и мокрое, чужому человеку.* Díky těmto prvkům mají její povídky spád a dynamiku, čtenáře nenechají si odpočinout, viz *Собаки брешут в каждом доме — идешь, как по клавишам, включая одну псину за другой. Как собака — по роялю.* Autorka nám tak ukazuje, že využívá svou fantazii a nevytváří suchá a krkolomná přirovnání. Rovněž i já jsem se ve svém českém překladu snažila její dynamiku a tvořivost věrohodně přenést.

Pro styl A. Matvejevové nejsou vůbec charakteristické krátké věty, jako je tomu například u Z. Prilepina či autorky Figl-Migl. Naopak, A. Matvejevová má poměrně i dlouhé odstavce a nešetří spojovníky, které využívá k podtržení daných skutečností. *Помолчала пару дней. А потом решила поверить хозяйке – и не пожалела.* Souvětí jsou tak viditelně kondenzovaná, což je ale rovněž typické pro samotný ruský jazyk, a tudíž nejen pro samotnou autorku. V přeložených povídkách je minimální výskyt vulgarismů a slangových slov.

V povídce *Horský štít* autorka použila archaická slova, která označují předměty jako je valcha, nůše apod. S tímto jazykovým jevem jsem měla problém i po konzultacích s rodilými mluvčími, kteří mi osobně tvrdili, že tato slova snad již nikdo nezná, natož aby se aktivně používala. Společným úsilím s rodilými mluvčími

jsme se snažili věrohodně přenést význam těchto slov, ale nevyhnuli jsme se exotizaci, aby český čtenář pochopil, o které staré nástroje se jedná.

Po přečtení se může čtenáři zdát, že autorka je skoupá na slovo a vystihuje vše jasně a srozumitelně, ale z mého pohledu se ve svém psaní vydává po jakési zlaté střední cestě. Opis a vypravování se příjemně prolíná natolik, že jejich hranice splývají a čtenáře tak nečeká žádný nudný odstavec.

2.2 PŘEKLADATELSKÝ POSTUP

Při překládání jsem se řídila osvědčeným překladatelským postupem Jiřího Levého, který ve své knize *Umění překlada* stanovil tři fáze překlada: (Levý 2012; 50)

První z fází je samotné pochopení předlohy. J. Levý uvádí (Levý 2012; 50) trefnou poznámku, že „dobrý překladatel musí být především dobrý čtenář“. Od překladatele se totiž očekává, že dílo, které se rozhodl přeložit, perfektně pochopí. V této fázi se předpokládá, že překladatel bude schopen pochopit originál svého překlada z filologického hlediska, jenž nevyžaduje žádný talent, nýbrž kvalitní odbornou filologickou přípravu v daném jazyce. Dále by překladatel v rámci první fáze měl rozpoznat ideově estetické hodnoty – tedy rozpoznat ironii, sarkasmus, nálady samotného uměleckého díla. Dalším a posledním prvem první překladatelovy fáze je pochopení uměleckých celků, tzn. že překladatel je schopen pochopit postavy v originále a jejich vztahy, prostředí děje a autorův cíl. Tato první překladatelská fáze je nejobtížnější, protože kromě pochopení díla je nutné, aby překladatel měl obrovskou představivost, která mu následně dopomáhá k vytvoření celkovému pochopení díla. Jak rovněž sám J. Levý uvádí (Levý 2012; 53) „rekonstrukce skutečnosti si vyžaduje představivost a promyšlenou interpretaci textu“.

Druhou fází je interpretace předlohy. V této fází se překladatel rozhoduje např. pro jednotlivé výrazy. Aby se rozhodl správně, potřebuje znát právě skutečnost překládaného textu, bez jejíhož pochopení by text nemohl správně interpretovat. (Levý 2012; 56) Podle M. Hrdličky (Hrdlička 1995; 20) se překladatel během činnosti překlada může rozhodovat dvěma způsoby. V případě ustálených výrazů jde o volbu obligatorní anebo má na výběr volbu fakultativní, díky které si může vybrat z několika adekvátních překladatelských řešení. Při překlada J. Levý doporučuje dlouhá monotónní souřadná spojení rozčlenit na menší úseky a vyhnout se nadměrnému vyskytu spojky „a“. (Levý 1983; 88)

Podle J. Levého (Levý 2012; 57) je nutné pro správnou interpretaci najít objektivní ideje díla a distancovat se od subjektivního chápání textu, a naopak najít objektivní jádro a správně jej vyjádřit. Dalším bodem ve druhé fázi je stanovit si své interpretační stanovisko, tedy stanovit si to, co chce překladatel čtenářům sdělit. Po splnění dvou předešlých bodů si překladatel vytváří překladatelskou koncepci, která je překladatelovým pojetím předlohy.

Poslední a třetí překladatelovou fází překladu je přestylizování předlohy, při které se u překladatele očekává, že bude mít stylistické citění. (Levý 2012; 63) V případě ruštiny by se překladatel měl vyvarovat především interferenci, jak v syntaxi, tak v sémantice. Ruština a čeština jsou oba slovanské jazyky, a tudíž se dá očekávat, že překladatel se interferenci nevyvaruje. Jazykové prostředky v našich jazycích nejsou ekvivalentní, a proto si musí překladatel dát pozor na mechanický překlad. Obecné pravidlo však zní: kde překladatel stylisticky ubere na jednom místě kvůli „nepřeložitelnosti“, na dalším místě musí využít bohatství jazyka, do kterého překládá.

Co se týče grafické ekvivalence (např. zachování kurzívy či tučného zvýraznění v textu), jsem se rozhodla řídit podle M. Hrdličky (1995; 25), jenž ve své knize *Překladatelské miniatury* pojednává v kapitole *O formálně grafické ekvivalenci* o tom, že by překladatel měl zachovávat grafický ráz zdrojového textu. Tzn., pokud je například text graficky členěn do obrazu Eiffelovy věže, koně, židle apod. měl by překladatel přenést i grafický ráz. Stejně tomu tak podle něj je i u kurzívy a tučného zvýraznění pasáží. Překladatel by měl tyto prvky přenést stejně, jako se vyskytují v originálu, jelikož jejich nepřenesení čtenáře může ochudit o úplný dojem z četby.

Kromě tří překladatelských fází J. Levého, jsem se rovněž řídila sedmi překladatelskými postupy J. Vinaye a P. Darbelneta (Vinay, Darbelnet, 1958; 331), kteří mezi své postupy zařadili transpozici, tedy záměnu slovních druhů, při které je zachován smysl sdělení. Dalším postupem je modulace neboli jazyková úprava překladu, ke které dochází v případě, kdy je překlad sice gramaticky správně,

ale je špatně zpracován stylisticky, a tudíž jeho estetická funkce stejná jako v originále. Jedním z postupů je také parafráze, kdy překladatel vnáší do překladu větší přirozenost a je mu ponechána jistá tvůrčí volnost. Posledním přístupem je tzv. ekvivalence – zde může překladatel využít zcela odlišné prostředky, jak stylistické, tak strukturní. Nejčastějším příkladem může být překlad frazeologismů.

2.3 PŘEKLAD VLASTNÍCH JMEN

2.3.1 POVÍDKA HORSKÝ ŠTÍT

Podle V. Strakové (1993; 172) by měl překladatel během překladu vlastních jmen zohledňovat především „1. grafický systém jazyků, 2. stupeň frekvence jména a stupeň jeho „domestikace“, osvojení, 3. dobové zvyklosti“. V případě ruštiny a češtiny jde navíc o převod grafický, tedy přepis cyrilice do latinky.

Při překladu vlastních jmen je nejprve nutné si uvědomit, jestli samotná jména člověka, ulice, zastávky apod., nenesou skrytý význam nebo jestli se ve jménech postav neskrývají jejich charakteristické vlastnosti, jako tomu bývá například v pohádkách. Po analýze originálu se ale ukázalo, že všechna vlastní jména, jež jsou uvedena v povídce Horský štít, kromě několika výjimek, žádné z výše uvedených znaků nemají. Proto jsem se v tomto případě rozhodla pro transkripci a transliteraci.

Konkrétně jsem transliterovala následující jména: *Vtorčermet, Titova, Selkorovskaja* (str. 54) – *Вторчермет, Титова, Селькоровская* (str. 98). Zde se jedná o městské části tehdejšího Sverdlovska. Transliterace je v tomto případě nejjednodušší a nejkvivalentnější řešení, ale v textu hned na tyto městské části navazuje věta: *Лерочка говорила – Селкорóвская, как будто в честь коровы.* (str. 98) Tady bylo naopak nutné přenést význam zřetelně, a proto jsem zvolila kalkování, kdy jsem český překlad *Selkorovskaja* přetransformovala na *Selkravská* (str. 54), aby čtenář pochopil podobu, na kterou narážela Leročka.

Rovněž jsem transliterovala i jména postav. Např. *Алка* (str. 101) – *Alka* (str. 56), *Надежда* (str. 101) – *Naděžda* (str. 56), *Татьяна* (str. 101) – *Taťána* (str. 56), *Мария Петровна* (str. 107) – *Marie Petrovna* (str. 62), *Степан Макарович* (str. 103) – *Stěpan Makarovič* (str. 58), *Лерочка* (str. 101) – *Leročka* (str. 56), *Эла* (str. 106) – *Ela* (str. 61), *Зарина* (str. 111) – *Zarina* (str. 65), *Вова* (str. 110) – *Vova* (str. 64).

Naopak k transkripci došlo při překladu jména *Мутя* (str. 104) - *Míťa* (str. 61) a *Ольга* (str. 101) – *Olga* (str. 53). U příjmení jsem zkombinovala transliteraci s českým typickým sufixem– ovi: *Клебановы* (str. 103) – *Klebanovovi* (str. 58).

Pro transliteraci jsem se rozhodla i v případě překladu názvů ulic, staveb, měst a dalších. Viz *Малахов* (str. 104) – *Malachov* (str. 59), *в Свердловск из Бузулука* (str. 105) – *do Sverdlovska z Buzuluku* (str. 60), *на улице Ленина* (str. 107) – *na Leninovu ulici* (str. 61), *читали (...) Бажова* (str. 104) – *četla (...) Bažova* (str. 58), *из углового дома на Куйбышева-Белинского* (str. 102) – *z rohového domu na ulici Kujbyševa – Bělinského* (str. 24), *на улице Воеводина* (str. 102) - *na Vojevodinově ulici* (str. 57), *на улице Гагарина* (str. 116) – *na Gagarinově ulici* (str. 69). Při překladu názvu ulic jde o transliteraci v kombinaci s větněčlenskou záměnou přívlastku neshodného za přívlastek shodný a zároveň slovnědruhovou záměnou substantiva za adjektivum.

Problém ale vyvstal s překladem *Плотинка* (str. 103). Nejprve jsem termín přeložila jako hrázičku, jelikož samotné slovo *плотина* označuje *hráz*. Následně jsem si ale jmenovanou *Plotinku* v dnešním Jekatěrinburgu vyhledala pomocí map na internetu s funkcí Google Street View a zjistila jsem, že se jedná o vodní nádrž, která je podobná např. na vodní nádrž ve Washingtonu D.C. (Washington Monument National Monument) nebo na nádrž, která se nachází před Tadž Mahalem. Při překladu jsem se rozhodovala i s pomocí ostatních cizích jazyků. V angličtině se tato vodní nádrž označuje jako *reflecting pool* a v polštině se užívá *sadzawka lustrzana*. Tyto vodní nádrže se podle polské Wikipedie staví před významnými budovami a mají upomínat osobnosti veřejného života nebo institucí. Plotinka, ale žádný tento význam nemá, protože označení Plotinka je pouze pro část, kterou protéká řeká Iseť. K finálnímu rozhodnutí transliterace a opisu mi dopomohlo to, že autorka v povídce Plotinku uvádí s velkým písmenem. Po výše uvedené analýze jsem se rozhodla, že termín přetransliteruji a hned k němu přidám vnitřní vysvětlivku, aby čtenářovi byl termín jasný. Org.: *За окнами – Плотинка. Подъезды,*

у которых действительно хотелось размышлять (...). Př.: Za okny byla Plotinka. Místní tak říkali nábřeží, na jehož přechodech (...).

Strategii exotizace jsem zvolila u vlastních jmen v případě *Shakespearovy ulice* (str. 65), *Gianluigiho* (str. 72) a *hrabství Kent* (str.72). Tato vlastní jména jsem přenesla do jejich původních jazyků a použila jejich podoby. Tzn., příjmení *Шекспир* (str. 111) a hrabství *Кент* (str. 119) do angličtiny a jméno *Джанлуиджу* (str. 119) do italštiny. Kromě těchto jmen jsem musela zanechat slovní hříčku ve vlastních jménech *Рудневы* (str. 103), *Трудневы* (str. 103), *Трутневы* (str. 103). Nejprve jsem použila transliteraci, a doufala jsem, že by čtenáři tato příjmení mohla evokovat to samé, jako čtenáři, který je seznámen s ruskou kulturou. Po konzultacích s p. doc. PhDr. Zdeňkou Vychodilovou, CSc. jsem se ale rozhodla najít české ekvivalenty, protože případná transliterace např. *Trudněvovi*, by neupozorňovala na pracovitost těchto lidí, nýbrž spíše na smutek, protože *trudný* v českém jazyce znamená *smutný*. *Рудневы* jsem změnila na *Rýčovi* (str. 58) – v textu je totiž uvedeno, že sousedé porovnávali své síly na zahradě tím, kolik toho stihli vypěstovat, okopat atd. Proto jsem zvolila *rýč* jako kořen příjmení. Příjmení *Трудневы* nám evokuje tvrdou práci – dřinu, a kromě toho je nutné dodržet rým. Zvolila jsem tedy za *Трудневы* české *Dříčovi* (str. 58). Největší problém nastal s posledním příjmením *Трутневы*. Aby se jejich překlad rýmoval s předcházejícím *Dříčovi*, zvolila jsem ekvivalent *Bičovi* (str. 58) s kořenem slova *bič*. Toto řešení jsem si vyvodila následovně: celá věta zní: *V její rodině hodně pracovali. Vždyť i příjmení Rýčovi připomínala Dříčovi a ti byli zase melodicky podobní na Bičovi, ale to už se netýkalo Marii Petrovny a Stěpana Makaroviče. Po směně ve fabrice u obráběcího stroje a po obědě v jídelně pospíchali rodiče domů, kde je čekala další šichta na zahradě.* Jak uvádí autorka, příjmení *Трутневы* (v našem případě *Bičovi*) se Marie a Stěpana již netýkalo, a to proto že byly sami natolik uvědomělí a cílevědomí, že nepotřebovali nad sebou žádný *bič*, který by je popoháněl do práce.

2.3.2 POVÍDKA CHYTRÝ CHLAPEC

Ve druhé povídce *Chytrý chlapec* došlo k následujícím transliteracím vlastních jmen: *Нина Николаевна* (str. 93) - *Nino Nikolajevno* (str. 48), *Маша* (str. 87) – *Máša* (str. 43), *Лариса Лаэровна* (str. 88) – *Larisa Lavrovna* (str. 43), *улице Коминтерна* (str. 88) – *na ulici Kominterny* (str. 43), *Симона-Петлюры* (str. 88) – *Simona Petljury* (str. 43), *Роланом* (str. 88) – *Rolanem* (str. 43), *Глафирой* (str. 88) – *Glafirou* (str. 43), *Галя* (str. 92) – *Galja* (str. 47), *Мишка* (str. 96) – *Miška* (str. 51), *Полина Борисовна* (str. 98) – *Polina Borisovna* (str. 52), *Ольга Ивановна* (str. 98) – *Olga Ivanovna* (str. 53), *рассказ Куприна* (str. 99) – *Kuprinův příběh* (str. 53), *Олега* (str. 99) – *Olega* (str. 53).

Kromě uvedených jsem transliterovala i domácí pojmenování *Шур* (str. 90), které je odvozeno od původního Александр. Jeho matka v povídce uvádí, že domácí jméno mu dala takové proto, že tato tři písmena jsou první písmena jména jeho otce. Nicméně vzhledem k tomu, že se jedná o křestní jméno, dochází zde k hypokoristice (Straková 1993; 774) při které dochází ke krácení jména z Александр na Алексаша – Саша – Сашура – Шура. V češtině, bohužel, neexistuje varianta pro Шура – v českém jazyce najdeme pouze Sašu, a proto jsem při překladu zvolila transliteraci a ponechala originál *Šur* (str. 45).

K transkripci došlo v případě vlastních jmen *Александр* (str. 87) – *Alexandr* (str. 42), *Зинаида Зиновьевна* (str. 91) – *Zinajda Zinovjevna* (str. 46), *Вали* (str. 89) – *Valji* (str. 44), *Оксана Емельяновна* (str. 92) – *Oxana Jemeljanovna* (str. 47), *в Києве* (str. 88) – *v Kyjevě* (str. 43), *на севере Урала* (str. 93) – *na severu Uralu* (str. 47), *в Икею* (str. 48) – *do Ikey* (str. 46), *в Пирогово* (str. 95) – *do Pirogova* (str. 49), *Днепр* (str. 95) – *Dněpr* (str. 49). A k exotizaci jsem se přiklonila v těchto případech: *в Кембридже* (str. 100) – *v Cambridge* (str. 54), *в Макдоналдсе* (str. 93) – *do McDonaldu* (str. 48).

Společně s transliterací docházelo i k hláskové modifikaci, a to v následujících příkladech: *Париж* (str. 92) – *Paříž* (str. 47), *Беллочка* (str. 87) – *Belunka* (str. 42), *Лондон* (str. 100) – *Londýn* (str. 54). Rovněž ale můžeme u geografických termínů mluvit o historické tradici kulturních a jiných kontextů, ze kterých vyplývá jejich adaptační podoba názvu. (Straková 1993; 175)

Při překladu oslovení *Зинатула*, které je odvozeno od jména *Зинаида*, došlo k částečné transkripci společně se změnou sufixu a adaptace do českého prostředí. Sufix – *ла* v ruštině označuje opak zdobnělého oslovení, jako je tomu například ve slově *мамуля*. Nejde zde tedy o deminutiv, ale jeho opak augmentativ. Proto jsem se rozhodla ze *Zinajdy* vytvořit *Zinajdiznu*, abych zachovala stylistický ráz oslovení a zanechala tak prvek vztahu, který měla Máša ke své tchýni v povídce *Чытрый хлапец*. Výsledek tohoto překladu vypadá následovně: *Мáша мѣла смутную зкушеност, та цизí рuce недоручокала, але мѣла жестьѣ тчýни Зинайду Зиновьевну, керѣ за жејими зáды рѣкала Зинайдизна. (str. 46) – У Маши был печальный опыт, она не советовала чужих рук, но у Маши была еще и свекровь Зинаида Зиновьевна, которую матерѣшка за глаза называла Зинатуллоу. (str. 91)*

Kromě výše uvedených vlastních jmen bylo zapotřebí přistoupit kreativně k jménu *Милана*. A to z následujícího důvodu: *Нина выглянула – увидела подругу и ее заплаканную дочку Милану. Детей сейчас называют мебельными именами. (str. 87)* Původně jsem chtěla jméno *Милана* přetransliterovat, nicméně po delším hledání nejfrekventovanějšího ženského názvu nábytku na internetu jsem zjistila, že pro pohovky, postele a různé sestavy se nejčastěji používá jméno *Adriana*. Finálně předešlá věta vypadá následovně. *Нина выхлѣдла з окна а увидѣла камарáдку с жејí uplakanou dcerou Adrianou. Дѣти теď достáвají stejнá жмѣна jako нábyteк. (str. 42)*

Poslední případ, který se týká vlastních jmen, je název sochy ve Volgogradu *Родина-Мать*. Zde jsem použila český překlad, jelikož v češtině pro tento památník používáme ustálený výraz *Matka vlast volá*. Výsledný celkový překlad zní: – *Люди*

поэтому и ставят такие огромные памятники, как Родина-Мать, – они для них как древние языческие идолы. (str. 95) - Proto lidé staví takové obrovské pomníky, jako je Matka vlast volá, jsou to pro ně takové starobylé pohanské modly. (str. 50)

2.3.3 ZÁVĚR

Překlad vlastních jmen je pro umělecké dílo jedním z nejdůležitějších aspektů, a to v případě, že se za vlastním jménem schovává skrytý význam. Co se týče našich hlavních postav z obou povídek, se žádným skrytým významem jsem se zde nesetkala. Naopak jsem musela kreativně a nápaditě vyřešit, jak přenést jednotlivá příjmení, tak aby v překladu byl zachován stejný vtipný efekt jako v originálu povídky. Při překladu běžných vlastních jmen mi dopomohla transliterace s transkripcí, případně transplantace a tradice geografických názvů, která se týkala např. měst. Rozhodně to ale z velké části byla kreativní práce, ve které kreativita převažovala nad stránkou perfektní znalosti jazyka. Pokud je kreativní sám autor, od překladatele se očekává totéž.

2.4 PŘEKLAD RUSKÝCH A UKRAJINSKÝCH REÁLÍÍ

S problematikou překladu reálií se setkáváme v povídce *Chytrý chlapec*, jejíž děj se částečně odehrává na Ukrajině v Kyjevě. Kromě geografických názvů, které jsem zařadila do kapitoly překladu vlastních jmen a uvedla postupy jejich překladu, je zapotřebí zmínit i další termíny. Jedná se především o slova, jež jsou součástí hlavního města Ukrajiny – *Андреевский спуск* (str. 88), *Владимир на горке* (str. 88), *Ботанический сад* (str. 88). *Андреевский спуск* je jedna z nejstarších ulic v Kyjevě, která spojuje Horní město s jeho centrální částí, a proto jsem se rozhodla jej přeložit jako *Andrejevskou ulici* (str. 43). *Владимир на горке* je označení pro památník *Владимиру Великому*, který se nachází v parku *Владимирская горка*. Překlad Vladimír na hoře bylo kostrbaté, a proto jsem zvolila překlad *Vladimír na kopci* (str. 43), protože i park *Владимирская горка* není situovaný přímo na hoře, ale na vyvýšeném pravém břehu Dněpru. Co se týče překladu slovního spojení *Ботанический сад* (str. 88), rozhodla jsem se pro ustálený výraz v češtině a sice *Botanická zahrada* (str. 43), jelikož ani sama autorka v povídce neuvádí celý oficiální název *Ботанический сад имени А. В. Фомина*.

Kromě výše uvedených termínů jsem se setkala během překládání i s názvem svátku *Медовый Спас*. *Медовый Спас* neboli svátek sběr medu se podle pravoslavné církve slaví 14. srpna a existuje pro něj několik označení jako např. *Первый Спас*, *Маковый Спас*, *Мокрый Спас*, *Спас на воде*, *Лакомка*, *Медовый праздник*, *Медолом*, *Пчелиный праздник*, *Проводы лета*, *Спасовка*, *Маккавей*. Uprostřed srpna začínají být úly plné medu a včelaři jej v tomto období sbírají. (Фрунзе 2016) Podle pravoslavného kalendáře jde o začátek půstu přesv. Bohorodičky a světí se čerstvě sesbíraný med. Proto jsem se rozhodla pro následující informativní překlad, abych čtenáři nenabízela suchý překlad *svátek Sběr medu* nebo českou variantu z křesťanství. Výsledný překlad zní: *Перед отъездом они отправились в Пирогово, был Медовый Спас*. (str. 95) – *Před odjezdem navštívili skanzen Pirogovo, byl srpen začínal půst přesvaté Bohorodičky, během něhož se světíl čerstvě sesbíraný med.* (str. 49)

2.4.1 ZÁVĚR

Co se týče překladu ukrajinských reálií, rozhodně jsem zde nemohla využít transkripci s naturalizací, a to z důvodu, že z pouhé transkripce by čtenáři nebylo jasné, oč se jedná, a naturalizaci nikoliv, jelikož v českých reáliích neexistují podobné termíny. Případnou náhradou české reálie, nebo reálie z křesťanství bych podle mého názoru ochudila čtenáře o dojem z četby a ochudila jej např. o kolorit pravoslaví, a právě proto, jsem se u překladu *Медовий Спас* rozhodla o informativní překlad a informaci jsem rozšířila natolik, aby čtenář vše pochopil. Jsem si vědoma toho, že překladatel musí adekvátně situaci nejprve zhodnotit a potom vybrat nejvěrnější způsob, kterým předá cílovému čtenáři originál. V ostatních případech jsem zvolila ustálená spojení, jako např. *Botanická zahrada*.

2.5 PŘEKLAD ZKRATEK

J. Vilikovský je názoru, že „pokud čtenáři má být zpřístupněno dílo, děje se tak s pomocí vysvětlivek, poznámek pod čarou atd. Mezi kulturou čtenáře a kulturou originálu je propast, přes kterou se můžeme dostat jen intelektuálně a s pomocným aparátem – zásadně ne v samotném textu.“ (Vilikovský 1984; 45) Osobně jsem se však snažila při překladu jakékoliv poznámce pod čarou vyhnout, jelikož odbíhání od textu a hledání poznámek pod čarou nemám v oblibě ani jako čtenář. V současné době se poznámky pod čarou používají většinou jen ve vědeckých pracích a sami studenti např. v semináři uměleckého překladu na slavistice v Olomouci, jsou nabádáni, aby se těmito poznámkách vyhýbali. Poznámky pod čarou zbytečně narušují čtenářovu pozornost a v případě umělecké literatury narušují estetickou hodnotu knihy. Texty povídek obsahovaly zkratky, které byly rozluštitelné a nečinily mi při překladu velké obtíže. V případě odborných zkratk, které by do textu nešly ekvivalentně zařadit, bych zvolila onu neoblíbenou poznámku pod čarou.

V povídce Horský Štít se setkáváme s několika zkratkami. První z nich je *ВИЗ*: *Через год Татьяна вернулась в Свердловск и пошла работать в самую обыкновенную, можно даже сказать захудалую школку на ВИЗе.* (str. 106) Tato zkratka označuje *Визовский район в Верх-Исетском административном районе Екатеринбургa*. Zvolila jsem zde transliteraci původního názvu části města a informaci jsem rozšířila. Proto výsledný překlad vypadá následovně: *Za rok se Taťana vrátila do Sverdlovska a začala pracovat v nejobyčejnější zapadlé školičce ve Vizovské části města.* (str. 60)

Další zkratkou je абитура. *Татьяна еще на абитуре поняла, что никогда (...).* (str. 102) Slovo абитура je slangového původu ze studentského prostředí a jeho původní varianta je абитуриенты. Jak uvádí rodilý mluvčí, „так называют молодых девушек и парней, которые поступают в вуз, сдают вступительные экзамены, либо уже поступили и только приступили к занятиям (так их называют студенты, которые уже давно учатся)“. Z předešlého tvrzení je tedy jasné, že dosazení slovního spojení absolvent střední školy, jak často uvádí výkladové slovníky,

není zcela na místě, a bylo by lepší zvolit následující variantu: *Tatána už během nástupu na vysokou věděla, že nikdy (...)*. (str. 57) Jelikož v českém jazyce neexistuje ekvivalent, který by daný termín z originálu nahradil a nahradil rovněž ve slangovém duchu, *vysokou školu* jsem zkrátila pouze na *vysokou*, abych se co nejvíce přiblížila originálu a nahradila jej hovorovým výrazem.

V povídce se objevila také zkratka *иняз*: *Дочку учили английскому, брали уроки у молодой выпускницы иняза – она заставляла Лерочку смотреть кинофильмы в оригинале.* (str. 111) Původní název je *институт иностранных языков*. Bohužel, v České republice žádné takovéto vzdělávací zařízení s podobným názvem nemáme a zaměnit ruský originál slovem *языковка*, je dle mého názoru znehodňující, protože instituty v Rusku mají stejný status vzdělání jako univerzity v Čechách. Proto jsem se rozhodla pro následující řešení a zkratku jsem rozvinula: *Dcera se učila anglicky, chodila na hodiny k mladé univerzitní absolventce cizích jazyků, která ji nutila se dívat na filmy v originále.* (str. 65)

2.5.1 ZÁVĚR

Překlad zkratk je překladatelským úskalím, protože ne vždy je překladatel schopen najít existující věrný ekvivalent v cílovém jazyce. Jelikož se často jedná i o hovorové zkratky, využila jsem během překladu pomoci rodilých mluvčích, kteří mi zkratky vysvětlili. Bohužel, jsem do svého překladu nemohla začlenit ani jeden přímý ekvivalent zkratk, takže jsem některé zkratky v cílovém jazyce byla nucena rozepsat, a tedy zvolit delší variantu opisu. Osobně si myslím, že jsem tímto řešením ubrala na stylistické povaze textu, ale rozhodně jsem neošidila čtenáře o výsledný efekt.

2.6 PŘEKLAD DOBOVÉHO KOLORITU

V povídce *Horský Štít* se ve větě: *Татьяна – та дотянула и, как все, по распределению отрабатывала в сельской школе.* (str. 105) objevuje slovní spojení typické pro tehdejší dobu. Slovní spojení *по распределению* nám připomíná rozdělovací systém, který například v dobách socialismu v Československu určoval, kam půjdou pracovat jednotliví příslušníci profesí. Často se jednalo o doktory, učitele a vojáky. Podstatné jméno slovesné jsem v tomto případě nahradila českým výrazem *umístěnka*, která nejen vystihuje situaci, ale rovněž ponechává dobový kolorit povídky. Překlad je následovný: *Taťána ale ano a šla učit na umístěnku do zemědělské školy.* (str. 60)

Ve druhé povídce *Chytrý chlapec* se setkáváme se slovem *аспирантура*. V českém jazyce najdeme stejný termín, který má totožný význam jako v originále, ale v češtině se tento termín již nepoužívá. Nicméně, opět abychom zachovali dobový kolorit, bylo by vhodné ponechat stejný termín, který se u nás používal dříve, a to termín *aspirantura*. Překlad by v tomto případě vypadal následovně: *Нина давно вернулась на работу, даже в аспирантуре восстановилась.* (str. 93) – *Nina se dávno vrátila do práce, dokonce se vrátila i do aspirantury.* (str. 48) Pro upřesnění – aspirantura je soustavná příprava pro vědeckou práci, poskytovaná absolventům vysokých škol.

2.6.1 ZÁVĚR

Tak jako jsem v kapitole překladu zkratk uбрала na stylistické stránce textu, někde jinde jsem v překladu naopak musela přidat. Překlad dobového koloritu v tomto případě sám vybízel k termínům, které se u nás používali za dob socialismu a jelikož jsem si byla vědoma toho, že jsem v případě zkratk ochudila text stylisticky, rozhodla jsem se ho prostřednictvím *umístěnky* a *aspirantury* obohatit, aby se pomyslné váhy stylistické povahy vyrovnaly.

2.7 PŘEKLAD DALŠÍCH PROBLÉMOVÝCH JEVŮ

2.7.1 POVÍDKA HORSKÝ ŠTÍT

Na začátku povídky *Horský Štít* se setkáváme s věnováním *Moeŭ маме*. (str. 101) Během překládání tato konstrukce svádí k doslovnému překladu *Mé matce*, správný překlad věnování je ale *Matce* (str. 56), jak uvádí Z. Kufnerová (1994; 50) na příkladech v knize *Překládání a čeština* a jejíž doporučení aplikuji do praxe, abych se vyhnula interferenci.

Jedním z prvních překladatelských problémových jevů bylo slovo *малуха* (str. 110). Slovo *малуха* označuje podle dostupných výkladových slovníků na internetu rozpadlý přístřešek, zbořeninu nebo až barabiznu. Stylisticky mi, bohužel, žádný z těchto předešlých termínů nevyhovoval, a proto jsem se rozhodla pro transliteraci. Kromě transliterace jsem se také přiklonila k opisu, tedy vnitřní vysvětlivce a informaci jsem rozšířila, aby byla pro čtenáře pochopitelnější. Při prvním výskytu slova v překladu jsem do originálu zanesla následující vysvětlení: *že její sousedé na vesnici chtějí rychle prodat maluchu, rozpadlou chatičku ve Štítě?* (str. 35) Čtenáři jsem tímto způsobem dala hned na začátku jasně najevo, co taková *malucha* je, a dál v textu jsem používala pouze označení *malucha*, které jsem vyčlenila kurzívou.

V textu povídky se v hojném počtu objevuje několik archaických výrazů, které označují starodávné předměty, které byly dříve součástí každé domácnosti. Hledání ve slovnících nebylo úspěšné, během překladu těchto výrazů jsem čerpala především z obrázků na internetu. Nelze ani opomenout časté konzultace s rodilými mluvčími, kteří mi i přes několik let strávených v České republice nebyli schopni vysvětlit, o jaké předměty se jedná, protože jak sami většinou uváděli, tyto výrazy se dnes v Rusku již nepoužívají, a proto povědomí o těchto předmětech upadá. Odborně tyto termíny, které upadly v „zapomnění“, nazýváme historismy.

Snažila jsem se tedy najít relevantní výrazy v českém jazyce, které by označovaly stejný nebo alespoň podobný předmět jako v originále. *Там лежал, оставшись от прежних хозяев, оживший и разобранный по предметам словарь народных говоров – пестерь, ребристый деревянный рубель, техло, камышовые маты, драные крошны и дrevня пайва, в которой уже не принести домой не то что Машу с пирогами, но даже грибов для жарёхи.* (str. 117) - *Ležel tam živoucí a roztríděný slovník národních nářečí podle předmětů, které tam zanechali předešlí majitelé – pletená nůše, žebrovaná dřevěná valcha, vozík, rákosové rohožky, drané koše a stará krosna, ve které se domů nedala přinést ani Máša s pirohy ani hříby na smaženici.* (str. 70)

Následujícím úskalím při překladu se staly výrazy pro kožešinovou daň. Ruština oplývá několika výrazy pro kožešinovou daň a každý z nich označuje jiné poměry trhovců, jinou dobu, ve které se daný výraz používal, a určitou povinnost tuto daň odevzdat. V originále máme několik výrazů: *Здесь торговали шубами – они лежали прямо на полу, как дань, мягкая рухлядь, ясак, оторванный от сердца.* (str. 111) *Дань* jsem přeložila českým ekvivalentem *daň*, podle ruské encyklopedie se tato daň platí buďto v naturáliích nebo penězi od pokořených národů a zároveň je termínem staroruského finančního práva. *Мягкая рухлядь* je podle ruské encyklopedie kožešina či kožka z 15. až 18. století a samotný *ясак* by někomu mohl být známý z hodin dějepisu, protože se jedná o označení pro kožešinovou daň, kterou odváděly kmeny ze Sibiře od 15. století, v době, kdy se Rusko snažilo ovládnout Sibiř. Překlad je následující: *Tady obchodovali s kožichy, které ležely přímo na podlaze, jako daň, kožešinové platidlo, jасак odtržený od srdce.* (str. 65)

V povídce Horský štít se objevila také tato problémová pasáž: *Причастия прошедшего времени, рассказывала Татьяна детям, вшивые. У отличников рты баранкой: как вшивые? А вы послушайте: приходиВШИЙ, забраВШИЙ. И правда. Вшивые! А деепричастия какие? О, это выскочки и зазнайки, всегда якают: убираЯ, обучаЯ! И в прошедшем времени тоже есть вшивые: задумавшись, сделавши, не подумавши.* (str. 106) Nejprve jsem se rozhodla pro

jednotlivé gramatické náhrady z českého jazyka a vymýšlela jsem např. následující varianty: *Taťána dětem říkala, že podmiňovací způsob jsou bychové. Jedničkáři na ni hleděli s otevřenou pusou a ptali se: jací bychové? Poslouchejte: přišel bych, vzal bych. Vidíte? Bychové!* Ovšem následné přidávání ostatních příkladu, podle kterých byly děti vyučovány mi činily potíže, a proto jsem se rozhodla o téměř přesnou výměnu za českou gramatiku. Při překladu bylo nutné zachovat sufixy, které pomáhaly dětem jako slovní mnemotechnická pomůcka a zároveň nesly znak, podle kterého jej Taťána pojmenovávala. V této pasáži byla nutná dobrá znalost českých přechodníků, aby mohl být vytvořen následující překlad: *O přičestí minulém Taťána dětem říkala, že to jsou zavšivené tvary sloves. Jedničkáři na ni hleděli s otevřenou pusou a ptali se: jak zavšivené? Poslouchejte: přicházeVŠÍ, zabraVŠÍ. Slyšíte? Všude jsou vši! A jaké jsou přechodníky přítomné? Oo, to jsou křiklouni, vždycky výskají: uklízejíCE, vyučujíCE! A minulé přechodníky jsou taky zavšivené: zamyslevší se, udělavší a nepopřemýšlevší.* (str. 60) Všechny přechodníkové tvary jsem tedy nahradila tvary českými a díky blízké morfologické podobě ruštiny a češtiny se mi nakonec povedlo přenést, dle mého názoru, dostatečně přesně originál. Jak uvádí M. Poláčková v knize *Překládání a čeština*, „slovní hříčky tedy zpravidla lze překládat, ale překladatel obvykle musí zvolit kompromis; zachovává slovní hříčku, i když ji třeba trochu pozmění.“ (Poláčková 1994;119) Zde jde totiž o hru se slovy, žertování, význam slov v našem případě není „důležitý“, jelikož čtenář se nesměje samotným slovům – ty jsou zcela bezvýznamná, člověk si nemůže vytvořit živý obraz, který by jej mohl pobavit – nýbrž jazykové hře.

V textu nacházíme i označení *сельские корреспонденты* (str. 101). Zkráceně селькор podle online Ušakovova výkladového slovníku znamená „передовой деятель социалистической деревни, активно участвующий, как корреспондент в советской печати“. Jako nejuvěrnější překlad se nám nabízí venkovský dopisovatel nebo zpravodaj, nicméně samotní *сельские корреспонденты* mají spojitost s názvem ulice *Селькоровская*, jež byla pojmenována právě na počest zpravodajů. Jelikož jsem nemohla najít žádný ekvivalentní termín, který by měl stejnou spojitost s názvem ulice, rozhodla jsem se

pro následující řešení: *Татьяна не разубеждала дочку: объяснить ребенку, кто такие сельские корреспонденты и зачем им посвятили целую улицу, да еще такую длинную, у нее все равно не получилось.* (str. 101) – *Taťána to dcerce nevymlouvala. Vysvětlit dítěti, kdo jsou to selskie koresponděnty neboli venkovští zpravodajové a proč podle nich pojmenovali celou ulici, a ještě tak dlouhou, by se jí stejně nepovedlo.* (str. 56) Transkripce jsem docílila toho, že čtenář bude schopen rozpoznat a pochopit, že ulice je po nich pojmenována zkráceně, a vnitřní vysvětlivkou čtenáři vysvětlují, kdo to jsou *сельские корреспонденты*.

V textu se setkáváme i s frazeologismem. *Сутулый умный Митя и Лерочка, о которой учителя честно говорили, что она звезд с неба не хватает. Разве что в английском. – А зачем вообще хватать звезды? – смеялась Татьяна. – Пусть остаются на небе.* (str. 107) Pro daný frazeologismus jsem se snažila najít jeho obdobu v českém jazyce. Vybírala jsem z několika variant, ale všechny ostatní mi přišly hrubé, viz *dutý jako bambus, hloupý jako troky, nepobrat moc rozumu* a zároveň bylo nutné, aby k danému překladu šel vytvořit dovětek. Proto jsem se rozhodla pro toto řešení: *Nahrbený chytrý Míťa a Leročka, o níž učitelé otevřeně říkali, že jí pán Bůh rozumu moc nenadělil. „A na co rozum?“ smála se Taťána. „Pán Bůh ať pomáhá jinde.“* (str. 61) V případě, že bych použila jinou náhradu z výše uvedených, byla bych nucena vypustit Taťanin dovětek a text autorky bych tak zbavila její kreativity, díky které jsou právě její knihy tolik vyhledávané. V rámci dovětku k frazeologismu jsem tedy využila tzv. kompenzace jako například i v konstrukci: *которую устанавливали на скорую руку* (str. 103), jež jsem následně přeložila následovně: *namontovaná horkou jehlou* (str. 58).

Texty obou povídek nebyly příliš bohaté na přechodníky, a proto uvádím pouze několik příkladů dekonverzace na přídavných jménech slovesných, která je pro překlad z ruštiny do češtiny nutná. Dekonzace nám v češtině větu „rozvolní“, protože pro ruštinu jsou typické kondenzované větné konstrukce, které by v českém přímém překladu vypadaly nepřírozně. Př. *В тот день ей достались и курица, и яйца, никого не учившие, но дефицитные.* (str. 109) - *V ten den dostala i slepici i*

vajíčka, která sice nikoho nespasí, ale jsou nedostatková. (str. 63) Zde jsem přídavné jméno slovesné přeložila pomocí vedlejší věty. U následujících příkladů byl ale překlad jednoduchý, protože se jednalo o rozvinutý přívlastek: *u маленький город на севере Урала, спившийся до самого фундамента* (str. 93) – *a maličké město na severu Uralu, opíjející se do němoty* (str. 47); *молчал упрямо, как разобидевшийся подросток* (str. 115) – *zatvrzele mlčel, jako urazený výrostek* (str. 68).

Během překládání jsem využila rovněž antonymický překlad. V našem případě se jedná o nutnost, jelikož nelze do češtiny převádět konstrukce *не сразу поняла* (str. 109) – *по chvíле pochopila* (str. 66); *цветы долго не умирали* (str. 115) – *květiny rychle uvadaly* (str. 69). jako např. *hned nepochopila, květiny neumíraly dlouho.* Dalším příkladem antonymického překladu je věta: *Как это можно не помнит?* (str. 101) - *Jak to můžeš zapomenout?* (str. 56). Jedná se o postup, kdy záporné konstrukce jsou nahrazovány kladnými nebo obráceně a tímto způsobem je možné ponechat lexikální význam.

2.7.2 POVÍDKA CHYTRÝ CHLAPEC

V povídce Chytrý chlapec se objevuje následující slovní hříčka: *А Нине вдруг стало весело: – «Нет мозгов у тети Вали – очевидно, их украли!»* (str. 89). Samotná slovní hříčka nenesení žádnou pointu nebo význam s informací, kterou by nám chtěla hlavní hrdinka sdělit. Hrdinka povídky Taťána tímto rýmem pouze reagovala na neutichající narážky své matky ohledně jejího rozumu. Jde o slovní hříčku, která obsahuje rým, jenž by měl být při překladu zachován. Jak jsem se již dříve odkázala na M. Poláčkovou (Poláčková 1994;119), čtenář se nesměje významu slov. Pro zachování rýmu jsem zvolila následující řešení: *А Nina была наједноу веселá: „Кде má мозек тета Valja? Зřejmě jí ho jiná украдла!“* a celou konstrukci jsem tedy celkově přehodnotila. (str. 44)

Dále se v textu setkáváme s termínem *подмор*. *На прилавке висилась гора мертвых пчел. – Подмор, – объяснил продавец. – На них можно настоечку сделать, лекарство.* (str. 95) Podmor je označení pro mrtvé včely, ze kterých se vaří odvar, jenž má léčivé účinky. Termín se používá ve včelařském prostředí, a proto byla nezbytná konzultace s odborníky. V Čechách je zvykem nalezené mrtvé včely okamžitě vyhodit, aby nenakazily ostatní včelstvo, kdyby byly případně nemocné. Počet mrtvých včel po zimě také vypovídá o tom, jak je samotný roj silný. Mezi českými včelaři tento pojem není rozšířen, protože se u nás mrtvé včely takovým způsobem nevyužívají. Rozhodla jsem tedy pro transkripci slova bez jakékoliv rozšiřující informace, protože co takový podmor je, vysvětluje i sama autorka v předešlé větě. Překlad: *Na prodejním pultu se tyčila hromada mrtvých včel. „Podmor,“ vysvětlil prodavač. „Můžete si z něj udělat odvárek, lék.“* (str. 49)

2.7.3 ZÁVĚR

V kapitole překladatelských problémových jevů se setkáváme se širokým spektrem překladatelských řešení. Jedná se o překlad historismů (lidové předměty a termíny pro kožešinovou daň), překlad slovních hříček a jejich rýmů, nové termíny, frazeologismy a další. Nalezení správných překladatelských řešení je dlouhá cesta a překladatele ne vždy okamžitě napadne originální řešení během prvního čtení výchozího textu. U většiny pasáží ale nastává problém a překladatel je nucen se neustále vracet a hledat vhodná věrná řešení pro svůj překlad, často pomáhá i konzultace s jinými překladateli, protože jak tomu často bývá, sám překladatel k určité pasáži zaujme některé ze svých stanovisek a pak se následně horko těžko odproštuje od svého prvního nápadu, který považuje za ne zcela perfektní. Sama jsem u některých z problémových pasáží byla vděčná za konzultaci, protože právě konzultace s jiným odborníkem pomáhá se na problémový jev podívat i z jiného úhlu pohledu.

3 PŘEKLAD POVÍDKY CHYTRÝ CHLAPEC

Chytrý chlapec

Poslední týden v srpnu, zbytek léta – jako poslední kousek dortu na tácu. Na záhoně se ošívaly petúnie, jejichž mýdlová vůně se nesla do nemocničního pokoje dokonce i přes zavřené okno.

„Nino!“ Společně s křikem zaklepali na okno. Nina vyhlédla z okna a uviděla kamarádku s její uplakanou dcerou Adrianou. Děti teď dostávají stejná jména jako nábytek. Nina se hned rozhodla, že její chlapec bude mít lidské jméno.

„Gratulujeme!“ zakřičela kamarádka a v tom na ni syknuli z vedlejšího pokoje, kde se narodila dvojčata. Kamarádka se pomalu, jako v akčním filmu, přibližovala k oknu, ze kterého na ni sykali, ale v tu chvíli se jí naštěstí rozezvonila kabelka. Adriana ryčela, křičela táhlým tónem. Každá sólistka mohla dívce její dech jen závidět.

„Mič,“ štěkla po ní kamarádka a zachichotala se do telefonu: „Belunko, ahoj, to nebylo na tebe!“

„Mášo, můžete přijít později?“ zeptala se Nina.

Kamarádka bydlela co by od porodnice kamenem dohodil, a aniž by přestala poslouchat Belunku, kývnula. (Maminka dvojčat si ani nedokázala představit, jaké měla dnes štěstí.)

Nad kolíbkou se naklonila chůvička, která měla předevcírem službu. Hlavu měla trojbarevnou jako šťastná kočka – obarvené rezavé, vlastní černé a šedivé vlasy jí trčely zpod čepce.

Syn je tak maličký, že by se vešel do jedné ruky, jako koťátko. Sanitárka chlapce zkušeně přebalila a toporně jej pochválila:

„To nic nebude. Ale neurolog se na něj musí podívat. A už jste se rozhodla jak se bude jmenovat?“

„Alexandr.“

Neurologa jí doporučila Máša, která sama sebe označovala za „zkušenou maminu“. Nina by jí tak ale nikdy neřekla. Ta se totiž chovala ze začátku ke všem

s úctou, i kdyby jen pro nic za nic. Mamina byla ale názoru, že jestli člověk během dne nepostavil číšníka nebo drzou prodavačku do latě, den byl zbytečný. Drzí byli všichni, a basta. Kolikrát se za ni Nina červenala! Jen stěžít by se člověk dopočítal. Je ale pravda, že alespoň s doktorkou dodržovala pravidla slušného chování. Neuroložka Larisa Lavrovna řekla, že přijde na druhý den, potom co Ninu propustí s dítětem z porodnice.

Chlapec ležel v ubohé nemocniční kolíbce, krásný a s přísným pohledem, podobný svému otci, až to bylo směšné. Nina někde slyšela, že všechna novorozeňata jsou podobná svým otcům. Jsou to triky přírody nebo vyšší síla, aby probudily rodičovské pudy i u těch, kteří k nim nejsou přizpůsobeni.

Jestli to byla pravda, nebylo to podle Niny dobře promyšlené. Lidé se na sebe z profilu nikdy nedívají a těm shodám nerozumí. Jen pouze ona to ráno přišla k sobě. Otec chlapce dostal zprávu na pager a odpověděl... večer. Gratuluje jí k miminku a přeje štěstí.

Ještě že nepřipsal lásku a úspěchy v práci.

Otec chlapce žije v Kyjevě. „Nemluvně“ se ukrajinsky řekne „nemovlja“. Není to označení pro malinkého, ale pro němého. Ukrajinský jazyk se Nině moc líbil. Je krásný, moudrý, laskavý. Kyjev se jí taky okamžitě zalíbil, se zavřenýma očima si mohla okamžitě vybavit jakoukoliv obrázkovou pohlednici. Třeba Andrejevskou ulici, nebo alej v Botanické zahradě, nebo smutného Vladimíra na kopci. A bezpodmínečně taky byt na ulici Kominterny, která je nyní ulicí Simona Petljury.

Propustili ji v poledne, matka přijela ve služebním autě s růžemi a bonboniérkou pro „sestřičky“. Kamarádka Máša měla dneska make-up jako z fajjúmského mumiového portrétu. S Adrianou, Rolanem a Glafirou dotáhli hromadu nafukovacích balónků a plyšového zajíce velkého jako skútr. Malinký uzlíček s Alexandrem dala Nina matce, protože po porodu nemohla sedět – musela pololežet na zadním sedadle.

V autě to přehnaně vonělo matčiným parfémem, jehož název byl podobný kašli – tuberóza. Alexandr plakal, ale jen se auto pohnulo, usnul.

Opravdu se bude od teď vždycky cítit taková bezmocná? – přemýšlela Nina, zatímco se na ni řidič díval ve zpětném zrcátku a matka mlčela. Držela klubičko s vnukem nakloněně jako samopal. Nebo jako kytaru. Květinové záhony bílých, fialových a růžových květů petúniích se táhly podél cesty. Mezi fialovými vylezl neplánovaně jeden bílý, který byl už až moc krásný, aby jej tam nenechali.

Ano, před řidičem matka mlčela, ale doma, když položila spícího chlapce do křesla jako krabici s botami, řekla všechno, co vymyslela za poslední dny:

„S tvým vzděláním, s tvou krásou...Nino, to jsem si o tobě nemyslela! Ty, ty jsi...prostě jako vesnická holka!“

„A co je špatného na vesnické holce?“ podivila se Nina. „Ještě bych pochopila, kdybys řekla, že jsem „jako do větru“.“

„S tvým rozumem!“ hořekovala matka.

„Kam jsi dala rozum, Nino? Kde ho máš?“

A Nina byla najednou veselá:

„Kde má mozek teta Valja? Zřejmě jí ho jiná ukradla!“

Matka třískla dveřmi a potom do zábradlí na schodišti. Kouří. A přitom se tolik let držela.

„Tady je, můj rozum,“ pošeptala Nina, když se podívala do postýlky. „Ty budeš ten nejchytřejší, že?“

Neuroložka Larisa Lavrovna přišla přesně v sedm, jak slíbila. Měla kulatý růžový obličej posetý černými znaménky jako by ji někdo schválně potřísnil tuší. Její hlas byl výrazně hrubý.

„Proč na mě křičíte?“ divila se Nina. Larisa Lavrovna se taky podivila a odpověděla: „Já nekřičím! Mám jen takový hlas, maminko.“

Rozvázala Alexandra, chlapeček se vylekaně díval někam do strany a přitáhnul tenoučké profialovělé nožky k bříšku.

Nina měla pocit, jakoby si vytáhla své srdce a ukazovala ho holé a mokré cizímu člověku.

„Chlapec je krásný,“ uslyšela hlas doktorky jako z televize. „Máša toho tolik namluvila a vy přitom máte pořádné miminko. Bude se, maminko, učit na samé

jedničky. Ostatní děti od něj budou opisovat, však uvidíte. Jedničkář to bude! Nejlepší!“

Alexandra pořádně zabalila do plenek a dala ho Nině, jako buket květin.

„Je to velmi chytrý chlapec. Denně vidím tolik dětí, já to poznám. Všechno jim to vidím na očích.“

Larisa Lavrovna poradila Nině na rozloučenou, aby chlapečkovi vymyslela nějaké domácí jméno.

„Je to teď vlna, samí Alexandři. Je třeba se odlišovat.“

Nina Alexandrovi říkávala Šur. Byla to tři první písmena jména jeho otce, který zůstal na smyšlených obrázkových pohlednicích, v Botanické zahradě, na Andrejevské ulici a na ulici Simona Petljury – bývalé Kominterně.

Měl neobvyklé ruce – slabé, lehké, něžné jako kapsář. Nina si jich zřejmě hned všimla, když na návštěvě hladily kočku. Hosté se zde objevili náhodně a byli nudní. Nina sama nechápala, jak se sem dostala. On seděl v křesle a hladil kočku jako by jí maloval na čumáčku další kožich.

Kočka umírala blažeností.

Potom šel vyprovázet Ninu a za měsíc přiletěla za ním do Kyjeva. V tu dobu, kdy manželka s dcerou byly na Krymu. Tichá je ukrajinská noc...A Nina taky umírala blažeností, ale neumřela, a dokonce s sebou do rodného města dovezla ještě jeden život.

„A co, Lavrovna to tak řekla, že je chytrý?“ nevěřila Máša. „Všem nadává a potom předepisuje sto padesát injekcí a tisíc masáží. A tvůj je chytrý teda?“

„Nezlob se,“ - zastyděla se Nina.

Matka informaci taky nebrala vážně.

„Nino, chytrost se projevuje v mnohém a různě. Nechci zpochybňovat autoritu doktorky, ale ona už docela hýří prognózami.“

Z Šura rostl klidný chlapec. Nina dokonce někdy zapomínala, že spí v sousední místnosti. Je pravda, že půl roku po porodu najednou přestal úplně spát.

Máša, jako zkušená mamina, jí radila babku kořenářku. Matka pozvala odborníka – profesora, velice váženého, a úplně k ničemu. Nině přišlo, jako by

profesor živé děti neviděl několik dlouhých let. Sama se tou dobou už nemohla udržet na nohou. Spát se jí dařilo několik minut během dne po krátkých úsecích. Tak, jako spal sám Šur. Nikdy nekřičel, nerozčiloval se, jen nemohl usnout. Vozil se v postýlce, přebíral ručičkama chrastítka. Sedět a lézt začal včas, v nemocničních kartách stálo, že vývoj odpovídá jeho věku. Ale spát - nechtěl.

Tehdy se Nina rozhodla vzít si chůvu. Nejen, že se chtěla vyspat ale taky chtěla co nejdříve nastoupit do práce, než se šéfovi vykouří z hlavy vzpomínky na cennou kolegyni. No ale chůva, to není toulavé koťátko. Tu hned tak člověk na ulici nenajde. Máša měla smutnou zkušenost, ta cizí ruce nedoporučovala, ale měla ještě tchýni Zinajdu Zinovjevnu, které za jejími zády říkala Zinajdizna. Zinajdizna byla ukrutný puntičkář, za chuchval kvábí pod postelí Mášu jednou pořádně přísně pokárala, ačkoliv, proč se dívala pod postel v bytě svého syna, nikdo nevěděl. Tchýně celý život pracovala jako kuchařka ve školní jídelně a přesolovala jídlo, protože si zvykla na velké objemy. Zato ale pekla takové housky! Člověk jich snědl minimálně pět, čestné slovo! A děti ji vždycky poslouchaly. S takovou Zinajdiznou nebylo chůvy třeba.

Matka Nině jednou týdně přivezla tašky s proviantem a to bylo všechno. Nemohla se smířit s tím, že její Nina, její jedničkářka, „mozek školy“, jak jí jednou řekla zástupkyně ředitele, se tak hloupě zařídila.

„Proč plýtváš svými nejlepšími roky života?“ matka se tak trápila, že používala osvědčené stereotypní fráze.

V dětství Nině všechny dívky záviděly. Uniformové šaty měla plisované. Límce a manžety měla z krajky, ruční práce. A školní plášť jí šili na zakázku v salónu. Matka si tohle všechno pamatovala. Kolik sil bylo vloženo do této dívenky! Kolik lásky! Kolik slz, sama si toho tolik odepřela, aby ji mohla vychovat sama bez pomoci. Kariéra se začala probouzet pozdě, až ve chvíli, kdy už ji nebylo potřeba a matce se nechtělo.

A Nina, husa, sešla z cesty přesně v tom samém místě jako její matka.

V květnu, přesněji na Den vítězství, začal Šur chodit. Nekolébal se a nepadal jako ostatní děti, ale hned sebevědomě a jistě přešel místnost.

Na procházce už nechtěl sedět v kočárku a Nina jej vedla skloněná jako loutkoherečka. Někdy ale Šur laskavě souhlasil a chtěl si hrát s lopatkou na pískovišti. V tu chvíli Nina pospíchala na lavičku, zrovna jako teď, když si rychle sedla vedle dvou žen. Obě byly v matčině věku, ale matka měla botox, posilovnu a Paříž. A tyhle jistojistě nic nedělaly, aby vypadaly mladší. Ač to bylo divné, Nina měla k takovým ženám sympatie a nesoudila je za lenivost, jak by to udělala její matka.

Ta, co seděla napravo, měla na sobě obnošené, ale ještě nedávno módní, bezpochyby dívčí oblečení. Svetříček s hvězdami z třpytivých kamínek. Její kamarádka měla kabelečku, kterou zřejmě dostala od své štědré dcery.

Ženy se bavily o výborném místním dortu.

„Galjo, já ho opravdu nepovezu. Dort jako dort. A co kdybych jej dovezla jako dárek? Co myslíš?“

„Zničí se,“ odpověděla potichu Galja. „Pojedeme celou noc. A teď ještě, jak dlouho budeme sedět, než odjedeme.“

„A hned koupím kinedril,“ zasmála se ta, která byla napravo. „Anebo co! Já ho sama nejdříve vyzkouším, pochodím dvě hodiny a potom dám dětem.“

„Můžete nechat dort u mne v ledničce. Bydlím tady vedle,“ nabídla se Nina. Zamračená Galja si uhladila výšivky na bundičce a mlčela. Ta, která seděla napravo, se podivila, co to jsou ve městě za zvyky.

Jmenovala se Oxana Jemeljanovna. Alexandr byl celou cestu domů v jejím náručí. Také jí v náručí *usnul* a pro dort do obchodu běžela Galja.

Oxana Jemeljanovna a Galja bydlely v maličkém městě na severu Uralu. O takových místech se v hlavních městech lidé snaží nepřemýšlet stejně tak jako například o smrti. Když se člověk distancuje od špatných zpráv, nepřemýšlí a zprávy jakoby nebyly.

Je fakt, že smrt přijde i tak, otázkou je, jaká. A špatné zprávy se na dobré nezmění. A maličké město na severu Uralu, opíjející se do němoty taky existuje, i když nikoho nezajímá.

Oxana Jemeljanovna vychovala dceru a syna, ale ztratila manžela a práci. Do města přijížděla zřídka, Nina pochopila, že Jekatěrinburg byl pro ni jako pro matku

Paříž. Zajet si do Ikey zadarmo autobusem, ohmatat látky a zanádat na švy v nějakém obchodě, sníst hamburger v McDonaldu. A koupit vnučatům domů dort.

„Ty si dočista přišla o rozum!“ vztekala se matka. Téma rozumu mimochodem zůstávalo aktuální. „Jak si můžeš najmout chůvu, aniž bys věděla, odkud je, bez jakýchkoliv doporučení!“

Nina ji neposlouchala. A Mášu taky ne. Nic z toho nebylo důležité. Hlavní bylo, že Šur teď spal v noci a ještě i přes den dvakrát po dvou hodinách.

Nina se rozhodla si chůvu nechat, i když už Šur šel do školky. Matka zaplatila zápisné, které by stačilo na skromné auto, ale zato se Šur automaticky dostal do nejlepší městské školky.

Nina se dávno vrátila do práce, dokonce se vrátila i do aspirantury. Život se ustálil, byl jasnější a příjemně předvídanější.

Pravdou ale je, že chlapce ve školce nechválili.

„Nino Nikolajevno, nechystáte se v květnu vzít Sašu ze školky?“ zeptala se jednou vychovatelka. „S dětmi si nehraje, celou dobu sedí s knížkou. Na procházkách chodí sám. Oslav se nezúčastňuje.“

Sláva bohu, pomyslela si Nina, já sama se těch oslav nemůžu zúčastňovat ani jako divák. Všechno je falešné, i v tom cirkuse je víc pravdy.

Nahlas nic takového, samozřejmě, neřekla.

Doma se ale zeptala syna:

„Šure, naučil ses verše na oslavu?“

„Naučil,“ - řekl chytrý chlapec „Ale ty verše nejsou moc pěkné. Je zjevné, že Puškin je nenapsal.“

Na oslavu, kam všichni přišli – přišla i babička v hedvábných šatech i Oxana Jemeljanovna hrdá na chlapce – Šur odmítl vystoupit uprostřed sálu.

„Přečtu to tady, vsedě,“ – oznámil. „Neslibuju, že se vám to bude líbit.“

A povýšeně odbrblal čtyři sloky s rukama zkříženýma na prsou.

Cizí matky se na Ninu ohlížely, některé se soucitem, některé s opovržením.

Oxana Jemeljanovna hlasitě tleskala.

Chlapec kamarády neměl.

„Všichni jsou hloupí,“ říkal o dětech, které s ním byly ve školce ve třídě, a potom i o spolužácích ve škole.

„Všichni nemůžou být hloupí,“ namítala Nina, ale Šur se ušklíbal: „Samozřejmě, že můžou. Ty jsi jen do naší školy nikdy nechodila.“

V létě po první třídě se Nina rozhodla odvézt chlapce do Kyjeva. Od toho blahopřání před osmi lety o něm žádné zprávy neměla.

Objednali si hotel na ulici Kominterna. Celý hotel měl několik místností ve druhém patře obrovského staršího domu a jednu z nich si Nina pronajala. Na stěně visela špatná rytina pohledu na Andrejevskou ulici. Do bytu, kde počali Šura, to byly tři minuty pomalým krokem směrem k nádraží.

„Ty máš s tímto městem něco spojené,“ všiml si Šur.

Seděl v křesle v rohu místnosti. V rukách měl další knížku, Nina se bála podívat jakou.

„Váš chlapec tolik čte!“ byly nadšené ostatní matky. Pro všechny, kteří nebyli políbení kulturou, znamenal chlapec s knihou symbol nejvyššího stupně školního vývoje. Ačkoliv to byl ve skutečnosti jen chlapec s knížkou.

Hodně se procházeli, chodili stejnými cestami jako před těmi jalovými devíti lety. Vladimír stále stejně hleděl na Dněpr. Andrejevskou ulici zaplnili obchodníci se suvenýry, proháněli přes ně turisty jako přes stroj. Otce chlapce neměli šanci potkat.

Nině samozřejmě všude vyvstával před očima jeho známý obličej, mráz jí běhal po zádech. Ještě by si myslel, že přijela kvůli němu. Ale nepotkali se. Kdyby Nina četla knihu o svém životě, v tomto místě by se rozčílila a spisovatele by obvinila. A jaký by to mělo smysl? Život se od knihy liší právě tím, že mnohá nevyžádaná, vybledlá témata v ní i zůstanou a není nikdo, komu by si člověk postěžoval. A není na koho.

Před odjezdem navštívili skanzen Pirogovo, byl srpen a začínal půst přesvaté Bohorodičky, během něhož se světil čerstvě sesbíraný med. Černé a bílé krávy ležely na trávě, jako figurky na šachovnici v prohrané partii. Na prodejním pultu se tyčila hromada mrtvých včel.

„Podmor,“ vysvětlil prodavač. „Můžete si z něj udělat odvárek, lék.“

Nině bylo na tom výletu moc smutno. Cítila se stejně mrtvá, jako ty včely, ale z ní by ani odvárek nikdo neudělal.

„Mami,“ zeptal se chlapec, „taky si myslíš, že každá duše je křesťanská?“

Prodavač podmoru škulbl ramenem. Ke vzdáleným dřevěným mlýnům odcházela nastrojená nevěsta s ženichem, s fotografem a z nějakého důvodu s kufrem.

Ve vzduchu to vonělo pořádným šašlikem.

„Já si myslím, že každá duše je pohanská,“ řekla Nina.

„Ano,“ řekl chlapec. „Proto lidé staví takové obrovské pomníky, jako je Matka vlast volá, jsou to pro ně takové starobylé pohanské modly.“

„Proč tě to zajímá?“

Šur se usmál:

„A jak by mě to mohlo nezajímat?“

V rodném městě je čekala za tu dobu unuděná Oxana Jemeljanovna. A matka Niny je taky čekala, najednou se jí zachtělo udělat oslavu na počest chlapcových narozenin. Takovou, za kterou by se nemusela stydět. Jízda limuzínou, simulátor volného pádu, večer pronajaté dětské divadlo. Umělci budou samozřejmě hrát pro hosty. Dort, balónky s přáními, které bude třeba zapálit a vypustit do nebe.

„A já budu mít bílý plášť s červenou podšívkou,“ - řekl chlapec. „Zrušte to, babičko. Ať se nezblázníte.“

Vykal jí tak jako se patří na dobře vychovaného ukrajinského chlapce. Přitom se jí stranil. Neprosil ani o peníze ani o drahé dárky.

„Máte divného chlapce,“ říkali Nině.

Asi v páté třídě se Šur začal znatelně hůř učit, ale četl ještě víc než na prvním stupni, - zaregistroval se ve třech knihovnách a celé kapesné utrácel za knihy. Nina ho podezřívala, že s počítačem uměl, jen aby se neřeklo.

A navíc měl nového kamaráda.

„Přijdou dnes spolu,“ říkala nervózně novinku Oxana Jemeljanovna. Od rána vyvažovala, pekla, jako by u stolu neočekávali dva hubené žáky, ale deset chlapů z pracovní směny.

Ostatně Nina byla taky nervózní. Dokonce i babička se v takovém případě rozhodla zastavit.

Nakonec v předsíni o zem bouchly dvě aktovky. Jako by tahali pytle s kameny, brblala Oxana Jemeljanovna, ach, škola! A v místnosti se před očima tří žen objevil jako vždy klidný Šur a s ním chlapec – krásný, až byl tou krásou nepříjemný. Jsou takové obličejy, celé harmonické a pěkné, člověk se jimi ale nechce kochat, nýbrž zapomenout na ně co možná nejrychleji.

Možná za to mohly ty hnědé oči, oskenovaly Ninu s jistotou, jako dospělé. Ona ale té myšlence nedala šanci se zakořenit, je to dítě! Přišel na návštěvu!

„Miška inteligencí zrovna neoplývá,“ hodnotil hosta Šur. „Zato rozumí počítačům, jeho tatínek je ajťák.“

Slovo „tatínek“ zdůraznil ústní kurzívou, ze které se Nině zatočila hlava.

Chlapci jídlo odmítli a Oxana Jemeljanovna div neplakala. I babička se cítila „neuspokojeně“, jela přes celé město, přivezla ovoce, bonbóny, a co teď, s chůvou vysedávat u čaje? Šur a Miška se zavřeli v děcáku, odkud se neslo důležité klikání a tlumené vrčení starého procesoru.

Když uražená babička při odchodu už skoro zavírala dveře, objevil se na chodbě Šur.

„Babičko, mohla byste hodit Mišku na metro? Jo a nedávno jste se mne ptala, co bych chtěl na narozeniny. Tak potřeboval bych normálního kompa. A ne tady ten křáp.“

Vypadalo to, že se Šur ve studiu zlepšil, ale teď celý svůj volný čas trávil u počítače. Nikdo mu nevolal, na otázky o Miškovi neodpovídal, mračil se. Knihy používal jen ke svým projevům nespokojenosti: když si Oxana Jemeljanovna nebo Nina dovolily něco okomentovat, jediným sebejistým pohybem, jako vesničaná sečou trávu, shazoval knihy z police.

Na konci šesté třídy pozvali Ninu do školy.

U ředitelky, podobné na mrtvou včelu, leželo na stole několik listů ve sponce. Naproti Nině si kousala třídní učitelka kůži okolo nehtů. V kabinetu byl ještě pedagog informatiky, jak sám sebe označil.

„Váš syn,“ řekla včela, „urazil svého učitele virtuálními prostředky.“

Nina se podivila a otočila se na učitele informatiky.

„Tam se nedívejte!“ zakřičela třídní. „Vytvořil o mně hru, ukažte jí to, Polino Borisovno!“

Ředitelka Nině ukázala vytištěné listy. Byl to podrobný popis hry. Člověk se musel strefit do sladce usmívajícího se obličeje třídní, jejíž fotka byla zřejmě z nějaké skupinové fotky. Místo míče se mohlo použít rajče, špinavá papuče nebo zkažené vejce.

Třídní se náhle chytila za krk, jako by zadržovala zvracení, ve skutečnosti to byl samozřejmě pláč. „Všechno jsem dala dětem,“ najednou si Nina nevhod vybavila neznámo odkud tuhle otřepanou frázi.

„Já nemůžu, promiňte.“

Vyběhla z kabinetu. Mladá hodná žena.

„Nevím, co s vámi máme dělat,“ řekla Polina Borisovna. „Nejprve vám to samozřejmě promineme. Ale Saša se bude muset Olze Ivanovně omluvit. Co mu na ní vadí, to opravdu nevím!“

Pedagog informatiky na rozloučenou poplácal Ninu po rameni – souhlasně, jak se ukázalo:

„Já jsem i přesto ohromen, jak on je chytrý!“

Nina přišla domů úplně mrtvá, jako by ji bili do obličeje špinavými papučemi a házeli po ní zkažená vajíčka a nejhorší, že opravdová. Doma ji čekala ještě jedna novinka. Oxana Jemeljanovna seděla v kuchyni a brečela.

„Ninuško, ty víš, že tě mám ráda jako svou dceru. Ale já už víc nemůžu. Ty za nic nemůžeš, to Šurik. Je strašně sprostý. Směje se, jak mluvím, co dělám. On...stěžuje si, že divně zapáchám.“

Nina se dívala na tu velkou ženu plnou sil a chtěla jen jedno, udržet ji vedle sebe.

„Vždyť on už chůvu nepotřebuje!“, pokračovala Oxana Jemeljanovna a přitom ukládala pečlivě věci na dno malinkého kufříku, který vypadal jako dětský. „Vždyť už by se mohla ženit! A dnes mě poslal někam. A já taky pojedu, domů pojedu, Nino. Odpusť, moje drahá!“

Nina plakala společně s ní, strkala jí peníze, Oxana Jemeljanovna je vášnivě odstrkovala, objímaly se a nakonec jedna odjela a druhá zůstala přilepená čelem k oknu vítajíc nový život.

Šur přišel za hodinu.

„Odjela?“

„Jak jsi mohl?“ zakřičela Nina. „Ona tě vychovala!“

„Je to slepice,“ - klidně řekl Šur. „Naprostá absence mozkové činnosti.“

„A co to vyvádíš ve škole? Dneska si mě pozvali k ředitelce!“

„Kvůli té hře? Olga Ivanovna je taky slepice. Je blbá od narození a plus má duševní poruchu.“

„Zato ty máš psychiku stabilní! Proč si myslíš, že jsi nejlepší ze všech, na základě čeho? Kdo ti dal právo soudit lidi?“

Šur přišel blízko k matce a narušil tím její jakýkoliv osobní prostor. Žili v zemi, kde to bylo zvykem.

„Kdybys věděla, jak mám toho práva plné zuby,“ řekl chlapec. „Dal bych všechno za to, kdybych mohl být jako ostatní.“

V deváté třídě se zase učil na samé jedničky. Hlavně angličtinu se usilovně učil. Nina slyšela, jak Šur ve spánku mluví anglicky a vzpomněla si na Kuprinův příběh o japonském špiónovi.

Půl roku před ukončením školy chlapec oznámil, že odchází bydlet ke svému milenci. Milencem byl, jak se ukázalo, mladý režisér v bílém šálku, který vypadal asi na 40 let. Ve skutečnosti mu bylo třicet, jen se o sebe nestaral.

„Je to génius,“ vysvětlil Šur.

„Je to zločin, hrůza! Dám ho k soudu!“

„Uklidni se, mami, samozřejmě, že nedáš. Do školy budu chodit, od Olega dojedu rychleji.“

Bylo zbytečné se s ním přít. Nina, které ztratila naději, napsala jeho otci do Kyjeva na starou adresu. Ať alespoň poradí! Ale nebylo rady ani odpovědi. Všechno to řekla Máše a matce. Máška s ní soucítila, ale trošku byla škodolibá, její děti sice nejsou tak chytré, zato se ale v šestnácti letech nestěhují k chlapům. Adriana už dlouho bydlela v hlavním městě nábytku, v Miláně. Roman končil

architekturu. Glafira chodila do druháku a vyhrála okresní soutěž ve společenských tancích.

Matka se na pohled netrápila, ale hned po rozhovoru si zavolala auto a někam odjela. Na druhý den byl syn už doma.

„Babička není hloupá,“ oznámil.

„A já?“

„Ty jsi moje máma. Ty můžeš být jakákoliv.“

Nina mu chtěla říct to samé, ale nemohla. Syn se díval někam do strany, myslel si svoje. Takový velký chlapec, měl tak široká ramena, že by ho člověk rukama neobejmul.

Babička souhlasila, že mu zaplatí studium v Anglii a on hned po závěrečných zkouškách odletěl do Londýna. Přijel se s ním rozloučit talentovaný režisér, ubrečený, jak malá holka. Utíral si oči bílým šálem.

Nina a její matka jely z letiště domů, řidič, který je před sedmnácti lety vezl z porodnice, pokukoval do zrcátka.

„Opravdu se teď budu vždycky cítit tak osamocená?“ přemýšlela Nina.

A v tu chvíli ji matka obejmula a přitiskla k sobě, jako by v ní chtěla zanechat svůj otisk navždy.

Šur si v Cambridge okamžitě zvykl, dali mu přezdívku „Ruský génius“. Když Máša uslyšela Ninu jak se pyšní svým chlapcem, naštvála se. Máša se teď zajímala jak o pravoslaví tak o ezoteriku všeho druhu. Hned po křtu k sobě zvala astrologa a po zpovědi se vydala k věštkyni. Neviděla v tom nic zvláštního a věřila ve všeobecnou zákonitost. A Nina čím dál častěji přemýšlela o tom, že vše okolo je úplná náhoda. Proč ona, její život?

Na konci května, když se vracela z práce přes park, potkala Nina Larisu Lavrovnu. Zestárla, ale Nina ji poznala.

„Ale, pamatuju si na vás, maminko. Jak se vede chlapci?“

„Studuje v Cambridgi.“

„No to je šikula, maminko! Říkala jsem vám - velmi chytrý chlapec to bude!“

Za hrubým hlasem Larisy Lavrovny se zlostně otočil pár na lavičce, Nina se na ně podívala a oněměla. Její milovaný seděl kousek vedle a vytíral malé dívce koutky očí, čistil jí je jako kočce. Ninu nepoznal, a ona kývla na doktorku a odešla pryč.

Na pískovišti seděl soustředěný hoch a vrtal se lopatkou v písku.

A celé léto, co léto, celý život měla před sebou, jako nedotknutý dort v krabici.

4 PŘEKLAD POVÍDKY *HORSKÝ ŠTÍT*

Horský štít

Matce

„Olgo, a proč máš dneska brýle?“

„Já bez nich jen spím a někdy ani to ne.“

„Promiň, nikdy si nepamatuju, kdo nosí brýle a kdo ne. Vousy si taky nepamatuju. A Lenin měl vousy? Co myslíš?“

Olga vytáhla z peněženky papírovou desetirublovku a ukázala ji Taťáně:

„Měl. I bradku i knír. Jak to můžeš zapomenout?“

„No, promiň! Pravda, nepamatuju si. A brýle měl?“ ..

Autobus sebou škubal v zatáčce, do oken ho silně švihalo srpnové listí jako metlička z parní lázně. Sukně se lepily k nohám a k sedačkám z umělé kůže, cesta byla ještě dlouhá. Vtorčermet, Titova, Selkorovskaja, kde dříve bydleli manželovi rodiče. Leročka říkávala „Selkravská“ jako na počest krávy. Taťána to dcerce nevymlouvala. Vysvětlit dítěti, kdo jsou to selskie koresponděnty neboli venkovští zpravodajové a proč podle nich pojmenovali celou ulici a ještě tak dlouhou, by se jí stejně nepovedlo. Ať to jsou raději krávy, které jsou srozumitelnější. Alespoň neudělá chybu v adrese na obálce.

A přece! Olze se roztrhly punčocháče. Oko se jí na nich spustilo po noze až dolů. Olga přikryla oko kabelkou.

„Radši mi řekni, myslíš to vážně? Protože Alka měla taky zájem a Naděžda...“

„No, Olgo, proč se pořád ptáš? Už jsem ti řekla, že bych chtěla mít jen kamna a zahrádku. Přečkáme tam s dětmi tuhle hloupou dobu... Hned to koupím, jestli tam bude všechno v pořádku.“

Olga si posunula brýle na obličej jako by rovnala obraz na stěně.

Taťána se nebála, že ji podvedou, věděla, že dům jí sám řekne o všem. Když přijela studovat do Sverdlovskaja, hned od prvních dnů si představovala, jak bydlí v

různých domech a bytech a naučila se je poslouchat, vnímat, objevovat jejich příběhy jako jednotlivé poličky ve skříních.

Třeba domy, které nikdo neměl rád, byly vždycky smutné, ale navíc i mstivé jako harpyje. Když to člověk nejméně čekal, domy otevřely dvířka dokořán a vychrlily na něj celý svůj soukromý život i před cizími lidmi. Anebo, když někdo chytil za kliku u dveří, najednou mu zůstala v ruce. Když majitel nemá svůj dům rád, dům smutní, pláče a stopy od slz jsou pak na tapetách a na stropě. Ale když je dům šťastný, to je v něm pak světlo, i když jsou okna situována na sever. Květiny si rostou na všechny strany a kocour spí v pohodlném křesle. V domech, které nemá nikdo rád, květiny vadnou a kocouři se schovávají po koutech jako myši.

Taťána už během nástupu na vysokou školu věděla, že nikdy nebude moci bydlet na koleji se šesti lidmi, a tak si pronajala místnost v domě na Radiščevově ulici nedaleko hlavního náměstí. V soukromém vlastnictví a s příslušenstvím ve dvoře. V zárubni dveří visela záclona z rozstříhaných pohlednic. Taťána ji prsty rozevírala a dokonce rozpoznávala některá písmena, ale slova z nich dohromady nikdy nedala.

Žlutá okna sverdlovských domů se Taťáně líbila víc než hvězdy, a hvězdy stejně nebyly vidět.

Okna se mihotala, mluvila s ní a říkala Taťáně, že i ona bude mít jednou svůj dům! To ona lenivě zhasne světlo v kuchyni a půjde do ložnice, ona, Taťána, a žádná neznámá tetička z rohového domu na ulici Kujbyševa – Bělinského. Nebylo ale moc jasné, jak Taťána k tomu domu přijde. Ani okna ani hvězdy o tom nemluvily. Taťána spala na starém kavalci ve stínu kartónové záclony, po večerech se procházela po ulicích a snila. Tady bude zrcadlo. A tady pověsí ten lustr, co svítí ve druhém patře jejího oblíbeného domu na Vojevodinově ulici. Ach, Vojevodin! Mistr v opravách lokomotiv a vagonů a taky samozřejmě revolucionář a hrdina. Cožpak mohl vědět, že na jeho počest pojmenují tuto kouzelnou ulici? Za okny byla Plotinka. Místní tak říkali nábreží na jehož přechodech by si člověk opravdu chtěl zapřemýšlet a nelouskat třeba slunečnicová semínka. Na vysokém stropě visel honosný lustr, zdobení bylo oválné a průzračné jako hrozny. Opravdu, Vojevodin by byl rád.

Taťána se učila výborně a v tomto se její studium na univerzitě ničím od střední školy nelišilo. Máma si myslela, že na světě jsou pouze dvě známky, jednička a čtyřka. Taťána neměla na výběr nic jiného, než se stát nejlepší. „Je to jedničkářka“, klidným hlasem upřesňovala matka, ačkoliv toto upřesnění Taťánu rozčilovalo – představovala si palačinku s copánky s hloupým úsměvem. Taťána na fotkách z dětství svírá tváře zevnitř, aby vypadala hubeněji a více nenápadně. Psala drobným písmem, které se naštěstí dalo rozluštit, a kousala konce svých vlastních copánků a nesnášela zpěv ve sboru i přesto, že měla ke své smůle pěkný hlas.

Tánička byla v dětství nešťastná, jako by nad ní pořád něco viselo. Něco jako padající stan nebo dekorace namontovaná horkou jehlou. Její matka také neměla šťastné dětství, ale tehdy taková móda vůbec nebyla. Nikdo neříkal, že děti musí být šťastné! Nějak se žilo a i za to byli lidé vděční.

Máma často opakovala, že smysl života je v práci. To samé, ale jinými slovy říkali v rádiu a ve škole. Stan se ale stejně prověšoval a dekorace byla připravena spadnout po prvním kýchnutí. Člověk chtěl být šťastný za jakýchkoliv podmínek, ale to nikdo nesliboval, hlavně dětem.

V její rodině hodně pracovali. Vždyť i příjmení Rýčovi připomínala Dříčovi a ti byli zase melodicky podobní na Bičovi, ale to už se netýkalo Marii Petrovny a Stěpana Makaroviče. Po směně ve fabrice u obráběcího stroje a po obědě v jídelně pospíchali rodiče domů, kde je čekala další šichta na zahradě. Petrovna a Makarovič vedli věčný boj s nejbližšími sousedy Klebanovovými, kteří se skrývali za nízkým plotem, o to, kdo koho přepracuje. Klebanovovi byli slušní soupeři, vstávali ještě před kuropěním a uléhali později než noční ptáci. Měli ještě silného staříčka, který sám okopal všechny brambory.

Za oknem byla nevzhledná, ale milá uralská krajina. Řada bříz a horizont s vlnitou linií nízkých hor (takhle se podtrhává přívlastek při syntaktickém rozboru).

„Už jsme tady,“ – ožila Olga. Lidé vstávali ze svých míst, ačkoliv se autobus ještě hnal. Jako by se báli, že nestihnou vystoupit. Taťána si všimla tabulky: „Horský Štít“. Na konci roku četla se svými posledními studenty Bažova. „Vesnici Horský Štít postavili úmyslně, aby byla cesta bezpečná.“ Kdo by to byl věděl,

že uprostřed léta zavolá Olga a řekne, že její sousedé na vesnici chtějí rychle prodat *maluchu*, rozpadlou chatičku ve Štítě?

Olga se také zvedla ze svého místa a začala třást sukni jako s vějířem. Voněla jako čerstvě zadělané těsto na palačinky. Autobus se vrávoravě naklonil, škubl sebou a najednou se prudce otočil. Lidi popadali na sebe, někdo křičel, někdo nadával. Olga to ustála a dokonce mlčela, jen brýle se jí uraženě zablýskly.

Kamarádky přišly na hlavní náměstí Štítu, kde bylo vše přesně tak, jako na jakémkoliv jiném náměstí velké uralské osady. Obchod „Střípek“ nedostal svou přezdívkou ani kvůli skleněným vitrínám ani kvůli nedostatkovým nápojům ve skleněných obalech. Vedle stál zpustlý, nikomu nepotřebný chrám a naproti autobusové zastávky byla škola. Taťána tady může pracovat a Leročka odchodit poslední rok, který jí ještě zbývá. A jestli nepřijmou Mít'u, může je učit práci. V práci je štěstí. Posečkáme, najíme se. To špatné období nemůže trvat věčně. Nebo může?

„...Chrám je mimo jiné postaven podle Malachovova projektu,“ – Olga podle všeho na Taťanu mluvila už docela dlouho, ale ta jí neposlouchala. Zachytila jen fakt o Malachovovi. Významný uralský architekt si na kraji Jekatěrinburgu postavil dům a teď se ten okraj stal centrem města.

Hlavní ulice ve Štítě je pojmenována na počest Lenina s bradkou a s knírem. Taťána s Olgou po ní šly chvíli z kopce a chvíli do kopce. Na levé straně se blýskala říčka prokvetlá celými ostrůvky, jak se patří na srpen. Od každého domu se táhla k řece dlouhá zahrada, jako skokanský můstek, obehnaná prkenným plotem.

„A proč se vesnice jmenuje Horský Štít?“ – zeptala se Taťána. „Tady přece nejsou hory.“

Olga se zamyslela.

„Jsou. Jmenují se Uralské. Nevšimla sis jich, protože nejsou vysoké.“

Olga měla dům v Horském Štítě už deset let. Zdědila jej na téhle ulici po babičce svého manžela, ale na pravé straně chtěli majitelé postavit velký dům a polovinu parcely s *maluchou* se rozhodli prodat. Olga hned věděla, kdo ve Sverdlovsku nejvíc potřebuje chalupu se zahradou v Horském Štítě. Samozřejmě, že Taťána. Alku s Naděždou zmínila jen aby se neřeklo. Chalupu musí získat Taťána. Ve škole dostávala almužnu a její manžel pracoval od rána do večera

bez výplaty už celý rok, jako ostatně celá země. Taťána brala jakoukoliv práci, dokonce i na trhu se snažila prodávat, ale vždyť jaká ona je obchodnice? První den jí z rukou vytrhli trička, které ji dali na prodej známí Alkiných známých. Trička byla z černé pleteniny se zlatým žíháním jako cikánské náhrobní desky. Taťána je musela zaplatit ze svého, s krvavým pocitem brala ty peníze z rodinného rozpočtu. Vždyť právě ona byla z nich nejschopnější. Profesorka z katedry jí neříkala nadarmo, aby se dala na vědu a do školy ať jde učit Olga Neljubina. Olga se na profesorku neurazila, jí se totiž nechtělo ani do školy ani do vědy. Přijela do Sverdlovka z Buzuluku, vdala se na konci druhého ročníku za místního chlapce matematika. Narodily se jim dvě dcery a Olga doučovala doma, ale bez jakéhokoliv úsilí. Na diplom to nedotáhla. Taťána ale ano a šla učit na umístěnku do zemědělské školy. Nevyučovala tam pouze rj a lit, jak si žáci psali do deníčků, ale taky němčinu a dokonce i hudební výchovu. Hudební školu Taťána ukončila na výbornou taky díky matce, která nevěřila svatě pouze ve štěstí z práce, ale také v to, že dívka musí umět hrát na klavír a chlapec na housle. Za rok se Taťána vrátila do Sverdlovka a začala pracovat v nejobyčejnější zapadlé školičce ve Vizovské části města. Pronajala si znovu svůj koutek na ulici Únorové revoluce ve sníženém přízemí.

Literaturu vysvětlovala vždy pomocí jazyka, a nejen ruského. A ne vždy právě tu literaturu, která byla na programu. „Hlavně teď nečtěte Annu Kareninu, počkejte tak do třiceti!“ říkala Taťána studentům. Samozřejmě, že na druhý den všichni seděli nad Annou. Taťána vysvětlovala, že v samotném příjmení Vronského je něco špatného, falešného – *wrong*.

Ruština byla jejím hlavním, oblíbeným předmětem, ale ani tento předmět nevyučovala podle pravidel. O příchodí minulém Taťána dětem říkala, že to jsou zavšivené tvary slovesa. Jedničkáři na ni hleděli s otevřenou pusou a ptali se: jak zavšivené? Poslouchejte: přicházeVŠÍ, zabraVŠÍ. Slyšíte? Všude jsou vši! A jaké jsou přechodníky přítomné? Oo, to jsou křiklouni, vždycky výskají: uklízejÍCE, vyučujÍCE! A minulé přechodníky jsou taky zavšivené: zamyslevši se, udělavši a nepopřemýšlevši.

Taťánina tajemství a rady mimochodem zachránily od čtyřek v osmé třídě nejednoho chlapce, který vůbec neměl cit pro jazyk. Jedno takové tajemství bylo třeba

ova. Ova se skrývalo uprostřed dlouhých slov jako „pociťovat“ nebo „potřebovat“. Pokud jsi našel ova, v klidu piš a neboj se, že uděláš chybu.

V odpočívárně, jak říkali hale ve škole, stál sádrový Puškin maličký jako trpaslík. Když kolem něj Taťána procházela, pokaždé jej pohladila po bílých studených vlasech. Nebuď smutný, kamaráde Puškine!

„Proč jej hladíte?“ – zeptal se jí otec dívky Ely z 5. B.

„Zdá se mi, že je mu tady zima. A cítí se tady sám.“

Na otce to udělalo dojem a zamiloval se. Potom pro všechny nastala nepříjemná situace s rozvodem, dívku Elu převedli do jiné školy a Taťána byla přísně pokárána, což ovlivnilo její soukromý život. Potom se vdala, protože se také zamilovala a otec Ely se stal jejím manželem a taky otcem Míti a Leročky. Nahrbený chytrý Míťa a Leročka, o níž učitelé otevřeně říkali, že jí pán Bůh moc rozumu nenadělil. „A na co rozum?“ smála se Taťána. „Pán Bůh ať pomáhá jinde.“

K Ele se chovala přehnaně hezky a zvala ji teď domů, když měla svůj byt, ale ne takový, o kterém snila. Byt byl přesněji samozřejmě manželův. Taťána kupovala Ele dárky, vysvětlovala jí ova uprostřed slova, ale ona své předtím tak oblíbené učitelce přesto nikdy neodpustila. Tolik ji milovala! Považovala ji za vílu a dlouhou dobu ani nevěřila tomu, že Taťána Stěpanovna chodí na záchod jako všichni ostatní, dokud ji jednou nepotkala při odchodu z kabinky. Na dveřích bylo namalované ruské písmeno Ž podobné otřepanému koštěti.

„...To je on, dívej!“ – Olga to nevydržela a ukázala Taťáně dům z dálky. Stál na rohu a vůbec nevypadal dobře. Chaloupka postavená z trámů na holou zem a čtyři kameny jak bylo na Uralu běžné. Dvě okna vedou na svah a říčku, která za ním není vidět, a další okno je na Leninovu ulici s bradkou. Předzahrádka je obehnána plotem latí, jako by to byly lyže přidělané jedna k druhé. Střecha z břidlice je zašlá, pokrytá mechem a vrata jsou vetchá.

Dům zamračeně mlčel a k hovoru s Taťánou se jen tak neměl. Měl co skrývat, jako vlastně i dvoupokojový byt ve Sverdlovsku, do kterého ji manžel přivedl před dvaceti lety. To byl ale zvláštní byt! Zlý, uražený, nešťastný.

Taťána nejdřív pochopila, že byt ji opravdu nenávidí: poličky jí padaly na hlavu a sama uklouzávala na rovné ploše, věci se ztrácely, potřebné knihy a učebnice najednou mizely a ne vždy se znovu objevily.

Matka, Marie Petrovna, která se na stáří stala věřící, radila Taťáně vysvětit byt, ale zároveň si pohansky myslela:

„A možná je to tady na tebe připravené, Táňo? Ať je to tak nebo tak, odvedla jsi otce od rodiny.“

Matka zetě nepřijala a ani vnoučata nemilovala tak, jak by měla. Taťána z toho nebyla smutná, matčiny pozornosti měla už natolik dost, že ji nepřála ani vlastním dětem. Byt s ní bojoval celý rok a jednou, když znovu praskla trubka v koupelně zrovna v den, kdy očekávali hosty, rozhodla se Taťána si vážně promluvit.

Vypadalo to samozřejmě hloupě: Těhotná Taťána stojí na chodbě a hladí rukou stěnu.

„No, co ty to děláš? Proč mě nemáš rád? Urazili tě, já vím. Nestarali se. Nechali tě zpusťřit. Teď bude všechno jinak. Já jsem úplně jiná. Chceš opravit? Místnosti vybělíme a vymalujeme stříbrným vzorem. Nebo zlatým? Jaký chceš?“

Byt se zamyslel. Mlčel několik dní a potom se rozhodl, že bude majitelce důvěřovat a nelitoval toho. Taťána se ke svému městskému bytu chovala něžně a nikdy nešetřila na dárku, kterým mu chtěla udělat radost. No, a rekonstrukcí bylo od té doby samozřejmě několik. Na bílené stěny se vzorem, které byly módní v sedmdesátých, znovu přelepili tapety podobné těm minulým. Ve fabrice manželovi slibovali čtyřpokojový byt, ale toho slibování bylo už dost, a proto se Taťána rozhodla pro další rekonstrukci. Všechno dělala jako vždycky sama, protože vše uměla díky matce.

Potom do jejich čistounkého, milého a nového bytu, jako do všech ostatních domů v zemi, přišla špatná doba. Na čtyři místnosti člověk už ani nepomyslel, kdyby aspoň dali peníze. Výplatu!

Kolik se toho všeho stalo za nějaký rok a půl! Taťána nemohla pochopit, jak se to všechno mohlo vejít do tak krátkého časového úseku? Z úplně běžné bídy sovětských měřítek se stala nouze. Manžel začal dostávat hysterické záchvaty a bylo třeba mu okamžitě pomoci a nečekat pomoc od něj. To samé probíhalo i v rodinách

kamarádek. Alka jednou s hořkostí řekla, že je ve své rodině mužem. Pracuju, dělám s dětma úkoly, chodím nakupovat.

Taťána dlouho nechtěla opustit svoji školičku, ale potom se musela rozhodnout, svoje děti nebo cizí. Rozhodla to sama situace. Matka se dohodla se svou známou Faridou, která byla vedoucí obchodu s potravinami, a Taťána občas dostávala podpultově pár sklenic makrel, slepici nebo ještě něco. V ten den dostala i slepici i vajíčka, která sice nikoho nespasí, ale jsou nedostatková. Farida žila v části Uralmaše, která pro Taťánu byla jako další oddělené město. Věčně v něm bloumala a ztrácela se v něm jako v obrovské tmě i přesto, že byl jasný den. Vyšla z Faridina obchodu naložená a vůbec nevěděla kudy jít. Bloudila ulmaševskými dvory, oči se jí zavíraly a naproti ní se objevili silní hoši, kteří jen čekali na to, aby se do někoho mohli about nejprve jen pohledem. Tak divně chodili, viditelně se houpali při chůzi jako námořníci v kině.

Taťána nakonec přišla k tramvajové zastávce. Tramvaje z nějakého důvodu nejezdily. Po cestě na nádraží začala i slepici i vajíčka nenávidět a bylo jedno koho víc. Aby vychladla a uklidnila se, vybavila si zimní obraz, na kterém maličká Leročka přikládá teplé prstíčky k zamrzlému sklu.

Ze začátku dělá jen otisky bříšek prstů, později už celé packy celou dlaničkou. Na tramvajovém okně vznikl otisk, přes který bylo výborně vidět, jak černá je v zimě noc ve Sverdlovsku.

Co bude dál, není jasné. Neví, čím bude krmit děti, když jí Farida řekla, ať už k ní nejezdí. Ne, je třeba najít dům, mít kamna a zahrádku. Sousedka Ljubov Ivanovna z konzervatoře tamhle už kamínka koupila. Roubený dům nebo z trámů, kamna se budou vždycky hodit. Přežít to hloupé období...

Uživit se ze země.

Olga zaťukala sebevědomě a nahlas na shnilá vrátka, ale hned jim neotevřeli. Majitel s nálepkou trestance a s vytetovanými prstýnky na prstech dělal všechno důležitě pomalu. Dvorek zarostlý trávou a chráněný přístřeškem se Taťáně hned zalíbil. Dům mlčel, jako by mu zacpali pusou. Taťána ucítila, že začíná hlasitě funět

a vzdychat, jako vždycky, když je vám člověk nesympatický, ale nesmíte nic říct. Majitelka běhala očima po obličejích Taťány a Olgy jako švábi po špinavé kuchyni. Kromě nich se rozhovoru zúčastnila i stařena, mlčící jako indiánský vůdce, a blondatý asi dvanáctiletý chlapec, kterého se Taťána chtěla nevinně na něco zeptat. Nakonec nevymyslela nic lepšího, než že se zeptala na jeho jméno.

„Vova,“ – šeptem odpověděl chlapec a v tu chvíli zmizel z otevřeného dvora.

Ova uprostřed slova! zamyslela se Taťána a přestala vzdychat. Jsem jako malá? Lidé bývají různí. Domy neprodávají každý den. Za takové peníze je vůbec neprodávají!

Olga už dávno vyjednávala, majitelka se švábíma očima nijak významně nic nenamítala a stařena se smutně dívala na plot. Vrásky na jejím obličejí byly hluboké jako od opravdového trápení. Trestanec nevstupoval do rozhovoru žen, ale poslouchal je pozorně a několikrát syknul. Co to syknutí mělo znamenat, nebylo jasné.

Dům prodávali levně, protože děda umřel a babička už taky brzo umře a je třeba rychle rozdělit dědictví. Smrt stařeny se probírala otevřeně a věcně, její přítomnost do rozpaků nikoho neuváděla. Chalupu a třetinu (už ne polovinu, jak říkali dříve) zahrady přenechají Taťáně a na zbytku pozemku si postaví, jak řekla majitelka, normální dům.

„Tady postavíme plot“, ukázala majitelka, když vyšli na zahradu. Taťána sledovala její ruku a pocítila tu její linii na vlastních zádech, jako by jí někdo přejel prstem dolů po páteři.

Olga nespokojeně brblala: půdu máte šedou a na naší straně je černozem. Chtěla vyhádat ještě nějakou slevu pro svoji chudou kamarádku, ale Taťána jí vděčná nebyla. Udivilo ji mlčení domu a ta nešťastná stařena, která s ním unisono mlčela... Taťána teď najednou nevěděla, jestli jej chce koupit. Ale to je přece hloupost, samozřejmě, že chce! A ten Vova a jeho bílá hlavička a jeho šepot – taky jakýsi bílý, neslyšitelný, to je přece správné znamení!

Bílý šum, Horský Štít, všechno do sebe zapadá. Všechno bude dobré, protože už docela dlouho je všechno špatně!

Olga a majitelka se švábíma očima se domluvily a ostatní vypadali, jako by jim bylo všechno jedno i přesto, že uvnitř se radovali ti i ti druzí.

Majitelé věděli, že *malucha* nemá takovou cenu, kterou za ni chtěli, a Taťána nemohla uvěřit, že už má svůj kousek země. Opravdu, kus Země! Přežijeme. Brambory, věrní přátelé, ti nás umřít nenechají.

„Děkuju ti, Olgo! Od teď si budu pamatovat, že nosíš brýle.“

Taťánu znepokojovalo jen jedno, a to, že jí dům neřekl ani slovo.

Příští den, když byly dokumenty podepsané, dovezla Taťána děti aby se seznámily.

„A tohle je naše chaloupka.“

„No teda!“ – upřímně se podivila Leročka. „To je ale barabizna. Myslela jsem, že to bude dům jako má Polinka v Horní Syserti. Ale tohle je nějaký Horský *shit*.“

Dcera se učila anglicky, chodila na hodiny k mladé univerzitní absolventce cizích jazyků, která ji nutila se dívat na filmy *v originále*. Taťána nenápadně pohladila dřevěný bok domu, omlouvala se za hrubou Leročku. Míťa byl chytřejší a více taktizoval:

„Dům jako dům. Pojdme, mami, a ukaž, co se musí udělat.“

„Dělat“ bylo od teď hlavní slovo v Taťánině životě. Rodiče nakonec mohli být se svou dcerou spokojeni, pracovala v Horském Štítu, a tak se za ni na tomto světě nemuseli stydět. Tam, kde oni stále soupeří s nejbližšími sousedy.

Na podzim, kdy koupili dům, začala Taťána doučovat cikánskou holčičku. Všechno bylo extrémně seriózní: vilka z červených cihel na Shakespearově ulici, muži, kteří si ani doma nesundávali norkové čepice, pozlacené lustry hezčí než v opeře. Tady obchodovali s kožichy, které ležely přímo na podlaze, jako daň, kožešinové platidlo nebo jako jasak odtržený od srdce. V domě bylo nepochopitelné množství žen a každá měla svůj vlastní pokoj oddělený barevnými závěsy od společné *síně*. Uprostřed síně stál videopřehrávač, který nahlas přemotával kazetu, – cikáni se dívali jen na indické filmy.

Taťánina studentka Zarina s hustým obočím se učila špatně, neměla na to ani vlohy ani se nechtěla učit. Cikáni posílají děti často jen do základní školy,

kde se naučí číst a psát a to stačí. Taťána si ale práce cenila, protože jí štědře platili, na svátky jí dávali sklenici kaviáru nebo kousek jeseteřího masa v balicím papíře. Když se Zarinou udělala úkoly (přesněji když je udělala za Zarinu – jak se brzo vysvětlilo, to se od ní i čekalo), odjížděla přímo od cikánů přes Jižní zastávku, kde přestoupila na autobus č. 110 a ten ji vezl do vesnice obvyklou cestou.

Dům ve Štítu byl především mlčenlivý, promluvil pouze jednou, a navíc tak nečekaně a děsivě, že Taťána po chvílce pochopila, co se děje. Během prvních dní potom, co majitelé přijeli do svého dočasného bydlení, našla Taťána v příkrovu papírovou krabici s balíčkem pasů. Byly to různé pasy, které byly platné, s trvalým bydlištěm ve Sverdlovské oblasti.

„Kradené?“ vylekaně se zeptala Taťána domu, ale on neodpověděl. Tehdy Taťána odnesla krabici bývalým majitelům a po cestě přidržovala kartonové víko prstem, jako by se bála, že pasy odtud vyletí jako ptáci. Potom si, samozřejmě, nadávala, že měla raději zavolat na policii, ale policie měla v devadesátých letech stejnou pověst jako banditi.

A tak tam žili. Dům zatvrzele mlčel a Taťána pracovala. Manžel jí hned vysvětlil, že je městský typ, že má na život v *zapadákově* alergii. „Přijedu možná někdy v létě,“ – milostivě sliboval. Z lenosti byla Leročka rok od roku objemnější a širší, lenost postihla nejen její jednání, ale i její pocity a duši. Taťána se někdy divila: jak mohla se svým pedagogickým cítěním přehlédnout takovou spoušť?... Ale bůh s nimi, s Leročkou i s jejím otcem, Taťána byla tehdy ve svých nejlepších letech a byla připravena je s radostí pohřbit ve jménu rodiny. Pomáhal jí jen Míťa, který dělal všechno bez nadšení a nevyhýbal se žádné práci.

Začali od záchodu. Majitelé, bůh je suď, po sobě nechali rozviklaný přeplněný záchod a smradlavou hromadu okolo díry. Záchod rozbili, srovnali se zemí a nahoru Taťána zasadila květiny. Místo pro nový záchod posunuli vedle plotu, Míťa vzal lopatu a křiknul:

„Mám kopat hluboko?“

„Dokud se nezakopeš,“ odpověděla Taťána a v tu chvíli se vyděsila, co to řekla.

„Budeš žít dlouho, mami,“ řekl Míťa.

Najali si chlapa, který jim postavil dokonalou budku, ve které Taťána natřela podlahu, nad díru přimontovala prkýnko od záchodu, nahoru na stěny z trámů nalepila tapety, které zůstaly po rekonstrukci Leroččina pokoje. Taťána byla na ten záchod pyšná víc než na jakékoliv své školní programy.

Vova od sousedů se motal kolem plotu a sledoval, co ti noví majitelé dělají na zahradě. Na rozdíl od Sančika, který byl z domu odnaproti, se nesnažil navázat rozhovor. Ten chlapec se Taťáně moc líbil a jeho, samozřejmě, zajímal Míťa: kamarádit se s dospělým a ještě s klukem z města – to je sen! Sančík byl stejně starý jako Vova, ale byl přívětivý a přátelský. Vovovi dokonce dělalo problém i pozdravit. Ale Sančík se nebál:

– Teto Taťáno, vezmu si u vás trávu pro slepice, my takovou nemáme. – Pochodoval důležitě s kyblíčkem k zarostlému ptačinci. Samozřejmě, že oni takovou trávu nemají – plevel! Taťána se ohlédla – ano, jejich zahrada byla čistější než její chalupa, kterou jí obyvatelé zanechali. Vyvezla odsud tolik špíny! Kamna byla například začouzená jak starý kotlík a teď už byla jako nová, běloučká. Taťána na ně dokonce namalovala dva výrazné kohouty a Sančík „umění“ pochválil.

Vyměnila rámy, postavila nová vrata, která pojmenovala po Zarině, protože dívka zakončila čtvrtletí na dvojku i jedničku a vděční cikáni dali „úče“ štědrú odměnu. Podlaha v domě byla natřena novou barvou s odstínem cuketové zavařeniny, jako se prodávají ve sklenicích v obchodě. Z takové, ze které sundáš víčko a na jeho vnitřní straně je jakoby rez. Míťa sehnal kamarády, pronajal si bagr a jeřáb a měli sklep, se vším všudy. Na okna se připevnily zdobné rámy a dům byl hned veselejší. Dům postupně tál a sbíral síly, aby promluvil, ale na poslední chvíli se zarazil a zatvrzele mlčel, jako čtyřkař na zkoušce.

A potom To začalo.

Velké písmeno tady vlastně nemá význam, ale Taťána ve svých myšlenkách vždycky viděla To napsané obrovským „písmenem t“. Dlouhá rovná nožka skoro jako žihadlo.

Přijela do Štítu přenocovat, od rána v rádiu pořád opakovali, že je den dobytí Bastily. Komáři létali jednotlivě a i ovádi se chovali téměř ukázkově, neusedali, jen zřídka se mihli za zády jak malé vrtulníky. Taťána se těšila na klidný pracovní večer,

že si sedne doma s knížkou, jestli jí ještě budou síly stačit. A zítra, jako odměnu, bude moci ještě celý den šťastně pracovat. Přijede Míťa se svou spolužačkou – pomalu se sžil se Štítem a hned se začal scházet s dívkou. Pravda, je tak milá, z Alapajevsku, a Leročka na ni prská. Ale to jsou malichernosti. Dívka je sympatická a říkají jí tak pěkně, Anfisa.

Dusno v autobuse bylo na omdlení, Taťána si nalila vodu do hrnku, který byl odepsaný z městského života kvůli popraskanému boku. „Já jsem prostě velkostatkářka, hospodářka,“ – myslela si Taťána. Šla mezi záhonky a s hrdostí se dívala na novou kadibudku, upíjela vodu z hrnku – dobrá! Potom si „hospodářka“ něčeho periferně všimla, stejně tak jako si všímala, když žáci opisovali během písmeček: vědomě opatrný pohyb přitahuje víc pozornosti, než obyčejný, bezelstný. Teď to ale pohyb nebyl, nýbrž něco tady bylo jinak. Dvířka byla pootevřená. Taťána přišla blíže, hrnek jí vypadl z rukou, a aniž by se zranila, spadla někam do mrkve.

Tapety, rodinné a domácí, zlatavé ornamenty na růžovém pozadí byly stržené ze stěn a trčely z díry záchodu jako nějaká hrozná, divná kytice.

Taťána vešla do kadibudky a bezdůvodně se zavřela zevnitř na zástrčku. Přes skuliny v deskách prosvítalo trochu světla a na duši bylo najednou tak temno a prázdno. Taťána přitáhla tapetový pás na sebe, potom se vzpamatovala, vyletěla ze záchodu a přilepená zády ke zdi mlčícího domu se rozplakala.

Sousedí nic neslyšeli a neviděli. Bývalí majitelé od rána do večera sháněli materiál na stavbu ve městě a Taťána se s nimi už dlouho neviděla.

V provizorní stavbě bydlela jen stařena s bělohavým Vovou. Sančik z domu odnaproti taky nic nevěděl, celé dny trávil u říčky. Olga, ke které Taťána hned běžela, ještě než přestala plakat, obešla všechny sousedy, ale všechno bylo zbytečné.

A dům mlčel. Zatvrzele mlčel, jako uražený výrostek. Taťána v ten večer odjela do města, zůstat ve Štítě pro ni bylo hrozné. Druhý den ráno tam přijel Míťa s Anfisou. Dívka se opalovala s šeříkovým lístkem nalepeným na nose a Míťa uklízel „kytici“ ze záchodu. Taťána se vrátila na oběd a olepila kadibudku nanovo. Je fakt, že tapety byly trochu horší. Lepila a přemýšlela: co můžu čekat příště?

A tak To začalo, a naopak klidné a šťastné návštěvy v Horském Štítě skončily. Teď se Taťána před každým odjezdem dávala dohromady, sbírala síly a zadržovala dech: asi s takovými pocity stojí matka chuligána před dveřmi třídy, za nimiž probíhají třídní schůzky.

Jednou neznámý šmejd protáhl hadici od vodovodu do sklepa a otočil kohoutek nadoraz. Dobře, že ten den chtěla Olga kamarádku navštívit a zavřela vodu, která s rachotem tryskala do prázdné a naštěstí hluboké sklepní jámy. Na vesnici se tomu jednoduše říkalo krutá pomsta. Krevní msta!

„Ale za co?“ – ptala se Taťána domu. „Co dělám špatně?“

Ale dům s ní nemluvil a všechno To pokračovalo, přičemž šmejdům rostla chuť. Taťánin oblíbený obrovský, honosný šeřík, na jaře jako keřík od Vrubela, shodou náhod jednou v noci pokáceli. Přesněji znetvořili. Větve ležely na záhoncích, květiny rychle uvadaly a už nevoněly jako živé.

Jabloň, kterou Taťána zasadila do sadu první rok, nakonec nesla jablíčka. Taťána byla šťastná a hned se rozhodla, že je nebude trhat, jen ať visí na větvích a dělají radost. Nevisela ani tři dny, když Taťána přijela znovu, čekaly na ni holé větve a jablka se válela rozdrčená na dvoře ve stopách žebrovaných podrážek.

Míťa se snažil šmejdy vypátrat, načapat je, ale Taťána mu to nedovolila. Ještě to tak! Má jediného syna. Anfisa v této věci Taťánu podpořila: opalovat se s lístečkem na nose ji už omrzelo a navíc Míťu přesvědčila, aby šel pracovat jako strážník do nové komerční banky v Gagarinově ulici. Manžel nechtěl o *zapadákově* vůbec slyšet a Leročka navrhovala „prodat ten dům na nic a koupit kožich“. Komu – nebylo jasné.

I přesto se Taťána nevzdávala. Ano, přijížděla do Štítu méně často než dříve. Ano, bylo pro ni vždy strašné otevírat vrátka a vcházet na dvůr. Bála se sama nacházet To nové a nachytat šmejda na místě, ale hlavně poznat ho.

Kdo to byl? Stařena, na jejíž smrt, jako na odměnu, nedočkavě čekala celá rodina? Stydlivý Vova s bílou ofinkou? Sančik? Jeho matka? Anebo to může být bývalý potetovaný majitel s kradenými pasy?

Taťána se bála, ale loučit se s tímto domem nechtěla.

Za čtyři roky se na něm tolik nadřeli, ona a Míťa. Tolik peněz, tolik nadějí na lepší život! Ale život se zlepšil i bez Horního Štítu. Manžel našel práci, zaměstnal

jej v kanceláři jeho bývalý kolega. Ze začátku platili věcmi, říká se tomu „barter“, ale potom se objevily peníze. Leročce koupili vytoužený kožich a kapuci z mývala. Nové věci studentce moc slušely rodiče utratily peníze za doučování, zato se ale dcera dostala na první pokus na románsko–germánské oddělení, které teprve otevřeli. Vybrala si italštinu a teď ukončovala už třetí ročník.

„Nehodlám tady bydlet,“ řekla Leročka nedávno. „Najdu si manžela v Itálii a čao!“

Představit si dceru v Horském Štítu bylo velmi složité, za jakéhokoliv počasí chodila v úzké sukni a na vysokých podpatcích. Manžel, který upevnil svou pozici živitele, si dělal legraci z manželčiných hospodářských úspěchů, z hrstky prvních jahod, drahocenné okurečky, věčných bratrů kopru a petržele, jejichž svazky nutila každému hostu, který přijel k ní domů.

Život šel dál a To pokračovalo, ačkoliv někdy tajemný ničema utichl na několik týdnů. V zimě nos vůbec nevystřkoval, ale hned jak Taťána zahajovala novou sezónu, v tu ránu zahájil i on tu svou. Šlapal po záhoncích, rozhazoval hnůj po dvoře, strhával tapety ze stěn na záchodě. Bylo cítit, že se opakuje, že se mu nedostává sil.

„Mluvíš o něm, jako by ti ho bylo líto!“ vztekla se Olga. Bez Taťánina vědomí tajně držela noční hlídky v době její nepřítomnosti. Nespala celou noc, ale šmejd se ani tak neobjevil. Škoda, Olga s sebou přinesla sekeru, aby ho mohla zastrašit a nechala ji u Taťány za pecí pro každý případ. Ležel tam živoucí a roztříděný slovník národních nářečí podle předmětů, které tam zanechali předešní majitelé. Pletená nůše, žebrovaná dřevěná valcha, vozík, rákosové rohožky, drané koše a stará krosna, ve které se domů nedala přinést ani Máša s pirohy ani hřiby na smaženici. Staré hadry byli majitelé leniví vyhodit a Taťána si je kvůli svému věčnému váhání nechala. Těžce se loučila jak s lidmi, tak s věcmi.

Druhý den ráno se Taťána vrátila a rozhodla se, že zůstane do soboty. Přesněji, rozhodovala se. V noci ji probudilo zaklepání do oken. Vypadalo to, že do všech naráz házeli kamínky. Někdo křičel zoufalým hlasem, Taťána se bála podívat. Slezla z postele, našla sekyru, objala ji jako psa a přemýšlela, co bude dělat, jestli polezou dovnitř najednou všemi okny. O dveře se nebála, byla na nich kovaná skoba zasunutá do masivního oka. Seděla tak skoro hodinu, dokud To nepřestalo.

„Nikdy To neskončí,“ řekl tenkrát dům a Taťána upustila sekeru, která dopadla na podlahu s těžkým tlumeným zvukem našťěstí ne na nohu. „To bolelo, mimochodem!“ pohoršeně řekl Dům.

„Proč jsi se mnou dříve nemluvil? Tolik jsem toho pro tebe udělala, jiný by se styděl!“

„Nemluvil jsem, protože jsem doufal, že ty se dovtípíš. Cožpak je lehké takhle mluvit?“

Zaskřípal prkny, jako by vzdychnul, a sebral síly.

„Není tady pro tebe místo.“

„Proč?“

„Proto.“

„To není odpověď. Řekni, kdo mě tak nemá rád? Kdo tady šmejdí?“

„Neřeknu, ale nějaké vysvětlení považuji za svůj dluh. Víš, jak se jmenuje vesnice?“

„Samozřejmě. Horský Štít.“

„Štít – obranný předmět. Ten, kdo To dělá, brání svůj dům a vyhání cizí.“

„Já nejsem cizí!“ rozhořčila se Taťána. „Čestně jsem koupila tebe i zahradu! Pochybuješ snad o tom?“

„Já ne,“ rozzlobil se Dům. „Toho, kdo To dělá, dokumenty nezajímají.“

„A co ho zajímá?“ zeptala se Taťána.

„Nic.“

„A zase, to není odpověď!“

Dům mlčel.

„Hej,“ zavolala Taťána, ale už s ní nikdo nemluvil.

Druhý den se rozhodla, že do města odjede o trochu dřív, ale přišla pozdě na autobus a vrátila se.

V domě někdo byl, Taťána šla po špičkách do místnosti a slyšela, jak tam šoupají papuče, jako by někdo ze všech sil stíral špínu z podlahy. Host samozřejmě nestíral špínu, ale jezdil špinavou papučí po čistounkých vybělených kamnech a rozmazával nakreslené kohoutky jako živé nohou po podlaze.

Taťána hosta uviděla a v tu chvíli vše pochopila.

„Tak přece!“ zabručel dům na rozloučenou. „Ve skutečnosti ses mi moc líbila! Kdybychom se tak potkali dříve... Ach, jo!“

A plácl okýnkem, jako by se rozkašlal, aby schoval slzu.

„Olgo, a proč nemáš brýle?“

„Protože mám čočky! Už jsem ti to řekla desetkrát.“

„Já si nikdy nepamatuju, kdo má brýle a kdo brýle nemá.“

Autobus sebou škubal v zatáčkách a cestující popadali jeden na druhého.

Taťána se dívala z okna. A hele, jak se tady všechno změnilo! Kostel restaurovali, natřeli jej kanárkově žlutou barvou, obehnali ošklivým mohutným plotem. Ještě že to Malachov nevidí. Domy pookřály, tady a taky tam, vilky z červených cihel se nečekaně podobaly těm georgiánským. Taťána se takových domů vynadávala v Anglii, kam jezdila na návštěvu k Leročce, která se svým Gianluigim bydlí v hrabství Kent. Cikánský–georgiánský styl, pomyslela si Taťána, když si vzpomněla na Zarinku z ulice Shakespeara. Avšak v Horském Štítě se ledacos zachránilo i přesto, že uběhlo patnáct let. Například cesta, která vede k řece a potom se zvedá nahoru. A zahrady, které vybíhaly jako můstky do řeky. A, samozřejmě, les, ve kterém každé léto kvetou blatouchy, žluté a lesklé, jako větrníky. Krvavec, vratič, ostropes, vrbovka... Teď je začátek března a žádná vrbovka tu není. Krajnice silnice je pokryta sněhem, auta si bratrsky dělají plující cestu s chodci. Psi vyjí v každém domě a člověk jde jako po klávesách, včetně jednoho psa za druhým. Jako pes po klavíru.

Taťána se toho podzimu vrátila do své školičky a prodala dům v Horském Štítě. Říkala si sama pro sebe: „Prodala jsem Horský Štít.“ Znovu zahájila věčný boj za ruský jazyk a bitvu za literaturu. Opět cvičení, ve kterých se musela vyplňovat chybějící písmena do slov, která bez těch písmen zněla šišlavě jako s vybitými zuby. Hoši i jako předtím během recitování veršů o lásce vyrušovali, ale potom psali na lavice nesmrtelné sloky, které zapomněli a považovali za své.

Potom, co se Leročka nabažila lásky a manželství, opustila manžela a odjela do Itálie, kde potkala Gianluigiho. Byl plešatý a opuchlý, jako přerostlé dítě a celý život se jen dělal, že čekal na svou Leročku, jak sám říkal. Na konci minulého roku

odvezl Leročku do Anglie, kde byla nová práce a nový dům s rudým břechťanem na fasádě.

Taťáně se po dceři stýskalo, ale ne tak jako po Mít'ovi: Leročka se mohla vrátit, Mít'a nikdy. Její Mít'a umřel před celými sedmi lety. A třemi měsíci. Vždycky přesně věděla, kolik je to měsíců. Jen před sedmi lety a třemi měsíci byl živý.

V porovnání s tím se všechna trápení ztratila a stávala se drobnými nepříjemnostmi, něco jako kamínky v botách, které se vytřepou, a člověk zapomene. Sama za rok zestárla, ale to nebylo důležité. Kamínky jsou pouze kamínky...

„Proč se ti sem zachtělo přijet, v takovém hnusu?“

„Samotný hnus teprve ještě přijde! Nezlob se, Olgo, prostě bych jen ještě ráda viděla ten dům.“

Dům byl pořád tak zamračený, šedivý a mlčenlivý. Vedle škaredé dvoupatrové chaty byl malinký. Podobal se dávnému staříkovi, který stěžl chodí, ale do smrti si vše udělá sám. Taťána se přiblížila k vratům a pohládila je.

„Zarinčina vrata. Pořád tak silné. Jen je natřeli na černo.“ Olga si prohlížela dvůr skulinečkou.

„Ty jsi mi ani neřekla, proč jsi ho prodala.“

„Protože jsem se dozvěděla, kdo nám tam chodil škodit.“

Olga pohoršením div neupadla:

„No, jak jsi vůbec mohla? Tolik let jsi mlčela! Vždyť já jsem na té samé ulici, mimochodem. I ke mně mohl přijít...“

„Nemohl.“

Šli podél plotu nahoru. Taťána si dychtivě prohlížela zasněženou zahradu. Jabloňka tam nebyla. Vůbec.

„A kdo to byl? Teď už aspoň řekneš?“

„Chlapec. Pamatuješ si Vovu?“

„Syn majitelů, malý blondáček? Pamatuju si. Ale proč?“

Taťána se usmála.

„Protože to byl *jeho* dům. Nikdo mu nevysvětlil, že nové bydlení staví pro sebe a ne na prodej a že nezůstane navždycky s babičkou v tom provizorním bydlení. S ním se vůbec nikdo nebavil. Tenhle začouzený, ubohý dům byl jeho světem,

který si přisvojila cizí rodina. V takovém věku se s takovou tragédií člověk nemůže vyrovnat. Nevzala jsem si jen dům, sebrala jsem i jeho dětství. A on začal bojovat. Mstil se, jak jen mohl.“

„A ty sis nestěžovala?“ nevěřila Olga. „Nešla jsi za rodiči?“

Taťána neodpověděla.

A dům také mlčel, ale teď nepotřebovali mluvit, aby se navzájem pochopili.

Dvě postarší ženy stály u plotu po kolena ve sněhu a dívaly se na pustou zahradu, ve které u dalekého plotu stále trčela živá kadibudka. A potom šly zpátky k cestě a snažily se našlapovat do svých stop.

ZÁVĚR

Podle Milana Hrdličky (1995; 18) „mistrovství překladatele spočívá mimo jiné právě v umění nalézt vhodný kompromis“ a právě o hledání kompromisů je často sám překlad. Nad oběma povídkama jsem strávila několik hodin překladu a analýzy, jejímž výsledkem jsou uvedené určité překladatelské problémy v jednotlivých kapitolách a následná řešení těchto problémů. Věřím, že jsem pro každý obtížnější překladatelský oříšek byla schopna nalézt ekvivalentní překlad, který adekvátně stylisticky odpovídal originálu. Samotný překlad nebyla rozhodně práce, do které bych se musela nutit. Naopak jsem se do něj pustila s velkou vervou a nadšením, protože jak jsem sama v kapitole *Jazyková charakteristika vybraných povídek* uvedla, jazyk autorky je opravdu bohatý na slovní hříčky, vtipné fráze, objevují se zde frazeologismy a historismy a překladatel má proto velkou potřebu hledat ve slovnících a dávat prostor své kreativitě, bez které by nebyl sto některé pasáže přeložit. Po finálním překladu bylo nutné se od samotného překladu odprostit a nechat práci uležet, jelikož po neustálém přečítání problémových pasáží málokdy člověk najde schůdná řešení. Tato rada, která je pro mne dnes již faktem je rozhodně na místě víc, než např. rady, který slovník zvolit k tomuto nebo jinému termínu. Slovníky překladateli mohou nabídnout českou variantu, ale velice často jde o varianty, které stylisticky nelze zasadit do zrovna překládaného textu. Zde je právě nutný tzv. časový odstup od překladatelovy práce, jelikož po delší odmlce během dalšího čtení překladatel přirozeně nachází překladatelská řešení s menší námahou.

Během překladu bylo nutné, abych si uvědomila odlišnosti mezi těmito slovanskými jazyky a abych se nedopouštěla chyb v rámci interference. Šlo například o slovosled a aktuální členění větných konstrukcí (nová informace neboli réma se v české větě nachází na konci věty, v ruštině je tomu ale obráceně). Kromě interference jsem přirozeně při překládání z ruštiny narážela na věty elipsovitého charakteru, ve kterých v přítomném čase chybělo sloveso být, což je pro ruštinu typické. Při překladu jsem tedy logicky musela sloveso být explicitně vyjádřit. Kromě těchto odlišností je rovněž třeba podotknout, že perfektní znalost jak

výchozího, tak cílového jazyka je zde nezbytně nutná. Společně s jazykovými znalostmi by měl mít překladatel rozhodně talent, bohatou fantazii a kreativní přístup k jazyku. Zároveň by měl při překladu zohlednit záměr autora, jeho styl apod. V originále se nachází několik míst, které by se určitě daly přeložit i jiným způsobem, než jsem nakonec zvolila já. Jestli mé varianty byly zvoleny uvážene a do stylistického kontextu zapadají, by měli mimojiné rozhodnout kritici překladu. Nyní je však ale jasné, že každý překladatel má svůj subjektivní přístup, tzn. že co přijde vhodné jednomu překladateli se nemusí líbit druhému. Tento fakt ze samotného překládání tedy činí velice složitou činnost.

Cílem této diplomové práce bylo vytvořit komentovaný překlad k vybraným povídkám. Abych mohla komentovaný překlad správně vytvořit, opírala jsem se během něj o tři pilíře J. Levého, a to sice o tři důležité body překladatelovy práce, které jsem detailněji také rozpracovala v kapitole *Strategie překladu*. Součástí komentovaného překladu byly rovněž překladové transformace, které jsem rozdělila do tří základních skupin a ke každé z nich jsem vybrala názorné příklady daných transformací. Nejzajímavější částí práce pro mě byla, hned po samotném překladu, vyčlenění některých problémových překladatelských pasáží, jež jsem roztřídila do kapitol a ke každému překladatelskému řešení jsem přidala vysvětlení, proč jsem zvolila ono řešení a případně rovněž podložila odbornou literaturou. Důsledkem toho jsem tedy např. vytvořila kapitolu, ve které jsem se věnovala čistě překladu vlastních jmen, protože jejich množství v překladu bylo obrovské a bylo více než nutné odůvodnit některá má překladatelská řešení, pro které nebylo možné nalézt přímý ekvivalent (např. překlad příjmení) nebo vytvořit český augmentativ k ruskému vlastnímu jménu. Kromě vlastních jmen jsem vymezila kapitoly také pro překlad ukrajinských reálií, překlad zkratk a překlad dobového koloritu, protože právě tyto příklady z uvedených oblastí mi přišly z hlediska překladatelského řešení nejzajímavější. Pracovala jsem během překladu např. s pravoslavným kalendářem, musela jsem konzultovat některé zkratky slangového původu s rodilými mluvčími a hledat dobová slova, která se dnes v současném Česku používají zcela výjimečně.

Kromě samotného komentáře bylo jedním z cílů představit českému obecenstvu autorku povídek a proč je autorka řazena k uralskému magickému realismu. Pro představení jsem využila biografické informace autorky, které jsem čerpala jak z dostupných zdrojů, tak z rozhovorů. Díky biografii a kapitole *Témata povídek* bylo možné vydedukovat, proč je A. Matvejevovou V. Toporov řadí k uralskému magickému realismu. Jak totiž sama autorka uvedla v našem rozhovoru, miluje svou rodnou oblast společně s Jekatěrinburgem a osudy tamějších obyvatel jsou pro ní inspirací v její tvorbě. (Ostatně povídku *Horský Štít* jsem vybrala právě také kvůli tomu, že jako jediná z povídek je napsaná podle pravdy.) Jelikož se jedná o Jekatěrinburg, který se nachází v blízkosti Uralu a v autorčině nejznámější knize *Перевал Дятлова* se nacházejí magické prvky, je A. Matvejevová k uralskému magickému realismu řazena zcela oprávněně.

Za další cíl jsem si mimojiné kladla zmapovat pozici autorky na ruském a českém knižním trhu a jak později výsledky výzkumu ukázaly, na českém trhu o autorce není ani zmínka, nýbrž na ruském trhu přirozeně ano. A. Matvejevová je zde oblíbenou autorkou a jak zároveň sama potvrdila v našem rozhovoru, prodává své knihy na ruském trhu ve vysokých výtiscích. I přesto, že se autorka brání označení své literatury za ženskou, musím bohužel, konstatovat, že si nejsem zcela jista, jestli by její povídky 9/90 nadchly i mužské publikum. Nejen mnou překládané povídky, ale i ostatní povídky z knihy 9/90 jsou převážně o ženských pocitech, o ženských trablích a o ženském smutku.

Na samotný závěr bych chtěla uvést, že vděčím právě A. Matvejevové za onu inspiraci k této diplomové práci, jelikož bez její inspirující návštěvy a jejich výjimečných knih by toto téma diplomové práce zřejmě nikdy nevzniklo. A. Matvejevová mi byla během psaní diplomové práce k dispozici, což dokládám i samotným rozhovorem v příloze a oceňuji její přívětivý přístup. Věřím, že se i v budoucnu najde mezi studenty zájem o překlad jejich knih, protože právě ony mají dnešnímu čtenáři co nabídnout.

РЕЗЮМЕ

Настоящая дипломная работа посвящена переводу *рассказов Горный Щит* и *Умный мальчик* современной русской писательницы Анны Матвеевой. Рассказы являются частью сборника *Девять девяностых* (9/90), который был впервые опубликован в 2014 году под редакцией Елены Шубиной, с которой автор до сих пор сотрудничает.

Предметом данной работы является не только перевод, но и создание лингвистического комментария, объясняющего применение использованных переводческих приемов и решений, ознакомление с автобиографией, с творчеством и художественным направлением писательницы, а также с ее авторским стилем. Кроме того, в работе проанализирована роль Анны Матвеевой на книжных рынках в Российской Федерации и в Чешской республике.

Как вытекает из автобиографии Анны Матвеевой, темой ее книг зачастую является ее любимый город Екатеринбург (раньше Свердловск), в котором автор живет до сих пор, и его окрестности. По словам некоторых критиков, творчество Анны Матвеевой относится к уральскому магическому реализму и ее книги продаются в Российской Федерации в больших тиражах. Об этом свидетельствует также наш разговор с автором, который стал частью настоящей дипломной работы. Ее книги, кроме российского книжного рынка можно найти также на зарубежных рынках, например во Франции, в Китае, а также и у нас в настоящем году, когда будет закончен перевод ее бестселлера *Перевал Дятлова*.

В рамках дипломной работы мы сосредоточились на темах рассказов из сборника *Девять девяностых*. Само название означает девять рассказов из девяностых лет, когда распался Советский союз. Рассказы говорят о тяжелой жизни граждан России, в особенности женщин, которым пришлось помимо детей заботиться также и о своих мужьях, стать

опорой семьи. Главной темой всех рассказов является тема надежды, которая помогает пережить *дурное время*.

Мы уделили внимание переводу художественного текста, так как мы всегда были заинтересованы в упомянутой деятельности и настоящий перевод не является нашей первой попыткой. Данные рассказы были выбраны для перевода в связи с посещением кафедры русского языка университета имени Палацкого в Оломоуце Анной Матвеевой. Автор приехала в университет представить чешским студентам свое творчество, включая книгу *Перевал Дятлова*, которую переводит одно из современных чешских издательств. В сборнике *Девять девяностых* находим рассказы, касающиеся родного города автора – Екатеринбурга. (В текстах он часто появляется под прошлым названием Свердловск.) Выбор рассказов был определен богатым языком автора, так как в текстах появляются фразеологизмы, рифмованная игра слов и метафоры, благодаря чему текст для нас стал интересным с переводческой точки зрения.

Поскольку Анна Матвеева была для нас почти неизвестной русской писательницей и с ее работами мы никогда раньше не встречались, было необходимо прочитать также другие ее книги, чтобы понять ее особенный авторский стиль и чтобы наш перевод стал более достоверным. Анна Матвеева не использует короткие предложения, как например автор Фигл-Мигл или Захар Прилепин, наоборот, в ее книгах можно найти довольно длинные предложения и абзацы. Автор использует свою фантазию при создании метафор и игры слов. Приведенные аспекты придают тексту динамику и читатель во время чтения не может от книги оторваться. В большом количестве находим в ее книгах тире, который автор часто использует и этим способом подчеркивает слова. В текстах рассказов практически отсутствуют вульгаризмы, мало сленга или просторечных выражений. Автор пишет ясно и максимально понятно, без приукрашения, что читатель может почувствовать, какой была жизнь в России в девяностых на самом деле.

Еще до самого начала перевода было необходимо определить рабочий метод, описанный выдающимся чешским лингвистом, Й. Левым. Данный метод состоит из трех частей – понимание текста оригинала, его интерпретация и вторичный анализ. По нашему мнению, понимание текста оригинала является самым важным этапом перевода. Так как если переводчик неправильно поймет исходный текст, не сможет его правильно перевести. Учитывая вышесказанное, мы стремились проникнуть в текст более глубоко, чем простой читатель. Мы стремились обнаружить его идейно-эстетические качества и определить средства, с помощью которых их автор достигает. На этапе интерпретации мы пытались избегать субъективных нарушений значения оригинала и руководились принципом, что сдвиги в значении возможны только в пределах действительного ипотенциального содержания оригинала.

На последнем этапе мы стремились использовать такие языковые единицы и переводческие решения, которые бы максимально соответствовали единицам текста оригинала и не нарушали естественное воздействие на читателя. Главной нашей мыслью было сохранить текст оригинала настолько, чтобы мы могли кроме самого текста перевода передать читателю также русский колорит, идею оригинала и творческий стиль автора оригинала.

К переводу текста мы подходили следующим образом: Во-первых, мы детально ознакомились с текстом оригинала, изучили теоретическую литературу, сделали языковой анализ текста оригинала, перевели и выработали основные главы, в которых мы более подробно обсуждаем напр. наше переводческие решения. Большое внимание уделяем переводу имен собственных, так как в текстах их встречается очень много. Кроме традиционных имен, появляются домашние имена, зарубежные имена, аугментатив, географические названия. Мы переводили их с помощью транслитерации, транскрипции или адаптации, однако всегда мы стремились перенести также значение собственного имени, если это было необходимо.

В течении перевода реалий, характеризующих украинскую среду приходилось познакомиться с православными праздниками, чтобы правильно перевести данную часть. Мы не хотели заменять православные праздники христианскими, поскольку, как уже упоминалось выше, нашей главной целью было сохранить колорит языка и культуры оригинала в нашем переводе, чтобы, кроме правильного понимания, читатель мог также узнать что-то нового.

В ходе перевода временного колорита мы встретились с несколькими случаями, когда можно было использовать чешские термины, употреблявшиеся во время социализма в Чехии. В этом случае нам помогла большая близость двух стран и их совместная история.

Следующей отдельной частью был перевод сокращений. Здесь мы столкнулись с проблемой непереводимости, так как нам пришлось переводить данное сокращение не с помощью чешских сокращений, а наоборот мы были вынуждены использовать описательную форму и сокращения расписать. Данный прием перевода сокращений мы выбрали по причине невозможности подобрать адекватное значение сокращения в чешском языке.

В дипломной работе мы особо выделили главу, в которой прячется много трудностей для переводчика. Мы столкнулись с переводом историзмов, в ходе которого нам была очень нужна консультация с носителями языка оригинала. Мы искали решения для перевода игр слов, которые касались грамматического состава деепричастий. Благодаря большой близости чешского и русского языков нам удалось почти максимально верно перевести указанные явления. Также здесь появился фразеологизм, который надо было перевести креативно, так как из самого фразеологизма исходило смешное дополнение, которое было надо сохранить вместе с фразеологизмом. Кроме того, мы в тексте нашли также термины, не употребляющиеся в чешском

языке. По этому поводу мы решились перевести их с помощью транслитерации и добавить описательное значение прямо в текст, так как подстрочные примечания для нас являются устарелыми и рассеивают внимание читателя.

Текст перевода, как впрочем и текст оригинала, ориентированы, прежде всего на женскую публику, хотя сама автор этому факту сопротивляется. По нашему мнению, это связано с использованной темой и героями, которые женщинам более близки, чем мужчинам.

В заключение следует отметить, что перевод данного рассказа мы считаем очень большим опытом, так как мы могли советоваться в течении перевода с автором. Для художественного перевода переводчик должен обладать большой фантазией, стилистическим талантом и хорошим знанием обоих языков, в нашем случае чешского и русского языков. В тексте перевода находится целый ряд мест, которые возможно перевести другим способом и можно придумать больше вариантов. Однако именно в этих ситуациях переводчик должен сделать правильный выбор эквивалента, что отражает личн мнение и вкус переводчика. Хотя переводчик всегда хочет перевести оригинал максимально точно и сохранить оригинальный авторский стиль, в переводах всегда будут проявляться черты работ отдельных переводчиков, так как у каждого из нас свой уникальный подход к переводу.

BIBLIOGRAFIE

ČESKÁ BIBLIOGRAFIE

- FIŠER, Z. *Překlad jako kreativní proces*. Brno: Host, 2009. ISBN 978-80-7294-343-2.
- GERŠLOVÁ, J. *Vádemékum vědecké a odborné práce*. Praha: Professional Publishing, 2009. ISBN 978-80-7431-002-7.
- HRDLIČKA, M. *Literární překlad a komunikace*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 1997. ISBN: 80-85899-22-1.
- HRDLIČKA, M. *Překladatelské miniatury*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 1995. ISBN: 80-7066-987-X.
- KNITTLOVÁ, Dagmar a kolektiv. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010. ISBN 978-80-244-2428-6.
- KNITTLOVÁ, Dagmar. *K teorii i praxi překladu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2000. ISBN 80-244-0143-6.
- KUFNEROVÁ, Z., POLÁČKOVÁ, M., POVĚJŠIL, J., SKOUMALOVÁ, Z. a STRAKOVÁ V. *Překládání a čeština*. Jinočany: H & H, 1994. ISBN 80-85787-14-8.
- LEVÝ, J. *Umění překladu*. Praha: Apostrof, 2012. ISBN 978-80-87561-15-7.
- PECHAR, J. *Otázky literárního překladu*. Praha: Československý spisovatel, 1986. ISBN: 22-099-86.
- PISTORIUS, V. a kolektiv. *Zpráva o českém knižním trhu 2014/2015*. Praha: SČKN, 2015. ISBN: 978-80-905680-4-4.
- RUBÁŠ, S. a kolektiv. *Slovo za slovem. S překladateli o překládání*. Praha: Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2054-3.
- VEČERKA, R. *Charakteristika současných slovanských jazyků v historickém kontextu*. Praha: Euroslavica, 2009. ISBN 978-80-85494-87-7.
- VILIKOVSKÝ, J. *Překlad jako tvorba*. Praha: Ivo Železný, 2002. ISBN: 80-237-3670-1.
- VYCHODILOVÁ, Z. *Введение в теорию перевода для русистов*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouc, 2013. ISBN 978-80-244-3417-9.

VYSLOUŽILOVÁ, E. a MACHALOVÁ, M. *Cvičebnice překladu pro rusisty*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2854-3.

ŽAŽA, S. *Ruština a čeština v porovnávacím pohledu*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN: 80-210-2058-X.

ČESKÉ INTERNETOVÉ ZDROJE

HAINOVÁ, K. Anna Matvejevová: Jsem svůj první a hlavní čtenář, *Žurnál Online zpravodajství z univerzity*. [online]. Vystaveno 17.12.2016 [cit. 2017-20-02]. Dostupné z: <http://www.zurnal.upol.cz/nc/zprava/clanek/anna-matvejevova-jsem-svuj-prvni-a-hlavni-ctenar/>.

HOŘENÍ, M. Velmi si cením české literatury, *Haló noviny*. [online]. Vystaveno 14.01.2017 [cit. 2017-21-02]. Dostupné z: <http://www.halonoviny.cz/articles/view/44827557>.

RSVK. Ruská spisovatelka Anna Matvejevová vystoupila na českých univerzitách, *Ruské středisko vědy a kultury v Praze*. [online]. Vystaveno 03.11.2016 [cit. 2017-20-02]. Dostupné z: <http://rsvk.cz/cs/ruska-spisovatelka-anna-matvejevova-vystoupila-na-ceskych-univerzitach/>.

RUSKÁ BIBLIOGRAFIE

БРОКГАУЗ, ЕФРОН. *Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона*. Санкт-Петербург: АО Ф.А. Брокгауз – И.А. Ефрон, 1890-1907.

КИСЛИЦЫН, К. Магический реализм. *Знание. Понимание. Умение.*, 2011, н. 1, с. 274 – 277.

ПОДВЛАСОВА, Д. Анна Матвеева: «Я думаю, что члены группы Дятлова стали жертвами испытаний оружия». *Пражский телеграф*, 2016, н. 43, с. Б2.

УШАКОВ, Д.Н. *Тольковый словарь русского языка*. Санкт-Петербург: Большая Российская энциклопедия, 1935 – 1940.

ЧУПРИНИН, С. *Русская литература сегодня. Малая литературная энциклопедия*. Москва: Издательство Время, 2012. ISBN 978-5-9691-0679-6.

ШАРШУН, С. Магический реализм. *Числа*, 1932, н. 6, с. 229.

RUSKÉ INTERNETOVÉ ZDROJE

НИКИТИНА, Ольга. Писатель Анна Матвеева: У зависти есть свои плюсы, *Вслух.ру*. [электронный ресурс]. Vystaveno 14.08.2015 [cit. 2017-20-02]. Режим доступа: <http://www.vsluh.ru/news/interview/296978>.

ПУЛЬСОН, Клариса. Литература или жизнь?, *Рг.ру*. [электронный ресурс]. Vystaveno 13.07.2015 [cit. 2017-28-02]. Режим доступа: <https://rg.ru/2015/07/14/matveeva.html>.

ТОПОРОВ, Виктор. Любовь во время холеры, *Частный Корреспондент*. [электронный ресурс]. Vystaveno 05.04.2010 [cit. 2017-20-02]. Режим доступа: http://www.chaskor.ru/article/lyubov_vo_vremya_holery_16479.

ФРУНЗЭ, Ольга. Медовый спас, Яблочный спас, Опеховый спас: праздники в августе, *Nationalexplorer*. [электронный ресурс]. Vystaveno 02.08.2016 [cit. 2017-21-03]. Режим доступа: http://www.nexplorer.ru/news_11467.htm.

OSTATNÍ ZDROJE

NIDA, E. Science of translation. *Language*, 1969, č. 45, s. 483 – 498.

ROSENGRANT, J. Polarities of Translation. *The Slavic and East European Journal*, 1994, č. 38, s. 1-4.

VINAY, J. a DARBELNET, J. Stylistique comparée du français et de l'anglais. Methode de traduction. *Beauchemin*, 1958, č. 8, s. 331.

PŘÍLOHY

PŘÍLOHA Č.1: ORIGINAL POVÍDKY CHYTRÝ CHLAPEC

Умный мальчик

Последняя неделя августа, остаток лета – словно кусок торта, единственный на блюде. На клумбе бесновались петунии, их мыльный аромат проникал в палату даже через закрытое окно.

Вместе с криком «Нина!» в окно постучали. Нина выглянула – увидела подругу и ее заплаканную дочку Милану. Детей сейчас называют мебельными именами. Нина сразу решила, что ее мальчика будут звать по-человечески.

– Поздравляем! – закричала подруга, и на нее тут же шикнули из соседней палаты, где родились близнецы. Подруга медленно, как в боевике, развернулась к шикающему окну, но тут у нее, к счастью, зазвонило в сумке. И Милана канючила, тянула ноющую ноту. Дыхание у девочки – на зависть любой солистке.

– Заткнись, – рявкнула подруга и тут же захихикала в трубку: – Беллочка, привет, это я не тебе!

– Маш, может, позже зайдете? – спросила Нина. Подруга жила в двух шагах от роддома и, не прекращая слушать Беллочку, кивнула. (Близнецовая мама даже не поняла, как ей сегодня повезло.)

Над колыбелькой нависла нянечка – та, что дежурила позавчера. Голова у нее была трехцветная, как у счастливой кошки, – крашенные рыжие, собственные черные и седые волосы торчат из-под чепчика.

А сын такой маленький – его можно взять одной рукой, как котенка. Нянечка умело перепеленала мальчика и неумело похвалила:

– Ничего такой. Но надо неврологу показать, обязательно. А как назвать, решила?

– Александр.

Невролога посоветовала Маша. Опытная матерёшка, – это она сама про себя так; Нина не стала бы. Она ко всем была с изначальным почтением, даже

если не за что. А вот матерёшка считала, что день потерян, если не удалось поставить на место официанта или дерзкую продавщицу. Обнаглели потому что все. Нина сколько раз краснела за нее – не пересчитать. Правда, с врачами подруга минимальный политес все-таки соблюдала. Невролог Лариса Лавровна сказала, что придет на следующий день после того, как Нину с ребенком выпишут из роддома.

Мальчик лежал в убогой больничной колыбельке, красивый и строгий, до смешного похожий на своего отца. Нина где-то слышала, что все новорожденные похожи на своих отцов – проделки природы или высший промысел, чтобы пробудить родительские чувства даже у тех, кто на них не способен.

Если так, то промысел, по мнению Нины, был не самый продуманный. Люди никогда не видят себя со стороны – и не понимают сходства. Лишь только она пришла в себя тем утром – отец мальчика получил сообщение на пейджер, и ответил... вечером. Поздравляет с новорожденным и желает счастья.

Хорошо хоть не любви и успехов в работе.

Отец мальчика живет в Киеве. «Младенец» по-украински – «немовля». Не говорящий то есть, а не просто маленький. Нине очень нравился украинский язык – красивый, мудрый, ласковый. И Киев ей тоже полюбился сразу – она хоть сейчас могла вызвать под веками любую видовую открытку. Хоть Андреевский спуск, хоть аллею в Ботаническом саду, хоть печального Владимира на горке. И обязательно – квартиру на улице Коминтерна, ныне – Симона Петлюры.

Выписывали в полдень, мама приехала в служебной машине, с розами и конфетами для «сестричек». Подруга Маша – у нее сегодня был макияж как на фаюмском портрете – с Миланой, Роланом и Глафирой притащили кучу воздушных шаров и плюшевого зайца размером с мотороллер. Крохотный пакетик с Александром Нина отдала маме – после разрывов нельзя было садиться, пришлось полулежать на заднем сиденье.

В машине властно пахло мамиными духами: аромат с кашляющим именем – тубероза. Александр было заплакал, но лишь машина тронулась – уснул.

«Неужели я всегда теперь буду чувствовать себя такой беззащитной?» – думала Нина, пока водитель посматривал на нее в зеркало, а мама молчала, держа кулек с внуком наперевес, как автомат. Или гитару. Клумбы с петуниями тянулись вдоль дороги – белые, лиловые, розовые цветы. Посреди лиловых вылез один незапланированно-белый, но его не вырвали – уж очень был красив.

Да, при водителе мама молчала, но дома, положив спящего мальчика в кресло – как коробку с туфлями, высказала всё, что придумала в последние дни:

– С твоим образованием, с твоей красотой... Нина, я думала о тебе лучше! Ты, ты... просто как девка де-ревенская!

– А что плохого в деревенской девке? – удивилась Нина. – Я бы еще поняла, если бы ты сказала «гулящая».

– С твоим-то умом! – причитала мама. – Где ум, Нина? Где он?

А Нине вдруг стало весело:

– «Нет мозгов у тети Вали – очевидно, их украли!»

Мама хлопнула дверью, потом рамой на лестничной клетке. Курит. А ведь столько лет держалась.

– Вот он, мой ум, – шепнула Нина, заглядывая в кроватку. – Ты будешь самым умным, правда?

Невролог Лариса Лавровна пришла ровно в семь, как обещала. У нее было круглое розовое лицо, всё в черных родинках – будто его случайно обрызгали тушью. И голос оказался очень громким.

– Почему вы на меня кричите? – удивилась Нина.

Лариса Лавровна тоже в ответ удивилась:

– Я не кричу! Просто у меня, мамочка, такой голос.

Она развернула Александра, малыш смотрел испуганно куда-то в сторону, поджал к животику тоненькие синие ножки.

Как будто Нина достала из себя сердце и показывала его, голое и мокрое, чужому человеку.

– Мальчик хороший, – услышала она, как из телевизора, голос врача. – Маша наговорила невесть что, а он у вас очень приличный ребенок. Он у вас, мамочка, будет учиться на одни пятерки. Другие дети будут у него списывать, вот увидите. Отличник будет! Медалист!

Она туго запеленала Александра и вручила его Нине, как букет цветов.

– Это очень умный мальчик. Я столько детей в день вижу – я знаю. Я у них всё вижу по глазам.

На прощание Лариса Лавровна посоветовала придумать малышу какое-нибудь домашнее имя.

– Сейчас волна идет – сплошные Александры. Надо отличаться.

Нина придумала – Шур. Три первые буквы фамилии его отца, который остался на мысленных видовых открытках, в Ботаническом саду, на Андреевском спуске и на улице Симона Петлюры, бывшая Коминтерна.

У него были необыкновенные руки – невесомые, легкие и ласковые, точно у карманника. Нина, кажется, и увидела вначале эти руки – они гладили кошку, в гостях. Гости были случайные, скучные. Нина сама не помнила, как туда забрела. А он сидел в кресле и гладил кошку – будто рисовал у нее на мордочке дополнительную шерсть.

Кошка умирала от блаженства.

Потом он пошел провожать Нину, а через месяц она прилетела к нему в Киев. На то время, что жена и дочка проведут в Крыму. Тиха украинская ночь... И Нина тоже умирала от блаженства – но не умерла, а даже привезла с собой в родной город еще одну жизнь.

– И что, Лавровна так и сказала – умный? – не поверила Маша. – Она всех ругает, а потом назначает по сорок уколов и сто массажей. А у тебя, значит, умный?

– Извини, – устыдилась Нина.

Мама тоже не приняла новость всерьез.

– Ум, Нина, проявляется во многом и по-разному. Я не пытаюсь принизить авторитет доктора, но она как-то уж очень разбрасывается прогнозами.

Шур рос спокойным мальчиком. Нина иногда даже забывала о том, что он спит в соседней комнате. Правда, через полгода после своего рождения он вдруг резко перестал спать вообще.

Маша, как опытная матерёшка, советовала бабу-травницу. Мама привела специалиста-профессора, очень важного и совершенно бесполезного – Нине показалось, что живых детей профессор не видел уже долгие годы. Сама она к тому времени уже с ног падала – спать удавалось по несколько минут в день, короткими порциями. Так спал сам Шур. Он никогда не кричал, не сердился – просто не мог уснуть. Возился в кроватке, перебирал ручками погремушки. Сидеть и ползать начал вовремя, развитие соответствует возрасту, писали в больничных карточках. Но сна – не было.

И тогда Нина решила взять няню. Кроме того, чтобы выспаться, она хотела еще и как можно скорее выйти на работу, пока воспоминания о ценной сотруднице не выветрились из головы начальника. Вот только няня – не котенок бездомный. Так просто не возьмешь. У Маши был печальный опыт, она не советовала чужих рук, но у Маши была еще и свекровь Зинаида Зиновьевна, которую матерёшка за глаза называла Зинатуллой. Зинатулла была безжалостно аккуратной – однажды за пыльное перекаати-поле под кроватью Маша получила от нее полноценный нагоняй, хотя зачем заглядывать под кровать в квартире сына, никто не объяснил. Свекровь всю жизнь проработала поваром в школьной столовой и поэтому пересаливала пищу – привыкла к большим объемам. Зато пекла такие булочки – меньше пяти не съешь, честное слово! И дети ее всегда слушались. С такой Зинатуллой можно и без няни.

А мама Нины привозила ей раз в неделю сумки с провизией, и всё. Не могла она смириться, что ее Нина, ее отличница, «ум школы», как выразилась однажды завучиха, так бездарно распорядилась собой.

– На что ты тратишь лучшие годы своей жизни? – мама так страдала, что выражаться могла исключительно проверенными фразами.

В детстве Нине все девчонки завидовали. Форменное платье у нее было плиссированное. Воротнички и манжеты – из кружева ручной работы. А фартук школьный шили на заказ, в ателье. Мама всё это помнила. Сколько сил вложено

в эту девочку. Сколько любви. Сколько слез – сама ведь от многого отказалась, чтобы ее вырастить, одна, без помощи. Карьера заколосилась позже, когда ничего уже не надо и не хочется.

А Нина, дура, свернула с магистрали ровно в том же месте, что и мать.

В мае, точно к празднику Победы, Шур пошел. Не ковылял, как другие детки, заваливаясь, а сразу уверенно и четко пересек комнату.

На прогулке ему теперь не хотелось сидеть в коляске, и Нина ходила за ним, склонившись, как актер-кукловод. Иногда Шур, впрочем, милостиво соглашался порыться совочком в песочнице. Нина тут же спешила на скамейку – вот и сейчас поспешно села рядом с двумя женщинами. Они были маминых лет – но у мамы ботокс, тренажерка, Париж. А эти честно ничего не делали, чтобы казаться моложе. Странно, но Нина чувствовала к таким женщинам симпатию, а не осуждала их за лень, как сделала бы мама.

На той, что справа, – заношенная, но еще недавно модная, несомненно, девичья одежда. Трикотажик, звезды из стразов. У подруги – сумочка, тоже явно переданная маме щедрой дочкиной рукой.

Говорили женщины про знаменитый местный торт.

– Я не повезу, наверное, Галя. Торт как торт. Но если в подарок? Как думаешь?

– Он испортится, – буркнула Галя. – Ночь в дороге. И сейчас еще сколько просидим, до поезда.

– А я сразу энтеролу куплю, – засмеялась та, что справа. – Или вот что – я его сначала сама укушу, похожу часа два, а потом уже ребятам дам.

– Вы можете у меня торт оставить, в холодильнике. Я рядом живу, – предложила Нина. Хмурая Галя разгладила пайетки на курточке и промолчала. А та, что справа, удивилась: ой, а в городе так бывает?

Ее звали Оксана Емельяновна. И всю дорогу до дома Шур ехал у Оксаны Емельяновны на руках. Более того, он *заснул* у нее на руках, и за тортом в магазин бегала Галя.

Оксана Емельяновна и Галя жили в маленьком городе на севере Урала. О таких городах в столицах стараются не думать – как не думают, например, о смерти. Как отгораживаются от дурных новостей: не думаешь – и нет их.

Правда, смерть потом всё равно придет – вопрос только в том, какая. И новости хорошими не станут. И маленький город на севере Урала, спившийся до самого фундамента, – он тоже существует, пусть и никому не интересен.

Оксана Емельяновна вырастила дочь и сына, но потеряла мужа и работу. В город она приезжала редко – для нее Екатеринбург был как Париж для мамы, поняла Нина. Съездить в «Икею» на бесплатном автобусе, пощупать ткани и поругать швы в каком-нибудь магазине, съесть гамбургер в «Макдоналдсе». И купить домой торт, внукам.

– Ты с ума сошла! – возмущалась мама. Тема ума по-прежнему оставалась актуальной. – Как можно взять няню неизвестно откуда, без рекомендаций!

Нина ее не слушала. И Машу тоже. Всё это было неважно – главное, Шур теперь спал ночью и еще днем – дважды по два часа.

Няню решено было оставить, даже когда Шур пошел в детский сад – мама заплатила вступительный взнос, которого хватило бы на скромный автомобиль. Зато Шур потом автоматически попадал в лучшую городскую школу.

Нина давно вернулась на работу, даже в аспирантуре восстановилась. Жизнь выровнялась, стала понятной, приятно предсказуемой.

Правда, мальчика в детском саду не хвалили.

– Вы не собираетесь забрать Сашу в мае, Нина Николаевна? – спросила однажды воспитательница. – Он не играет с ребятами, всё время с книжкой сидит. На прогулке один ходит. В праздниках не участвует.

Слава Богу, подумала Нина, я и сама в этих праздниках не могу участвовать, даже в качестве зрителя. Всё фальшивое, в цирке и то больше правды.

Вслух она, конечно, ничего такого не сказала.

А дома спросила сына:

– Шур, ты выучил стихи для праздника?

– Выучил, – сказал умный мальчик. – Но это очень некрасивые стихи. Их явно не Пушкин писал.

На празднике, куда они всё же явились – еще и бабушка пришла, в шелковом платье, и Оксана Емельяновна, гордая за мальчика, – Шур отказался выходить в центр зала.

– Я здесь прочитаю, сидя, – заявил он. – Не обещаю, что вам это понравится.

И снисходительно отбарабанил четыре строчки, скрестив руки на груди.

Чужие мамы оглядывались на Нину – смотрели кто с сочувствием, кто с осуждением.

Оксана Емельяновна громко аплодировала.

Друзей у мальчика не было.

– Они все тупые, – говорил он про своих одноклассников, а потом и одноклассников.

– Все не могут быть тупыми, – спорила Нина, но Шур усмехался:

– Конечно, могут. Ты просто никогда не училась в нашей школе.

Летом после первого класса Нина решила свозить мальчика в Киев. После того поздравления восьмилетней давности не было никаких вестей.

Отель заказали на улице Коминтерна. Весь отель – несколько комнат на третьем этаже крепкого старинного дома; одну из них и сняла Нина. На стене висела плохая гравюра, вид Андреевского спуска. До квартиры, где зачали Шура, – три минуты неспешным шагом по направлению к вокзалу.

– У тебя что-то связано с этим городом, – заметил Шур. Он сидел в углу комнаты, в кресле. В руках – очередная книжка, Нина боялась посмотреть, какая.

– Ваш мальчик столько читает! – восхищались другие мамы. Как всем нецелованным в смысле культуры людям, ребенок с книжкой был для них символом наивысшей степени школьного развития. Хотя на самом деле это был просто ребенок с книжкой.

Они много гуляли, ходили теми же маршрутами, что и девять тощих лет назад. Владимир всё так же смотрел на Днепр. Андреевский спуск заполнили торговцы с сувенирами – туристов прогоняли сквозь них, как сквозь строй. А отца мальчика встретить не довелось – Нине, конечно, мерещилось повсюду знакомое лицо, бежал по спине горячий страх. Еще подумает, что она специально приехала. Но не случилось. И если бы Нина читала про свою жизнь в книжке, она расстроилась бы в этом месте и погрешила на писателя. А что толку? Жизнь тем и отличается от книжки, что многие сюжеты так и остаются в ней – не востребованные, выцветшие, и пожаловаться некому. И не на кого.

Перед отъездом они отправились в Пирогово, был Медовый Спас. Черные и белые коровы лежали на траве, как шахматные фигуры в проигранной партии. На прилавке высилась гора мертвых пчел.

– Подмор, – объяснил продавец. – На них можно настоечку сделать, лекарство.

Очень грустно было Нине в этой поездке. Она чувствовала себя такой же мертвой, как эти пчелы, – но из нее даже настоечки не сделаешь.

– Мама, – спросил мальчик, – ты тоже думаешь, что каждая душа – христианка?

Продавец подмора дернул плечом. К далеким деревянным мельницам уходили нарядная невеста с женихом, фотографом и почему-то с чемоданом.

В воздухе пахло честным шашлыком.

– Я думаю, каждая душа – язычница, – сказала Нина.

– Да, – сказал мальчик. – Люди поэтому и ставят такие огромные памятники, как Родина-Мать, – они для них как древние языческие идолы.

– Почему тебе это интересно?

Шур улыбнулся:

– А это может быть неинтересно?

В родном городе их ждала наскучавшаяся Оксана Емельяновна. И мама Нины их тоже ждала – ей вдруг захотелось устроить праздник в честь дня рождения мальчика. Такой, чтобы не стыдно было. Катание на лимузине, полеты в аэротрубе, снятый на вечер детский театр. Артисты будут играть для

гостей, разумеется. Торт, фонарики с желаниями – их надо будет поджечь и выпустить в небо.

– И я, в белом плаще с кровавым подбоем, – сказал мальчик. –Отмените это, бабушка. Не сходите с ума.

Он был с ней на «вы», как и полагается обращаться к бабушке хорошо воспитанному украинскому мальчику. Но при этом сторонился. Не просил ни денег, ни дорогих подарков.

– Станный у вас мальчик, – говорили Нине.

Классу к пятому Шур стал заметно хуже учиться, но читал еще больше, чем в началке, – записался в три библиотеки и все карманные деньги тратил на книги. Компьютер, подозревала Нина, он знал постольку-поскольку.

А еще у мальчика появился друг.

– Придут сегодня вместе, – волновалась, рассказывая новость, Оксана Емельяновна. Она с утра жарила-парила, будто к столу ожидаются не два тощих школьника, а десять мужиков с рабочей смены. Нина, впрочем, тоже волновалась. И даже бабушка решила заглянуть по такому случаю.

Наконец удар двух портфелей оземь в прихожей – будто мешки с камнями таскают, ворчала Оксана Емельяновна, эх, школа! И в комнате, на глазах трех женщин, появляется такой же невозмутимый, как всегда, Шур, а с ним мальчик – красивый, и этой красотой неприятный. Бывают такие лица – всё в них гармонично и ладно, но хочется не восхищаться этой красотой, а забыть ее поскорее.

Может, дело было в карих глазах – они отсканировали Нину уверенно, как взрослые. Но она не позволила этой мысли укорениться – это ребенок! В гости пришел!

– Мишка интеллектом не блещет, – аттестовал гостя Шур. – Зато в компьютерах разбирается, папа у него айтишник.

Слово «папа» Шур выделил устным курсивом, от которого у Нины поплыло в голове.

От еды мальчики отказались, Оксана Емельяновна едва не плакала. Бабушка тоже чувствовала себя «необслуженной» – она ехала через весь

город, привезла фрукты, конфеты, и что ей теперь, с нянкой чаи гонять? Шур и Мишка закрылись в детской, оттуда доносились деловитые пощелкивания и утробный вой старого процессора.

Когда оскорбленная бабушка уже почти закрыла за собой дверь, в коридоре появился Шур.

– Бабушка, может, подбросите Мишку до метро? И еще, вы недавно спрашивали, что я хочу на день рожденья. Так вот, мне нужен нормальный комп. А не эти дрова.

Учеба, кажется, наладилась, но теперь сын всё свободное время проводил у компьютера. Ему никто не звонил, на вопросы о Мишке он не отвечал, морщился. Книги использовал только для того, чтобы проявить свое недовольство: когда Оксана Емельяновна или Нина позволяли себе сделать мальчику замечание, он единственным, верным движением – так деревенские косят траву – сшибал книги с полки.

В конце шестого класса Нину вызвали в школу.

На столе у директрисы, похожей на мертвую пчелу, лежали несколько листов под скрепкой. Напротив Нины грызла кожу вокруг ногтей классная руководительница. И еще в кабинете присутствовал педагог по информатике, как он сам себя обозначил.

– Ваш сын, – сказала пчела, – виртуальными средствами оскорбил своего преподавателя.

Нина ахнула, развернулась лицом к информатику.

– Не туда смотрите! – взвизгнула классная. – Он сделал про меня игру, покажите ей, Полина Борисона!

Директриса протянула Нине распечатанные листы. Подробное описание игры. Нужно попасть мячом в сладко улыбающееся лицо классной, явно взятое из какого-то коллективного снимка. Вместо мяча можно использовать помидор, грязную тряпку или тухлое яйцо.

Классная вдруг схватилась за горло, будто сдерживая рвоту – на самом деле, конечно же, плач. «Всю себя отдаю детям», – вдруг некстати вспомнилась Нине неизвестно откуда взятая фраза.

– Я не могу, простите.

Выбежала из кабинета. Молодая хорошенькая женщина.

– Не знаю, что нам с вами делать, – сказала Полина Борисовна. – На первый раз надо простить, конечно. Но Саше придется извиниться перед Ольгой Ивановной. Чем она ему не угодила – уж и не знаю!

Педагог по информатике на прощание похлопал Нину по плечу – как ей показалось, одобрительно:

– Я все-таки поражаюсь, какой он у вас умный!

Нина пришла домой неживая, как будто ее били по лицу грязными тряпками и бросали в нее тухлые яйца – до страшного реальные. А дома ее ждала еще одна новость. Оксана Емельяновна сидела в кухне и плакала.

– Ниночка, ты знаешь, я тебя люблю как дочку. Но я больше не могу. Ты ни при чем, это Шурик. Он стал очень грубым. Он смеется, как я говорю, что делаю. Он... жалуется, что от меня плохо пахнет.

Нина смотрела на эту большую, полную сил женщину и хотела только одного – удержать ее рядом.

– Какая ему нянька, – продолжала Оксана Емельяновна, аккуратно укладывая вещи на дно маленького, будто игрушечного чемодана, – такой жених вырос! Сегодня послал меня на три буквы. Вот я и поеду, домой поеду, Нина. Прости, дочка!

Нина плакала вместе с ней, совала деньги, Оксана Емельяновна страстно отпихивала их, они обнимались – и в конце концов одна уехала, а вторая осталась лбом к окну встречать новую жизнь.

Шур пришел через час.

– Уехала?

– Как ты мог? – крикнула Нина. – Она тебя вырастила!

– Она дура, – спокойно сказал Шур. – Полное отсутствие мозговой активности.

– А что ты в школе вытворяешь? Меня сегодня вызывали к директору!

– Насчет игры, что ли? Ольга Ивановна тоже дура. Идиотка от рождения плюс расстройство психики.

– Зато у тебя психика устойчивая! Почему ты считаешь себя лучше всех, на каком основании? Кто дал тебе право судить людей?

Шур подошел к матери близко, нарушив всякую дистанцию – словно они жили в стране, где так принято.

– Если бы ты знала, как мне осточертело это право, – сказал мальчик. – Я отдал бы всё, чтобы стать таким, как другие.

К девятому классу он опять учился на одни пятерки. Особенно налегал на английский язык. Нина слышала, как во сне Шур разговаривает по-английски – и вспоминала рассказ Куприна про японского шпиона.

А за полгода до окончания школы мальчик объявил, что уходит жить к любимому человеку. Любимым оказался молодой режиссер в белом шарфике – на вид лет сорок. На самом деле тридцать, просто себя не берег.

– Он гений, – объяснил Шур.

– Это преступление, кошмар! Я на него в суд подам!

– Успокойся, мама, конечно же, не подашь. И в школу буду ходить – от Олега добираться быстрее.

С ним было бесполезно спорить. Нина, отчаявшись, написала его отцу в Киев, на старый адрес. Пусть поможет хотя бы советом! Но не было ни совета, ни ответа. Рассказала Маше и маме. Машка сочувствовала, но слегка злорадствовала – ее дети, пусть и не такие умные, зато к мужикам в шестнадцать лет не переезжают. Милана уже давно жила в мебельной столице мира – Милане. Ролан оканчивал архитектурный. Глафира училась в одиннадцатом классе, выиграла областной конкурс бальных танцев.

Мама с виду совсем не переживала, но сразу после разговора вызвала машину и куда-то уехала. А на другой день сын уже был дома.

– Бабушка неглупа, – сообщил он.

– А я?

– А ты моя мама. Тебе можно быть любой.

Нина хотела сказать ему в ответ то же самое, но не смогла. А сын смотрел куда-то в сторону, думал свое. Такой большой мальчик, плечи широкие – рук не хватит обнять.

Бабушка согласилась оплатить учебу в Англии – и сразу после выпускных Шур улетел в Лондон. Провожать его приехал талантливый режиссер – зарёванный, как маленькая девочка. Утирал глаза белым шарфом.

Нина и ее мама ехали из аэропорта домой – водитель, который вез их семнадцать лет назад из роддома, поглядывал в зеркало.

«Неужели я всегда теперь буду чувствовать себя такой одинокой?» – думала Нина.

А мама вдруг обняла ее и прижала к себе, как будто хотела отпечататься в ней навсегда.

В Кембридже Шур освоился сразу, ему дали прозвище «Русский гений». Маша, услышав об этом от гордой Нины, расстроилась. Она теперь была увлечена сразу и православием, и эзотерикой всех сортов. Сразу после крещенского купания звала к себе астролога, а после исповеди отправлялась к хиромантке. Она не видела в этом ничего странного и верила во всеобщую неслучайность. А Нина всё чаще думала о том, что вокруг – сплошная случайность. Зачем она, ее жизнь?

В конце мая, возвращаясь с работы через парк, Нина встретила врача Ларису Лавровну – она постарела, но была вполне узнаваема.

– А, помню вас, мамочка! Как мальчик?

– Студент, учится в Кембридже.

– Ну, молодец, мамочка! Я же вам говорила – это будет очень умный мальчик!

На громкий голос Ларисы Лавровны досадливо обернулась пара на скамейке – Нина глянула на них и обомлела. Ее любимый из Киева сидел в двух шагах и вытирал юной девушке уголки глаз – чистил их, как будто кошке. Нину он не узнал, и она, кивнув врачу, пошла прочь.

В песочнице сидел сосредоточенный малыш и ковырял песок лопаткой.

И целое лето, да что там – вся жизнь была впереди, как нетронутый торт в коробке.

ПŘÍLOHA Č.2: ORIGINAL POVÍDKY HORSKÝ ŠTÍT

Горный Щит

Моей маме

– Оля, а почему ты сегодня в очках?

– Я без них только сплю, да и то не всегда.

– Прости, никогда не помню, кто в очках, кто – нет.

И бороды не помню. Вот у Ленина была борода, как считаешь?

Ольга вытащила десятирублевую купюру из кошелька, показала Татьяне:

– Была. И борода, и усы. Как это можно не помнить?

– Ну, извини! Правда, не помню. А очки у него были?..

Автобус дернулся на повороте, по стеклам хлестнуло жесткой, как банный веник, августовской листвой. Юбки прилипали к ногам и к дерматиновым сиденьям, ехать было еще далеко. Вторчермет. Титова, Селькоровская – раньше здесь жили родители мужа. Лерочка говорила – «Селькорóвская», как будто в честь коровы. Татьяна не разубеждала дочку: объяснить ребенку, кто такие сельские корреспонденты и зачем им посвятили целую улицу, да еще такую длинную, у нее всё равно не получилось бы. Пусть лучше будут коровы – они понятные. И ошибку на письме не сделает.

Надо же, у Ольги колготки драные! Стрела – во всю ногу.

Ольга прикрыла стрелу сумкой.

– Ты лучше скажи, серьезно настроена? Потому что Алка тоже интересовалась, и Надежда...

– Ну Оля, вот зачем ты? Я же тебе сказала: мне лишь бы печка была, огородик. Пересидим с ребятами дурное время... Сразу же куплю, если там всё в порядке.

Ольга поправила очки на лице – как холст на стене.

Татьяна не волновалась, что обманут, знала – дом сам ей всё расскажет. Когда она приехала в Свердловск учиться, с первых же дней начала примерять к себе множество разных домов и квартир – и научилась их слышать, понимать, разбирать их истории, как шкафы по полочкам.

Вот, например, нелюбимые дома – всегда печальные, но при этом еще и мстительные, как гарпии. В самый важный момент, да при чужих людях, вдруг распахивают дверцы, а оттуда сыплется личная жизнь. Или еще: берешься за дверную ручку, и она вдруг оказывается у тебя в руке, отдельно от двери. Хозяин не любит свой дом – и дом грустит, плачет, эти пятна от слез – на обоях, на потолке. А если дом счастлив – тогда в нем всегда свет, даже если окна выходят на север. И цветы растут во все стороны, и кот спит в уютном кресле. В нелюбимых домах цветы вянут, а коты прячутся по углам, как мыши.

Татьяна еще на абитуре поняла, что никогда не сможет жить в общежитии, на виду у шести человек, – и сняла комнату в доме на Радищева, рядом с Центральным рынком. Частный сектор, удобства во дворе. В дверном проеме висела занавеска, сделанная из разрезанных открыток: Татьяна пропускала сквозь пальцы картонные кусочки и даже разбирала какие-то буквы – но слова из них никогда не складывались.

Желтые окна свердловских домов нравились Татьяне больше звезд, к тому же звезд всё равно видно не было. Окна мигали, переговаривались, сообщали Татьяне главное: однажды у нее обязательно будет свой дом! И это она лениво выключит свет в кухне и перейдет в спальню, она, Татьяна, а не с трудом различимая тетенька из углового дома на Куйбышева-Белинского. Не очень понятно было, откуда возьмется Татьянин дом – этого не объясняли ни окна, ни звезды. Она спала на старом топчане в тени картонной занавески, вечерами гуляла по улицам и мечтала. Вот здесь будет зеркало. А сюда надо повесить ту люстру, что сияет на третьем этаже ее любимого дома на улице Воеводина. Ах, Воеводин! Мастер по ремонту локомотивов и вагонов, а также, само собой, революционер и герой, мог ли он знать, что в честь него назовут

эту чудесную улицу? За окнами – Плотинка. Подъезды, у которых действительно хотелось размышлять, а не грызть, к примеру, семечки. Под высоким потолком – щедрая люстра, висюльки овальные и прозрачные, как виноградины. Наверное, Воеводину было бы приятно.

Училась Татьяна блестяще – в этом смысле университет ничем не отличался от школы. Мама полагала, что в мире есть всего лишь две оценки – пять и два. Так что у Татьяны не было выбора, кроме как стать отличницей. «Круглой», – спокойным голосом уточняла мать, хотя это уточнение раздражало – представлялся блин с косичками, с глупой ухмылкой. На фотокарточках детского времени Татьяна закусывает щеки изнутри, чтобы казаться тоньше и незаметнее. А еще она писала мелким почерком – к счастью, разборчивым, и грызла хвосты собственных косичек, и не любила петь в хоре, хотя у нее, к несчастью, был голос.

Танечка не была счастлива в детстве, над ней постоянно что-то будто бы нависало – как просевшая палатка или декорация, которую устанавливали на скорую руку. У ее мамы тоже не было счастливого детства – но тогда вообще такой моды не было: никто не говорил, что дети должны быть счастливы! Жили както – и на том спасибо.

Мама часто повторяла, что смысл жизни – в труде. То же самое, немного другими словами, говорили по радио и в школе. Но палатка всё равно провисала, и декорация готова была обрушиться при первом же чихе. Хотелось быть счастливой без всяких условий, но этого никто не обещал – особенно детям.

Трудились в ее семье много. Даже фамилия Рудневы напоминала Трудневых, а те, в свою очередь, могли бы чисто по созвучию походить на Трутневых, но это уже было бы не про Марию Петровну и Степана Макаровича. После смены на заводе, у станка и в столовой, родители спешили домой, где начиналось второе отделение – на огороде. С ближними соседями, укрытыми за невысоким забором Клебановыми, у Петровны и Макаровича шла вечная борьба, кто кого переработает. Клебановы были серьезными соперниками:

вставали до петухов, ложились позднее полуночников, еще и старик у них был крепкий, в одиночку окучил как-то всю картошку.

За окном летел неказистый, но милый уральский пейзаж – шеренга берез и горизонт с линией волнистых, низких гор (так подчеркивают определение при синтаксическом разборе).

– Подъезжаем, – оживилась Ольга. Народ вставал с мест, хотя автобус еще мчался – будто боялись, что не успеют выйти. Татьяна заметила табличку: «Горный Щит». В конце года читала со своими последними учениками Бажова. «Деревню-то Горный Щит нарочно строили, чтоб дорога без опаски была». Кто бы мог подумать, что в середине лета позвонит Ольга и скажет, что ее деревенские соседи срочно продают малуху в Щите?

Ольга тоже встала с места и теперь махала юбкой, как веером. От нее пахло, как от теста для блинов, которое только что завели. Автобус накренился, дернулся и вдруг сделал крутой поворот – люди повалились друг на друга, кто с визгом, кто с матом. Ольга устояла и даже промолчала, только очки сверкнули оскорбленно.

Подруги вышли на главной площади Щита – здесь было всё в точности как на любой другой площади большого уральского поселка. Магазин по кличке «Стекляшка», названный так не то за стеклянные витрины, не то за вожаделенные напитки, разлитые в стеклянную же тару. Рядом – заброшенный, никому не нужный храм, а напротив автобусной остановки – школа. Татьяна сможет здесь работать, а Лерочка – доучится, ей остался всего год. Митя, если не поступит, пойдет вести труд у мальчиков. Счастье – в труде. Пересидим, прокормимся. Лихие времена не могут длиться вечно. Или могут?

– ...Храм, между прочим, построен по проекту Малахова, – Ольга уже довольно долго, судя по всему, рассказывала, но Татьяна ее не слушала, осознав вот только этот факт, про Малахова. В Екатеринбурге знаменитый уральский архитектор построил себе дом на краю города, а сейчас край города стал центром.

Главная улица в Щите названа в честь Ленина с усами и бородой – по ней и шли Ольга с Татьяной, то вниз, то в горку. Слева блестела речка, процветшая, как полагается в августе, целыми островками. От каждого дома к реке спускался длинный, как трамплин, огород, по периметру окруженный досками.

– А почему деревня называется Горный Щит? – спросила Татьяна. – Здесь же нет гор.

Ольга задумалась.

– Горы есть. Уральские называются. Ты их просто не заметила – они у нас невысокие.

У Ольги уже лет десять был дом в Горном Щите – остался в наследство от бабки мужа. На той же улице, но по правой стороне хозяева затеяли строительство большого дома, а пол-участка с малухой решили продать. Ольга сразу поняла, кому больше всех в Свердловске нужны изба с огородом в поселке Горный Щит – конечно, Татьяне. Упоминание Алки и Надежды – это так, риторический прием. Изба должна достаться Татьяне: в школе платили гроши, а муж пахал без зарплаты уже год, как, впрочем, и вся страна. Татьяна бралась за любую работу, даже на рынке пыталась торговать, хотя какая из нее торговка? В первый же день выдернули из рук майки, которые дали на реализацию знакомые Алкиных знакомых. Майки – черный трикотаж, золотое напыление. Как надгробные плиты у цыган. Татьяне пришлось выплачивать из своих, просто с кровью выдирала из семьи эти деньги. А ведь она была самая способная из них, профессорша с кафедры стилистики не зря говорила: Татьяна, вам нужно идти в науку, а в школу пусть идет Ольга Нелюбина. Ольга не обижалась на профессоршу, ей не хотелось ни в школу, ни в науку. Она приехала в Свердловск из Бузулука, вышла замуж в конце второго курса – местный парень, математик. Родили двух дочек, Ольга репетиторствовала дома, но без особых стараний. До диплома не дотянула. Татьяна – та дотянула и, как все, по распределению отработывала в сельской школе. Вела там не только рус. яз. и лит-ру, как писали школьники в дневниках, но и немецкий, и даже музыку. Музыкальную школу Татьяна тоже закончила на отлично – благодаря маме, которая свято верила не только в счастье труда, но и в то, что

девочка должна играть на пианино, а мальчик – на скрипке. Через год Татьяна вернулась в Свердловск и пошла работать в самую обыкновенную, можно даже сказать захудалую школку на ВИЗе. Опять снимала угол – на Февральской революции, в полуподвале.

Литературу она всегда объясняла при помощи языка – не только русского. И не всегда именно ту литературу, которая была в программе. «Вы только не читайте сейчас “Анну Каренину”, подождите лет до тридцати!» – говорила Татьяна ученикам. Разумеется, на другой день все сидели, уткнувшись в «Анну». В самой фамилии Вронского, объясняла Татьяна, есть что-то неправильное, фальшивое – *wrong*.

Русский же был ее главный, любимый предмет – но и его она вела не по правилам. Причастия прошедшего времени, рассказывала Татьяна детям, вшивые. У отличников рты баранкой: как вшивые? А вы послушайте: приходиВШИЙ, забраВШИЙ. И правда. Вшивые! А деепричастия какие? О, это выскочки и зазнайки, всегда якают: убираЯ, обучаЯ! И в прошедшем времени тоже есть вшивые: задумавшись, сделавши, не подумавши.

Для самых глухих к языку были у Татьяны совсем уж странные секреты и советы, уберегшие, между прочим, не одного детинушку от двойки в восьмом классе. Один из таких секретов – помнить про Вову. Вова скрывался в середине длинных слов, вроде «предчувстВОВАВшая» или «долженствОВАТЬ». Нашел Вову – пиши и не беспокойся, что сделаешь ошибку.

В рекреации, как называли школкин холл, стоял маленький, точно гном, гипсовый Пушкин – проходя мимо, Татьяна всякий раз гладила его по белым холодным волосам. Не грусти, брат Пушкин!

– Зачем вы его гладите? – спросил родитель девочки Эли из пятого «в».

– Мне кажется, ему здесь холодно. И одиноко.

Родитель впечатлился, потом – влюбился. Дальше случилась неприятная для всех история с разводом, девочку Элю перевели в другую школу, а Татьяне вкатили строгий выговор с занесением в личное дело. После чего она вышла замуж, потому что тоже влюбилась – и родитель девочки Эли стал ее мужем, а также родителем Мити и Лерочки. Сутулый умный Митя и

Лерочка, о которой учителя честно говорили, что она звезд с неба не хватает. Разве что в английском.

– А зачем вообще хватать звезды? – смеялась Татьяна. – Пусть остаются на небе.

Элю она упорно привечала, звала в дом – теперь он был у нее, пусть и не такой, о каком мечтала, зато свой, точнее, конечно же, – мужа. Она покупала ей подарки, объясняла про Вову в середине слова, но Эля так никогда и не простила свою учительницу – раньше самую из всех любимую. Она ее так любила! Феей считала и даже не верила долгое время, что Татьяна Степановна, как все, ходит в туалет – пока не встретила ее однажды на выходе из кабинки. На двери была намалевана красная буква Ж, похожая на растрепанный веник.

– ...Вот он, смотри! – Ольга не утерпела, издали показала Татьяне дом. Он стоял на углу и вид имел неказистый. Бревенчатая избушка поставлена, как часто на Урале, на голую землю, на четыре камня. Два окна смотрят на скат и не видную из-за него речку, еще одно – на улицу Ленина-с-бородой. Палисадник окружен забором – как будто лыжи составлены одна к другой. Замшелая шиферная крыша, дряхлые ворота.

Дом угрюмо молчал, не спешил откровенничать с Татьяной. Ему было что скрывать, как, впрочем, и двухкомнатной квартире в Свердловске, куда муж привел ее жить двадцать лет назад. О, то была особенная квартира – злая, разобиженная, несчастная.

Поначалу Татьяна всерьез решила, что квартира ее ненавидит: и полки на голову падали, и поскользнулась на ровном месте, и вещи пропадали, нужные книги и учебники – вдруг просто исчезали и далеко не всегда появлялись снова.

Мама, Мария Петровна, ставшая к старости верующей, советовала освятить квартиру, но в то же время совсем не по-христиански размышляла:

– А может, сделано здесь на тебя, Таня? Как ни крути, отца ты из семьи увела.

Мама не приняла зятя, она даже внуков любила не так, как могла бы. Татьяну это не печалило – ей сполна хватило маминого внимания, чтобы

желать такого своим детям. А квартира боролась с ней целый год – и однажды, когда в очередной раз прорвало трубу в ванной, именно в тот день, когда ждали гостей, Татьяна решилась на серьезный разговор.

Выглядело это, конечно, нелепо: беременная Татьяна стоит в коридоре и гладит рукой стену:

– Ну что ты, в самом деле? Почему ты меня не любишь? Тебя обижали, я знаю. Не заботились. Запустили. Теперь всё будет по-другому. Я сама – совсем другая. Хочешь ремонт? В комнатах сделаем побелку и накат. Серебристый. Или золотистый? Какой хочешь?

Квартира призадумалась. Помолчала пару дней. А потом решила поверить хозяйке – и не пожалела. Татьяна с нежностью думала о своем городском жилище – никогда не скупилась на то, чтобы порадовать квартиру подарком. Ну и ремонт, конечно, сделали с тех пор не один. Беленые стены с накато́м, модным в семидесятые, опять оклеили обоями, да и те обои – уже в прошлом. На заводе мужу обещали четырехкомнатную, но как-то слишком уж долго обещали – поэтому Татьяна затеяла еще один ремонт. Всё делала, как всегда, сама – потому что умела всё, спасибо маме.

А потом в их чистенькую, добрую, свежую квартирку, как и во все другие дома страны, пришло дурное время. О четырех комнатах и думать теперь не следовало – платили бы зарплату. Так ведь не платили!

Сколько всего случилось за каких-то полтора года! Как это уместилось в такой ничтожный промежуток времени – Татьяна так и не смогла понять. Вполне приличная, по советским понятиям, бедность стала нищетой. Муж превратился в истерика, нужно было ему помогать, причем срочно, а не ждать от него помощи. То же самое происходило у подруг – Алка однажды с горечью сказала: я в своей семье – мужчина. Я работаю, я учу с детьми уроки, я добываю продукты.

Татьяна долго не хотела бросать школку, но потом ей пришлось выбрать – свои дети или чужие. Решил всё случай. Мама договорилась со своей знакомой – Фарида работала директором продуктового магазина, и Татьяна

время от времени получала с черного хода пару банок сайры, курицу или еще что. В тот день ей достались и курица, и яйца, никого не учившие, но дефицитные. Жила Фариды на Уралмаше, этот район был для Татьяны словно бы еще одним, отдельным городом. Она в нем честно ничего не понимала, терялась и блуждала, как в потемках, даже ясным днем. Вот и теперь – вышла из магазина Фариды, нагруженная, и не сразу поняла, куда идти. Бродила по уралмашевским дворам, опускала глаза: навстречу попадались крепкие ребята, только и ждавшие, чтобы сцепиться с кем-то – для начала взглядом. Они так странно ходили – заметно раскачивались при ходьбе, как моряки в кино.

Наконец вышла к трамвайной остановке. Трамваи почему-то не ходили. Татьяна дошла до вокзала, возненавидев по дороге и курицу, и яйца – плевать, кто из них был первым. Чтобы остыть, успокоиться, вспоминала зимнюю картинку – маленькая Лерочка прикладывает теплые пальчики к замерзшему стеклу. Вначале делает следы подушечек, а потом – всю остальную лапу, ребром ладонки. Получался правдоподобный отпечаток на трамвайном стекле – через этот след отлично было видно, какая черная зимою ночь в Свердловске.

Что будет дальше, непонятно. Чем кормить детей, неизвестно – еще и Фариды сказала больше не приезжать. Нет, надо искать дом – чтобы печка, огорожок. Соседка, Любовь Ивановна из консерватории, вон, уже буржуйку купила. Если рубленый будет, бревенчатый, то с печкой не пропадешь. Пересидеть дурное время...

Прокормиться от земли.

Ольга постучала в гнилую калитку уверенно и громко, но открыли им не сразу. Хозяин – с печатью сидельца на лице и с вытатуированными перстнями на пальцах – всё делал подчеркнуто неторопливо. Заросший травой дворик, очерченный навесом, понравился сразу. А вот дом молчал так, словно ему зажали рот. Татьяна почувствовала, что начинает громко сопеть и вздыхать, как бывает, если человек ей неприятен, но слова – под запретом. У хозяйки глаза металась по лицу, как тараканы по грязной кухне. Кроме них при разговоре присутствовала древняя старуха, безмолвная, как индейский вождь, и

белобрысый мальчишка лет двенадцати, которого Татьяна решила спросить о чем-нибудь безобидном. И не придумала ничего лучше, чем узнать имя.

– Вова, – шепотом ответил мальчик и тут же исчез с крытого двора. «Вова из середины слова!» – подумала Татьяна и перестала вздыхать. Что, в самом деле, как маленькая? Люди бывают разные. Дома продают не каждый день. За такие деньги их вообще не продают!

Ольга давно вела переговоры, хозяйка с глазами-тараканами возражала, но без особой страсти, а старуха тоскливо смотрела на забор. Морщины на ее лице были глубокие, как истинное горе. Сиделец в разговоре не участвовал, но слушал женщин внимательно и пару раз цыкнул языком. Что это значило – неясно.

Дом отдавали задешево – потому что дед помер, а бабка вот-вот помрет, и нужно срочно делить наследство. Смерть старухи обсуждалась открыто и деловито – присутствием ее никто не смущался. Малуху и треть (не половину, как говорили раньше) огорода уступают Татьяне, а на оставшейся территории построят *нормальный*, как выразилась хозяйка, дом.

– Забор вот здесь поставим, – показала хозяйка, когда они вышли на огород. Татьяна проследила за ее рукой – и почувствовала эту линию на собственной спине, будто кто-то провел пальцем вдоль позвоночника.

Ольга бубнила недовольно: земля у вас серенькая, вот у нас, на той стороне, чернозем. Хотела выгадать еще какую-то скидку для нищей подруги, но Татьяна не чувствовала благодарности. Ее удивило молчание дома и эта несчастная старуха, что молчала с ним в унисон... Татьяна и сама не понимала – хочет ли теперь его покупать? Хотя глупость какая, конечно, хочет! И этот Вова, с его белой головенкой, с его шепотом – тоже каким-то белым, неслышным – хороший ведь знак! Белый шум, Горный Щит – всё складывается удачно. Всё будет хорошо потому что слишком уж долго всё было плохо!

Они договорились, Ольга и хозяйка с глазами-тараканами, а прочие изображали, что им будто бы всё равно – хотя внутри ликовали и те, и другие. Хозяева знали, что малуха не стоит даже таких денег, каких они просили, а

Татьяна поверить не могла, что у нее теперь есть свой кусок земли. Да что там – кусок Земли! Можно выстоять. Картошка, верный друг, не даст пропасть.

– Спасибо тебе, Оля! Я всегда буду теперь помнить, что ты – в очках.
Одно только смущало Татьяну – дом так и не сказал ей ни слова.

На следующий же день, как были подписаны документы, Татьяна повезла детей знакомиться.

– Вот наша избушка.

– Фу! – честно сказала Лерочка. – Какая-то старая развалюха. Я думала, будет дом, как у Полинки в Верхней Сысерти. А это какой-то Горный *shit*.

Дочку учили английскому, брали уроки у молодой выпускницы иняза – она заставляла Лерочку смотреть кинофильмы *в оригинале*.

Татьяна незаметно погладила бревенчатый бок дома – извинилась за Лерочкину грубость. Митя был умнее, тактичнее:

– Дом как дом. Пойдем, мам, покажешь, что нужно делать.

«Делать» – отныне это было главное слово в жизни Татьяны. Наконец родители могли быть довольны своей дочкой – она работала в Горном Щите так, что им не было стыдно за нее на том свете. Где они, возможно, всё так же соревнуются с ближайшими соседями.

Той осенью, когда купили дом, Татьяна устроилась репетитором к цыганской девочке. Всё было предельно серьезно: коттедж из красного кирпича на улице Шекспира, мужчины, не снимавшие норковых шапок даже дома, золоченые люстры лучше оперных. Здесь торговали шубами – они лежали прямо на полу, как дань, мягкая рухлядь, ясак, оторванный от сердца. В доме было непостижимое количество женщин – и у каждой имелась собственная комната, отделенная от общей, зало, цветными шторами. Посреди зало стоял видеоманитофон, с шумом перематывающий пленку, – смотрели цыгане только индийское кино.

Татьянина ученица – бровастая девочка Зарина – училась плохо, у нее не было ни способностей, ни желания. Цыгане часто отдают детей только в начальную школу – читать-писать научат, и хватит с них. Но Татьяна работой

дорожила – платили щедро, к праздникам давали с собой банку икры или шмат осетрины в оберточной бумаге. Сделав уроки с Зариной (точнее, за Зарину – этого, как вскоре выяснилось, от нее и ждали), Татьяна прямо от цыган уезжала к Южной подстанции. Там пересаживалась на 110-й автобус – и он вёз ее привычной дорогой в деревню.

Дом в Щите был по-прежнему молчалив, проговорился лишь однажды – да так неожиданно и страшно, что Татьяна не сразу поняла, о чем речь. В один из первых дней после того, как хозяева съехали во времянку, Татьяна обнаружила в сенях картонную коробку с пачкой паспортов. Самые разные паспорта – действующие, с пропиской в Свердловской области.

– Ворованные? – испуганно переспросила Татьяна у дома, но он не ответил. Тогда Татьяна отнесла коробку бывшим хозяевам – по дороге придерживала картонную крышку пальцем, будто опасаясь, что паспорта вырвутся оттуда, как птицы. Потом, конечно, ругала себя – надо было, наверное, заявить в милицию, но о милиции в девяностые годы говорили примерно в тех же выражениях, что и о бандитах.

Вот так всё и шло у них. Дом угрюмо молчал, а Татьяна – работала. Муж сразу объяснил ей, что он городской человек, что на жизнь в деревне у него аллергия. «Может, приеду как-нибудь летом», – милостиво обещал он. Лерочка – та была с лентой, которая становилась год от года всё объемнее и шире – распространялась не только на поступки, даже на чувства, движения души. Татьяна порой удивлялась: как она, с ее педагогическим чутьем, зевнула такую напасть?.. Ну да бог с ними, Лерочкой и ее папой, Татьяна была тогда в своих лучших годах – и готова была радостно угробить их во имя семьи. Помогал ей только Митя – он делал всё без восторга, но и не бежал никакой работы.

Начали с туалета. Хозяева, бог им судья, оставили после себя шаткий переполненный сортир и зловонную кучу вокруг дыры. Сортир снесли, землю разровняли, сверху Татьяна посадила цветы. Место для нового туалета отвели рядом с забором – Митя взял лопату, крикнул:

– Глубоко копать?

– Пока не закопаешься, – ответила Татьяна и тут же испугалась: что это она такое сказала.

– Долго жить собираешься, мама, – сказал Митя.

Наняли мужика, тот построил аккуратную будку – внутри Татьяна покрасила пол, на возвышение с отверстием пристроила круг от городского унитаза, выше оклеила стены из горбыля обоями, которые остались от ремонта Лерочкиной комнаты. Татьяна гордилась этим туалетом больше, чем любой из своих школьных программ.

Соседский Вова мелькал то и дело близ забора, разглядывал, что поделявают на огороде новые хозяева. Заводить разговор не пытался, в отличие от Санчика из дома напротив. Этот мальчик очень нравился Татьяне, а его интересовал, конечно, Митя: дружить со взрослым, да еще городским парнем – мечта! Годами Санчик ровесник Вова, но был приветлив и общителен. Вова, тот даже для приветствия с трудом собирал силы. А Санчик являлся запросто:

– Тетя Таня, я у вас травы для кур возьму – у нас такой нет. – И топал, деловитый, с ведерком к зарослям мокрицы. Конечно, у них нет такой травы – сорной! Татьяна заглянула как-то – да у них огород был чище, чем изба, которую оставили ей жильцы. Она вывезла отсюда столько грязи! Печь, к примеру, была копченой, как старый котелок, – а теперь стала свежей, беленькой. Татьяна даже нарисовала на ней двух ярких петухов – Санчик «искусство» одобрил.

Она сменила рамы, построила новые ворота – «имени Зарины», потому что девчонка окончила четверть на четыре и пять, и благодарные цыгане отвалили «училке» щедрую премию. Пол в доме был выкрашен свежей краской цвета кабачковой икры – магазинной, из банки. Такой, что снимаешь крышку, а на ней, изнутри, – будто бы ржавчина. Митя подогнал друзей, нанял экскаватор и кран – и появился погреб, сделанный по всем правилам. Окна приобрели наличники, и дом стал смотреть веселее. Он постепенно оттаивал, собирался с духом, чтобы заговорить, – но в последнюю минуту каменел и молчал упрямо, как двоечник на экзамене.

А потом началось Это.

Наверное, прописная буква здесь не к месту – но в мыслях Татьяна всегда видела Это написанным через огромное «э оборотное». Длинный, раздвоенный язык – почти жало.

Она приехала в Щит с ночевкой, был, как с утра твердили по радио, день взятия Бастилии. Комары летали по одному, да и слепни вели себя почти прилично – не наседали, лишь изредка тарактели за спиной, как маленькие вертолеты. Татьяна предвкушала неспешный вечер работы – а потом она сядет в доме с книжкой, если останутся силы. И завтра, как подарок, – еще целый день счастливого труда. Приедет Митя с подружкой-однокурсницей – он легко поступил в Горный и сразу же начал встречаться с девочкой. Приятная такая, правда, из Алапаевска, и Лерочка на нее фыркает. Но это мелочи. Девочка славная, и зовут хорошо – Анфиса.

Остывая от духоты автобуса, Татьяна налила себе воды в кружку, списанную из городской жизни за треснувший бок. «Я просто латифундистка, помещица», – думала Татьяна. Она шла между грядками и, с гордостью поглядывая на свежую будку туалета, отпивала воду из кружки – вкусная! Потом «помещица» что-то заметила боковым зрением – именно так она замечала, как списывают на контрольных: сознательно скрытое движение привлекает больше внимания, чем обычное, бесхитростное. Здесь не было движения, здесь просто что-то было не так. Дверца приоткрыта. Татьяна подошла ближе, кружка выпала у нее из рук и, не разбившись, укатилась куда-то в морковь.

Обои, домашние и родные – золотистые загогулины на розовом фоне, – были содраны со стен и торчали из дыры туалета, будто какой-то страшный, нелепый букет.

Татьяна вошла в будку и зачем-то закрылась изнутри на задвижку. Сквозь щели в досках проникало не много света, и на душе вдруг стало темно и пусто. Татьяна потянула обойную полосу на себя, потом опомнилась, вылетела из туалета и, прижавшись спиной к молчаливому дому, заплакала.

Соседи ничего не слышали и не видели. Бывшие хозяева с утра до вечера разыскивали в городе материалы для строительства, Татьяна их давно не встречала. Во времянке жили только старуха с белоголовым Вовой. Санчик

из дома напротив тоже ничего не знал – он целыми днями пропадал на речке. Ольга, к которой Татьяна побежала сразу же, еще не перестав плакать, обошла всех соседей, но всё без толку.

И дом – молчал. Молчал упрямо, как разобидевшийся подросток. Татьяна уехала тем вечером в город, оставаться в Щите ей было страшно. Наутро сюда прибыли Митя и Анфиса – девушка загорала, заклеив нос листком сирени, а Митя убирал «букет» из туалета. Татьяна вернулась к обеду – и оклеила будку заново. Правда, обои были похуже. Клеила и думала: чего ей ожидать в следующий раз?

Вот так Это и началось, а безмятежные, счастливые визиты в Горный Щит, напротив, закончились. Теперь Татьяна всякий раз группировалась перед поездкой, собирала силы и задерживала дыхание: примерно с такими чувствами мама хулигана стоит перед дверью в класс, где идет родительское собрание.

Однажды неизвестный пакостник протащил шланг от летнего водопровода (особое Татьянино достижение) до погреба и открыл кран – до отказа. Хорошо, что в этот день Ольга решила проведать подругу – и закрыла воду, которая с шумом хлестала в пустую, по счастью, глубокую яму погреба. По деревенским меркам это была просто безжалостная месть. Вендеттища!

– За что? – спрашивала Татьяна у дома. – Что я делаю не так?

Но дом с ней не разговаривал, а Это всё продолжалось, причем пакостники явно входили во вкус. Любимую Татьянину сирень, огромный, торжественный, по весне совершенно врубелевский куст, созвучно этому сравнению однажды ночью вырубил. Точнее, изуродовали. Ветви лежали на грядках, цветы долго не умирали, хотя пахли уже не как живые.

Яблоня, которую Татьяна посадила в саду в первый год, дала наконец яблочки. Татьяна была счастлива – сразу решила, что не будет их рвать, пусть повисят на ветках, порадуют. Не провисели и трех дней – в очередной приезд Татьяну ждали голые ветви, а яблоки валялись во дворе раздавленные, со следами ребристой подошвы.

Митя рвался выследить пакостников, подкараулить – но Татьяна ему не разрешила. Еще чего! У нее всего один сын. Анфиса в этом вопросе поддерживала Татьяну: загорать с листком на носу ей наскучило, к тому же она убедила Митю пойти охранником в новый коммерческий банк на улице Гагарина. Муж вообще не желал слышать про дерёвню, а Лерочка предлагала «продать нафиг этот дом – и купить шубу». Кому – можно было не пояснять.

И всё же Татьяна не сдавалась. Да, она приезжала в Щит реже, чем поначалу. Да, ей было всякий раз страшно открывать калитку и ступать во двор. Она одинаково боялась и увидеть новое Это, и поймать пакостника на месте – главным образом, узнать его.

Кто это был? Старуха, чьей смерти с нетерпением – как премии! – ждала целая семья? Застенчивый Вова с белым чубчиком? Санчик? Его мама? Или, может, бывший хозяин с его татуировками и краденными паспортами?

Татьяна боялась, но не хотела расставаться с этим домом. За четыре года сюда было вколочено столько труда, ее и Митино, столько денег, столько надежд на лучшую жизнь! Впрочем, жизнь и без Горного Щита становилась получше. Муж нашел работу, его взял к себе в контору бывший коллега. Платили вначале вещами, это называлось «бартер», но потом появились и деньги. Лерочке купили вожделенную шубу и капор из енота. Обновки были к лицу студентке – пришлось разориться на репетиторов, зато дочь поступила с первой же попытки на романо-германское отделение, которое только что открыли. Выбрала итальянский язык. И вот теперь оканчивала уже третий курс.

– Я здесь жить не собираюсь, – сказала недавно Лерочка. – Найду мужа в Италии, и чао!

Представить дочку в Горном Щите было крайне сложно – она в любую погоду носила узкие юбки и высокие каблуки. Муж, укрепившись в звании добытчика, потешался над сельхоздостижениями жены – горсткой первой клубники, бесценным огурчиком, вечными братьями укропом и петрушкой, пучки которых Татьяна всучивала каждому гостю, все-таки доехавшему до ее дома.

Жизнь шла, и Это продолжалось, хотя иногда таинственный подлец стихал на несколько недель. Зимой он вообще не показывал носу, но как только

Татьяна открывала новый сезон – тут же открывал следом свой. Топтал грядки, швырял навоз по двору, сдирали обои со стен туалета – чувствовалось, что он повторяется, выдыхается.

– Ты так говоришь о нем, как будто жалеешь! – возмутилась Ольга. Она втайне от подруги устроила как-то ночное дежурство во время Татьянинного отсутствия. Не спала всю ночь, но пакостник так и не явился. А жаль – Ольга принесла с собой топор для устрашения и оставила его у Татьяны в голбце, на всякий случай. Там лежал, оставшись от прежних хозяев, оживший и разобранный по предметам словарь народных говоров – пестерь, ребристый деревянный рубель, техло, камышовые маты, драные крошны и древняя пайва, в которой уже не принести домой не то что Машу с пирогами, но даже грибов для жарёхи. Сплошное ремьё – хозяева выбросить поленились, а Татьяна оставила из вечной своей нерешительности. Она тяжело расставалась что с людьми, что с предметами.

Татьяна вернулась наутро, решила остаться до субботы – решилась, точнее. Ночью ее разбудил стук: в окна – казалось, во все разом – били камешки. Кто-то орал истошным голосом, она боялась выглянуть. Сползла с кровати, нашла топор, обняла его, как собаку, и думала, что делать, если они полезут сразу во все окна. За дверь не боялась – там был кованый крюк, вдетый в массивную петлю.

Сидела так почти час, пока Это не прекратилось.

– Оно никогда не прекратится, – сказал тогда Дом, и Татьяна выронила топор, и он упал на пол с тяжелым тупым звуком – хорошо хоть не на ногу. – Мне больно, между прочим! – возмутился Дом.

– Почему ты раньше со мной не говорил? Я столько для тебя сделала, другой постыдился бы!

– Не говорил, потому что надеялся – ты и так догадаешься. Разве легко такое сказать?

Он скрипнул половицей, как будто вздохнул и собрался с силами.

– Тебе здесь не место.

– Почему это?

– Потому.

– Это не ответ. Скажи, кто меня так не любит? Кто пакостит?

– Не скажу, но объяснить кое-что считаю долгом. Ты помнишь, как деревня зовется?

– Конечно. Горный Щит.

– Щит – орудие защиты. Тот, кто Это делает, защищает свой дом – и выгоняет чужих.

– Я не чужая! – возмутилась Татьяна. – Я честно купила и тебя, и огород! Ты что, сомневаешься?

– Не я, – рассердился Дом. – Тот, кто Это делает, не мыслит документами.

– А как он мыслит? – спросила Татьяна.

– Никак.

– И снова – не ответ!

Дом замолчал.

– Эй, – позвала Татьяна, но с ней больше никто не разговаривал.

На другой день она собралась уехать в город пораньше, но опоздала на автобус и вернулась.

В доме кто-то был – Татьяна шла на цыпочках в комнату и слышала, как там шоркают тряпкой, будто кто-то изо всех сил оттирает грязь с пола. Но, конечно, гость не оттирал грязь – он возил помойной тряпкой по чистенькой беленой печке, размазывая нарисованных петушков, как размазывал бы живых ногою по полу.

Татьяна увидела гостя – и тут же всё поняла.

– Наконец-то, – пробурчал дом на прощанье. – А вообще, ты мне нравилась! Встретиться бы нам по-раньше... Эх!

И хлопнул форточкой, будто закашлялся – чтоб скрыть слезу.

– Оля, а ты почему без очков?

– Потому что в линзах! Раз десять уже рассказывала.

– А я так никогда и не помню – кто в очках, кто без очков.

Автобус дернулся на повороте, и пассажиры пова лились друг на друга.

Татьяна смотрела в окно – надо же, как всё здесь изменилось! Храм отреставрировали, покрасили в канареечный цвет, окружили уродливой массивной изгородью. Хорошо, что Малахов не видит. Дома посвежели, то здесь, то там – краснокирпичные коттеджи, неожиданно походят на георгианские. Татьяна насмотрелась таких домов в Англии – ездила в гости к Лерочке, она живет со своим Джанлуиджи в графстве Кент. Стиль цыганский-георгианский, подумала Татьяна, вспомнив Заринку с улицы Шекспира. И всё же кое-что в Горном Щите уцелело, хотя прошло пятнадцать лет. Например, дорога, которая ныряет к реке, а потом поднимается вверх. И огороды-трамплины. И, конечно, лес, где каждое лето цветут купавки, желтые и маслянистые, как профитроли. Кровохлебка, пижма, татарник, иван-чай... Сейчас ранний март, нет никакого иван-чая. Обочины – в снегу, машины побратски делят поплывшую дорогу с пешеходами. Собаки брешут в каждом доме – идешь как по клавишам, включая одну псину за другой. Как собака – по роялю.

Татьяна вернулась в свою школку той же осенью, когда продала дом в Горном Щите. Про себя она говорила так: «Я продала Горный Щит». Вновь продолжила вечную борьбу за русский язык и битву за литературу. Опять упражнения, где нужно вставить пропущенные буквы – слова шамкали без этих букв, как с выбитыми зубами. Мальчишки, как и прежде, пускали петуха, рассказывая стихи о любви, а потом писали бессмертные строки на партах, забывшись, как свои.

Лерочка давно причастилась любви и брака, после чего бросила мужа и уехала в Италию, где встретила Джанлуиджи. Лысый и припухлый, как младенец-переросток, Джанлуиджи всю жизнь только и делал, что ждал свою Лерочку – он сам так рассказывал. В конце прошлого года увез ее в Англию: там была и новая работа, и новый дом – с багряным плющом по фасаду.

Татьяна скучала по дочери, но не так, как по Мите: Лерочка могла вернуться, Митя – никогда. Ее Митя умер целых семь лет тому назад. И три

месяца. Она всегда знала, сколько месяцев. Всего семь лет и три месяца назад он был жив.

По сравнению с этим все беды меркли, превращались в мелкие досады, камешки в туфлях – вытряхнуть и забыть. Муж ушел к молодой коллеге – забыла. Сама постарела за год – неважно. Камешки, всего лишь камешки...

– И зачем тебе приспичило сюда ехать, в самую ча-
чу?

– Самая чача еще впереди! Ну не сердись, Оля, просто мне хочется еще раз увидеть тот дом.

Дом был такой же мрачный, серый, молчаливый. Маленький рядом с уродливым двухэтажным коттеджем. Похож на древнего старика, который с трудом ходит, но до смерти всё будет делать для себя сам. Татьяна подошла к воротам, погладила их.

– Заринкины ворота. Всё еще крепкие. Почернели только.

Ольга разглядывала двор через щелочку.

– Ты мне так и не сказала, почему его продала.

– Потому что узнала, кто гадил.

Ольга чуть не упала от возмущения:

– Да как ты могла, вообще? Столько лет молчала! Я ведь на той же улице, между прочим. Он и ко мне мог...

– Не мог.

Они пошли вдоль забора вверх. Татьяна жадно разглядывала заснеженный огород. Яблоньки не было. Совсем.

– А кто это был-то? Сейчас хотя бы скажешь?

– Мальчик. Помнишь, Вова?

– Сын хозяев, маленький блондинчик? Помню. Но почему?

Татьяна улыбнулась.

– Потому что это был его дом. Ему никто не объяснил, что новое жилье строят для себя, не на продажу, и что он не останется навсегда с бабкой в той времянке. С ним вообще никто не разговаривал. Этот прокопченный, убогий дом был его миром, который присвоила чужая семья. В этом возрасте принять такую

трагедию невозможно. Я забрала не просто дом – я детство у него отняла. И он стал бороться. Мстил как мог.

– И ты не стала жаловаться? – не верила Ольга. – Не пошла к родителям?
Татьяна промолчала.

И дом тоже молчал, но теперь им не нужно было говорить для того, чтобы понять друг друга.

Две немолодые женщины стояли у забора по колени в снегу и смотрели на пустой огород, где торчала у дальнего забора всё ещё живая туалетная будка. А потом пошли обратно, к дороге, стараясь попадать в свои же следы.

ПРÍЛОНА Ā.3: SEZNAM TVORBY ANNY MATVEJEVOVÉ

Романы:

- Па-де-труа
- Небеса
- Есть!
- Завидное чувство Веры Стениной

Повести:

- Перевал Дятлова
- Сладкая отравa унижений
- Взятие Бастилии (2015)

Рассказы:

- Остров Святой Елены
- Обстоятельство времени
- Лолотта и другие парижские истории

PŘÍLOHA Č.4: FOTOGRAFIE ANNY MATVEJEVÉ

(Zdroj: <https://rg.ru/2016/07/06/anna-matveeva-muzhchin-esli-i-spasat-to-ne-ot-zhenskoj-agressii.html>)

ПŘÍLOHA Č.5: ROZHOVOR S ANNOU MATVEJEVOU

Какая Ваша самая продаваемая книга в России, и которую из них любите больше всех?

Лучше всего продаётся роман «Перевал Дятлова или Тайна девяти» – он был впервые опубликован в 2000 году, выдержал множество переизданий, было продано более 40 тысяч экземпляров. Эта книга переведена на французский язык, сейчас готовится китайское и чешское издание, ведутся переговоры о новых переводах. Если говорить о моих личных предпочтениях, то мне дороги все мои книги – но обычно я выше всего ценю самую недавнюю, только что вышедшую. Никогда не перечитываю свои старые книги и не возвращаюсь к ним – исключением может стать только подготовка для переиздания, тогда я, конечно, снова читаю свой текст и вношу кое-какие правки. Сейчас, например, я заново читаю свой роман «Есть!», впервые увидевший свет в 2010 году – читаю с непосредственным чувством постороннего читателя.

У вас свой дистрибьютор, который управляет Вашим маркетингом продажи или Вы сами об этом заботитесь?

Продажей и распространением книг занимаются представители издательства, с которым я сотрудничаю – это Редакция Елены Шубиной, работающая при издательстве АСТ в Москве. Но я, по мере сил, участвую в этом процессе – никогда не отказываюсь от встреч, презентаций, ярмарок, интервью и так далее. Писателю приходится продвигать свои книги – такое сейчас время.

Где Вы находите мотивацию и инспирацию по созданию книг?

Меня вдохновляет сама жизнь, и я не испытываю недостатка в новых сюжетах и темах. Мотивация только одна – я люблю свою работу, и этого мне достаточно.

Из рассказов 9/90 я узнала как читатель, что Вы очень любите свой город Екатеринбург. Вы думали когда-нибудь о том, что переселитесь в другой город или даже в другую страну?

Еще я очень люблю Париж, и он постоянно появляется в моих текстах. Но я не могу всерьез представить себе, что смогла бы жить вне среды родного языка – именно его, я думаю, больше всего не хватает эмигрантам. Именно русского языка, а не березок и черного хлеба. Но всё же я не исключаю возможности переезда полностью. Никогда не говорю «никогда».

Когда например во Франции или у нас в Чехии переводится Ваша книга, Вы как-то оцениваете перевод (возможно по продажам в данной стране)? Есть у вас какой-то посредник, который ищет или рекомендует Вам переводчиков?

Как правило, поиском переводчиков занимаются издатели, и я им полностью доверяю. В Чехии моим проводником стала Вероника Новоселова, настоящая подвижница, знаток хорошей литературы, человек с безупречным вкусом. Уверена, что переводы обеих книг мне понравятся (на чешский будут переведены роман «Перевал Дятлова» и повесть «Найти Татьяну»). Французский перевод романа делала Вероник Патт – она блестяще справилась с задачей, насколько я могу судить, используя свои скромные знания французского языка. А вот с китайским переводом будет сложно – ведь я не смогу понять даже один иероглиф. Надеюсь на мастерство переводчиков! О продажах мне сообщают агенты – и это результат нашей общей работы (автора, переводчика, издателя). Французский тираж разошелся неплохо.

ANOTACE

Příjmení a jméno autora: Gordana Mikešová

Katedra a fakulta: Katedra slavistiky, Filozofická fakulta

Název práce: Komentovaný překlad povídek Anny Matvejevové z ruštiny do češtiny

Vedoucí práce: doc. PhDr. Zdeňka Vychodilová, CSc.

Počet stran: 126

Počet příloh: 5

Počet znaků bez příloh: 134 575

Počet znaků s přílohami: 207 656

Počet titulů použité literatury: 33

Klíčová slova: překlad, umělecký text, Anna Matvejeva, povídka, komentovaný překlad, teorie překladu, knižní trh, uralský magický realismus

Diplomová práce je zaměřena na překlad povídek Horský Štít a Chytrý chlapec současné ruské autorky Anny Matvejevové a je rozdělená do dvou hlavních částí. První z nich se zaměřuje na samotného autora, jeho osobnost i tvůrčí styl a analyzuje autorčinu roli na knižních trzích v České republice a v Rusku. Druhá část je věnována komentáři k překladu, konkrétně stanovuje postup práce, obsahuje jazykovou charakteristiku překládaných povídek a podrobněji se věnuje překladu vlastních jmen, reálií, zkratk či jiných problémových jevů. Konec druhé části obsahuje samotný text překladu.